

Nr 209.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata; given Stockholms slott den 19 mars 1926.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nothin.

Förslag

till

Lag

om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Väckes i stad fråga om meddelande av bestämmelse om skyldighet för tomtägarna att till staden utgiva ersättning för anläggning av gata eller om ändring i förut gällande dylik bestämmelse eller i bestämmelse angående skyldighet för tomtägare att besörja gatas anläggning, och finna stadsfullmäktige, att frågan bör komma under närmare prövning, låte stadsfullmäktige verkställa utredning i ärendet och uppgöra det förslag, vartill utredningen må föranleda. Anses därvid tomtägarna böra helt eller delvis bekosta dylik anläggning, skall förslaget angiva grunder för beräkningen av den kostnad, som skall påföras tomtägarna, och dess fördelning dem emellan ävensom tid och ordning för ersättningens utgörande. Vad nu sagts om gata skall jämväl äga tillämpning å torg och annan dylik allmän plats.

Vid uppgörande av förslag skall iakttagas:

att ersättningsskyldighet ej må avse arbete, som vid den tid, då frågan väcktes hos stadsfullmäktige, blivit fullbordat;

att ersättningsskyldighet ej må åläggas ägare av tomt vid gata, som vid den tid, nyss sagts, upplåtits eller enligt 1 kap. 34 § av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad skolat upplåtas till allmänt begagnande;

att tomtägare endast må belastas med kostnad för gatanläggning framför sin tomt, vid torg och annan dylik allmän plats högst till nio meters bredd samt vid gata till dess mitt, dock ej till större bredd än nio meter, därvid beträffande gatukors ersättningsskyldigheten jämväl må omfatta den del av gatukorset, som inneslutes av den nyss angivna gatumarkens utdragna gränslinjer;

samt att å tomtägare ej må läggas kostnad, som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes därav, att gatas höjdläge skall i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge eller att gatas anläggning eljest på grund av särskilda omständigheter ställer sig mer än vanligt kostsam.

Sedan magistraten avgivit yttrande över förslaget, skola samtliga ärendet rörande handlingar hållas för granskning tillgängliga under minst en månad

efter det kungörelse härom blivit införd i den eller de tidningar, där kommunala meddelanden för staden införas. Efter det den tid tilländagått och förslaget undergått den ytterligare bearbetning, vartill anledning må hava förekommit, äge stadsfullmäktige att med tillämpning av ovan stadgade grunder besluta i ärendet.

Lägges genom beslutet på tomtägarna skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, skall detsamma underställas Konungens prövning. Prövar Konungen beslutet vara för stadens förhållanden lämpligt samt överensstämma med rättvisa och billighet, äge Konungen fastställa beslutet till efterrättelse.

Konungen må på framställning av stadsfullmäktige meddela förbud för tomtägare, som enligt beslut, meddelat på grund av bestämmelserna i denna lag, äro pliktiga till staden utgiva ersättning för anläggning av gata, att å de tomter, varå ersättningen belöper, företaga nybyggnad, innan ersättningen guldits eller säkerhet ställts för ersättningens utgivande. Med avseende å nybyggnad, varom nu sagts, skall vad i 1 kap. 45 § av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad stadgas äga motsvarande tillämpning.

2 §.

Vad i 1 § första, tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet för tomtägarna i stad att till staden utgiva ersättning för anläggning av täckt kloakledning.

Vid uppgörande av förslag i det avseende, varom nu sagts, skall iakttagas:

att ersättningsskyldighet ej må avse kloakledning, som vid den tid, då frågan om åläggande av ersättningsskyldighet väcktes hos stadsfullmäktige, redan var anlagd;

att tomtägarna icke må belastas med större andel av kostnaden för kloakledning än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämfört med avloppet från gatumark jämte annat avlopp, för vilket kloakledningen tilläventyrs är avsedd;

att tomtägarnas bidrag till kloakledningen skall fördelas på samtliga de tomter, vilkas behov genom ledningen tillgodoses, efter den grund, som finnes rättvis och billig;

samt att, där höjdförhållandena föranleda, att särskilda kloaknät bära anordnas för olika delar av staden, uppskattning och fördelning av kostnaden bära verkställas särskilt för varje sådant kloaknät.

3 §.

Vid fastställande av stadsplan för stad må Konungen, där sådant finnes kunna ske med hänsyn till storlek, form och beskaffenhet av visst område, som, när fråga om antagande av stadsplanen hos stadsfullmäktige väcktes, var i en och samme ägares hand, på framställning av stadsfullmäktige, förordna, att områdets ägare skall, innan tomtindelning må äga rum, hava att till staden utan ersättning avstå mark till gator, torg och andra allmänna platser intill högst en tredjedel av områdets hela areal ävensom till staden utgiva

ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats å mark, som skall avstås, samt för anordnande av täckt kloakledning, som där skall finnas, eller å ogulden del av dylik ersättning lämna förbindelse och för densamma ställa nöjaktig säkerhet. Från ställande av säkerhet, varom nu sagts, vare Kronan fri.

Förordnande att utgiva ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats eller för anordnande av täckt kloakledning må ej meddelas vid fastställande av stadsplan för stad, där eljest ersättningsskyldighet i nu nämnda avseenden ej åligger fastighetsägare, eller efter grunder, som äro för markägaren mera betungande än de eljest för staden gällande.

I det av Konungen meddelade förordnandet skola angivas gränserna för den mark, som skall avstås, ävensom grunderna för bestämmandet och gäldandet av ersättning, varom ovan sägs.

Mark, som avstås, må ej vara besvärad av fordran eller rätt till avkomst eller annan förmån, varför fast egendom på grund av in-teckning eller eljest häftar, ej heller av sådan nyttjande- eller servitutsrätt att markens användande för avsett ändamål därigenom avsevärt hindras.

Har förordnande, varom nu sagts, meddelats och finnes förändring däri vara av synnerliga skäl påkallad, må Konungen därom förordna efter ty skäligt prövas.

För tomter inom område, beträffande vilket förordnande enligt första stycket är gällande, skall ersättning för gatumark enligt 1 kap. 36 och 39 §§ i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad ej utgå, ej heller vad som är gällande angående tomtägars skyldighet att bekosta eller besörja gatas anläggande eller nedläggande i densamma av täckt kloakledning äga tillämpning.

4 §.

Har efter det denna lag trätt i kraft ägare av fastighet i stad utfäst sig att i ordning eller efter grunder, som för honom äro mera betungande än dem, vilka enligt denna lag blivit för staden fastställda eller eljest äro gällande, till staden avstå mark till gator, torg eller andra allmänna platser eller till staden utgiva ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats eller för anordnande av täckt kloakledning, må sådan utfästelse i den mån den sålunda är för fastighetsägaren mera betungande ej göras gällande och vare fastighetsägaren berättigad utbetomma ersättning för vad han på grund av utfästelsen avstått eller utgivit utöver vad honom eljest ålegat.

Lag samma vare, där efter lagens ikraftträdande ägare av fastighet i stad eljest i anledning av stadsplans fastställande utfäster sig att avstå mark eller besörja arbete eller utgiva penningar eller annat utan motsvarande vederlag.

5 §.

Vad i denna lag stadgas beträffande stad äge ock tillämpning i fråga om samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

6 §.

I stad, där stadsfullmäktige ej finnas, skall allmän rådstuga och i samhälle, varom i 5 § sägs, den myndighet, som utövar samhällets beslutanderätt, äga den befogenhet, som enligt denna lag tillkommer stadsfullmäktige.

De åligganden, vilka enligt denna lag tillkomma magistraten, skola tillhöra i Stockholm överståthållarämbetet, i stad, där magistrat ej finnes, den för staden särskilt tillsatta styrelse och i samhälle, varom i 5 § sägs, dess kommunal- eller municipalnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1926.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin:

»En av de frågor inom stadsplanelagstiftningens område, beträffande vilka under de senaste åren krav på reformer kraftigast gjort sig gällande, är frågan angående skyldighet för fastighetsägare att vidkännas kostnad för gatas iordningställande. De regler, som härutinnan gälla inom olika städer och samhällen, äro av synnerligen skiftande beskaffenhet. Innan jag redogör för de beträffande lagstiftningen framkomna reformkraven, vill jag lämna en redogörelse för nämnda regler och deras tillkomst.

Historik.

Skyldigheten att anlägga gata har av gammalt i Sverige liksom i andra länder ansetts såsom fastigheterna åvilande onera, vilka det ålegat vederbörande ägare att var utanför sin tomt fullgöra. Föreskrifter av dylik innebörd finnas i Bjärköarätten, i Magnus Erikssons stadslag och i den av Gustav II Adolf år 1618 konfirmerade stadslagen. Dessa allmänna stadganden synas hava kompletterats genom förordningar av lokal karaktär, varibland särskilt märkes kungl. plakatet den 28 april 1649 om gatuläggningen och renlighet i Stockholm. I detta förpliktas tomtägare att låta lägga halva gatan på sin sida, så långt tomten räcker. I 1734 års lag saknas föreskrifter om gatas anläggning. I byggningabalkens 29 kapitel, som har till rubrik »om husbyggnad i städerna», hänvisas härutinnan endast till vad därom är särskilt stadgat. Lagstiftarens mening synes hava varit, att om byggandet i städerna och om deras gator föreskrifter skulle intagas i en särskild byggnadsstadga, vartill förslag även blivit inom lagkommissionen utarbetat. Detta förslags 3 kapitel handlade om gators, toms, broars och andra platsers upptagande och renhållande. Enligt förslaget skulle alla, som i staden ägde hus, gårdar och tomter, vara skyldiga att var framför sin tomt fylla, jämna och stenlägga gata till halva dess bredd. Då emellertid utfärdandet av den sålunda i lagen förutsatta byggnadsstadgan fördröjdes, hava bestämmelser angående ga-

tors anläggning givits för varje stad för sig och ofta därvid influtit i vederbörande byggnadsordningar. Vid tiden för de nya kommunallagarnas utarbetande torde gatuhållningen i de flesta städer hava åvilat fastigheterna, ehuru visserligen under olika former. I flertalet städer torde den gamla regeln, att gata skulle läggas av var husägare för sig, men torg och allmänna platser av staden, fortfarande tillämpats jämväl i den mening, att det ålåg varje husägare att själv låta ombesörja erforderliga arbeten. Här och där hade emellertid denna naturaprestationsskyldighet förvandlats till en avgiftsskyldighet, varå understundom fastställelse skett genom Kungl. brev eller resolutioner. Även andra beskattningsföremål än fastigheter togos ibland i anspråk för bestridande av kostnaderna för gatuväsendet.

Före 1862 års kommunallagstiftning hade de kommunala rättigheterna i stad väsentligen varit förbehållna det burskapsägande borgerskapet, liksom detta även i huvudsak hade att svara för de kommunala utgifterna. Genom de nya kommunallagarna blev denna åtskillnad mellan olika klasser av stadsinvånare i princip borttagen. Likställigheten blev dock ej fullt genomförd. Sålunda blev — med hänsyn till den av kommunallagstiftningskommittén framhållna vådan av att utan noggrann kännedom om varje stads ekonomiska och finansiella ordningar stadga nya regler av allmänt bindande natur — i 58 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad (nuvarande 58 § 2 mom.) föreskrivet, att då i lag eller allmän författning vore stadgat, att viss utskyld skulle utgå efter annan än den i kommunalförordningen angivna allmänna grund eller att vissa från skattskyldighet till staden eljest befriade invånare skulle till fyllande av särskilda behov bidraga, skulle till efterrättelse gälla vad i ty fall vore förordnat. Under denna bestämmelse föllo, utom andra utlagor, jämväl fastighetsägarna åliggande skyldighet att lägga gata.

Den sålunda i förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgade avvikelser från likställighetsgrundsatsen föranledde en motion vid 1862—1863 års riksdag, vari föreslogs att, till åstadkommande av alla röstberättigade invånares likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter, de i lag och författningar givna stadganden och förpliktelser för vissa klasser av städernas invånare, borgare eller fastighetsägare, att såsom medlemmar av kommunen fullgöra allmänna skyldigheter måtte varda förändrade därhän, att åliggandet komme att gälla stad i stället för viss klass eller vissa klasser av stadsinvånarna och för den skull vissa uppgivna ändringar vidtagas i omförmälda förordning. Med anledning av motionen avlätto rikets ständer en skrivelse, vari ständerna framhöll, att ständerna funno en förändring i nämnda förordning nödvändig för vinnande av det syftemål, ständerna ansett böra eftersträvas, nämligen alla stadsmedlemmars likställighet i fråga om kommunala rättigheter och skyldigheter, varjämte ständerna, då ständerna ej vore i tillfälle utreda härför behöfliga åtgärder, helst förslag i dylikt hänseende ej förelåge från kommitterade för utarbetande av förslag till nya kommunalförfattningar, anhöllo, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att, i vidsträcktare mån än dittills låtit sig göra, den i förordningen om kommunalstyrelse i stad nedlagda grundsats om likställighet emellan kommunens alla medlemmar i avseende å kom-

munala rättigheter och skyldigheter måtte kunna genomföras. Med ständernas skrivelse torde, såsom av densamma framgår och såsom ock framhålles i skatteregleringskommitténs promemoria nr 26, angående likställighetsöverenskommelserna i städerna av A. Hedin, hava åsyftats, att Kungl Maj:t skulle efter utredning av frågan framlägga en därpå grundad proposition. Med anledning av skrivelsen utfärdade Kungl. Maj:t emellertid ett cirkulär den 10 juli 1863, varigenom förordnades, att överståthållarämbetet och Konungens befallningshavande i länen skulle, där icke redan överenskommelse blivit träffad om sådan likställighet emellan kommunens alla medlemmar i avseende å kommunala rättigheter och skyldigheter, som rikets ständer avsett, höra vederbörande, huruvida de självmant ville om en dylik likställighet sig förena. Härvid skulle i städer med stadsfullmäktige yttranden infordras särskilt från dessa och särskilt från stadens borgerskap samt i städer, där kommunens beslutanderätt utövades vid allmän rådstuga, borgerskapet lämnas tillfälle att särskilt uttala sig i ämnet, om någon vid den allmänna rådstugan sådant påkallade. Handlingarna i varje ärende skulle, åtföljda av magistratens och Konungens befallningshavandes utlåtande, underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Med anledning av detta cirkulär träffades under åren 1863—1866 i flertalet städer s. k. likställighetsöverenskommelser. Vid dessa överenskommelser, som närmast åsyftade utjämning av de burskaps- och icke-burskapsägande samhällsmedlemmarnas rättigheter och skyldigheter, upptogs understundom även frågan om de fastighetsägarna såsom sådana åliggande särskilda bördor i fråga om gatuhållningen. Sålunda förekomma likställighetsöverenskommelser, i vilka uttryckligen förklaras, att de med fastigheterna förenade onera och avgifter eller vissa av dem skulle för framtiden utgöras på allmän bekostnad, under det att å andra sidan i en och annan av dessa överenskommelser de med fastigheterna förenade onera och avgifter eller vissa särskilt uppräknade sådana uttryckligen undantogs från den likställighet, som var avsedd att genomföras, och om desamma föreskrevs, att de skulle utgöras på sätt förut varit sed. I allmänhet voro emellertid likställighetsöverenskommelserna avfattade i synnerligen allmänt hållna ordalag. Såframt icke redan vid likställighetsöverenskommelsernas ingående reservationer framkommo mot likställighetens utsträckande jämväl till fastighetsonera, i vilka fall Kungl. Maj:t förklarade dessa fortfarande vara oberörda av vederbörande överenskommelse, yppades fördenskull snart vid deras tillämpning tvivelsmål angående deras verkliga innebörd. I en mängd fall har Kungl. Maj:t i utslag i besvärsmål sedermera ställt sig på den ståndpunkten, att så snart vederbörande likställighetsöverenskommelse icke uttryckligen innehåller, att de med hus, tomter och jordar förenade särskilda fastighetsonera och avgifter skola av stadens samtliga medlemmar utgöras, skola dessa fortfarande utgå efter förut gällande grunder, till dess annorlunda kan varda i behörig ordning beslutat. I senare prejudikat har därjämte den omständigheten, att fastighetsonera allt fortfarande under en följd av år utgjorts efter samma grunder som före likställighetsöverenskommelsens ingående ansetts utgöra presumtion för att någon ändring i samma grunder icke ägt rum genom överenskommelsen i fråga. Det sak-

nas dock icke rättsfall, i vilka Kungl. Maj:t ansett sig berättigad att av i likställighetsöverenskommelserna använda ordalag eller omständigheterna vid deras ingående sluta till, att den införda likställigheten jämväl medfört upphävande av fastigheterna åliggande särskilda skyldigheter. Jämväl i dessa fall har någon gång hänsyn tagits till under en följd av år tillämpad praxis.

Enär de tidigare ingångna likställighetsöverenskommelserna sålunda tämligen allmänt ansågos innebära införandet av likställighet allenast mellan borgare och icke-borgare, befanns det snart nödigt att åvägbringa reglering av fastigheterna särskilt åliggande onera och avgifter. I detta syfte ingingos likställighetsöverenskommelser mellan fastighetsägarna å ena sidan samt stadsfullmäktige, respektive allmänna rådstugan såsom representanter för icke-fastighetsägare å andra sidan. Den likställighet, som avsetts att införas genom dessa överenskommelser, har varit av växlande omfattning. Vissa likställighetsöverenskommelser hava sålunda huvudsakligen haft till syfte att åstadkomma större enhetlighet i fastighetsbeskattningen, utan att någon egentlig rubbning av fastigheternas utskyldsborða varit avsedd, vilket tagit sig uttryck däri att fastighetsskatterna mångenstädes givits en permanent karaktär. Ofta hava dock i samband med dylik reglering verkliga lindringar i fastighetsägarnas onera ägt rum. Andra överenskommelser hava däremot åsyftat beredande av fullkomlig likställighet genom avlösning eller amortering av fastigheterna åliggande naturaprestationer och avgifter. I allmänhet har det ansetts billigt, att fastighetsägarna i någon form fått vidkännas vederlag för avlyftade onera.

Då sedermera frågan om särskild stadsplanelagstiftning upptogs till behandling, blev frågan om skyldigheten att anlägga gata föremål för övervägande. 1885 års stadsplanelagskommitté funno sig emellertid böra avstå från all tanke på att föreslå allmänna bestämmelser i detta ämne och intogo i stället i sitt lagförslag den bestämmelsen, att angående sättet för ordnande och anläggning av gata ävensom skyldigheten att ombesörja och bekosta gatas anläggning och underhåll skulle gälla vad för varje samhälle vore eller bleve särskilt stadgat. I enlighet med denna av 1904 års stadsplanelagsförslag biträdda ståndpunkt intogs i lagen angående stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907 ett stadgande, att angående sättet för ordnande och anläggning av gata och skyldigheten att ombesörja och bekosta gätas underhåll skulle gälla vad för varje stad vore föreskrivet. Denna bestämmelse har oförändrad influtit i 1 kap. 35 § andra stycket i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad.

Skyldigheten att anlägga gata är alltså såsom av det föregående framgår lokalt reglerad. Såsom en allmän översikt hur härutinnan är ordnat kan anföras följande: *Gällande bestämmelser.*

I sextiosju städer, däribland Stockholm och Göteborg, bestridas samtliga kostnader för gatas anläggning av staden. I nitton städer (Borgholm, Hudiksvall, Härnösand, Hässleholm, Karlskrona, Kungälv, Köping, Lidköping, Nässjö, Sala, Skara, Skövde, Strängnäs, Strömstad, Sölvesborg, Trälleborg, Växjö, Ystad och Örebro) har staden skyldighet att anlägga gata, men tomtägarna äro

pliktiga deltaga i vissa anläggningskostnader. I Falun skall vid anläggning av ny gata eller gatudel på överenskommelse bero, i vad mån och till vilket belopp fastighetsägarna skola deltaga i anläggningskostnaderna. Enahanda bestämmelser gälla i Ängelholm såvitt avser nya i stadsplanen intagna områden. I elva städer (Eskilstuna, Haparanda, Laholm, Lund, Malmö, Motala, Oskarshamn, Torshälla, Vadstena, Varberg och Vaxholm) skall gatas anläggning bekostas av tomtägarna. I Djursholm bekostar ett för samhällets anläggning bildat bolag gatornas anläggning.

De rättsgrunder, på vilka bestämmelserna om gatuväsendet i de olika städerna vila, äro av skiftande art, såsom likställighetsöverenskommelser, byggnadsordningar eller andra kommunala stadgar, beslut om införlivningar, beslut av allmän rådstuga eller stadsfullmäktige, understundom allenast gammal hävd.

I fråga om anläggning av gata i köpingar och municipalsamhällen förekomma jämväl växlande förhållanden. I flertalet av de samhällen, för vilka användbara uppgifter kunnat erhållas, synes anläggning av gata bekostas av samhället. Bestämda föreskrifter härom finnas dock endast i ett fåtal samhällen, vanligen i respektive byggnadsordningar. Understundom hava tomtägarna vissa mindre förpliktelser i fråga om gatuhållet, såsom beträffande rännenstenar o. d. I några samhällen skall anläggning av gata bekostas av tomtägarna.

Jämväl med avseende å kloakledningar saknas reglerande bestämmelser i gällande lag. Förhållandena med avseende å dem äro dock mindre invecklade än beträffande gatas anläggning. I övervägande antalet städer och samhällen gäller, att huvudledningar i gata bekostas av staden eller samhället. Orter finnas dock, där kostnaden helt eller delvis uttages av tomtägarna. I Malmö bekostas sålunda ledningarna av fastighetsägarna, enär den dem åliggande skyldigheten att iordningställa gata anses innefatta jämväl däri nedlagd avloppsledning. I Vadstena bekostas huvudledningarna genom uttaxering å tomtägarna. I Hälsingborg och Huvudsta uttagas särskilda kloakavgifter av fastighetsägarna såsom bidrag till täckande av kostnaden för huvudledningarna. I Gävle kräves för anslutning till stadens kloaknät, att tomtägare bekostar vissa gatuanläggningsarbeten.* Vad angår biledningar från tomtgränsen till huvudledningen i gatan, synes flertalet städer och samhällen bekosta även dessa, dock att understundom kostnaden skall drabba tomtägaren, om vissa särskilda förhållanden föreligga, såsom om ledningen överstiger viss maximigräns, om ledningen skall indragas å tomt, som icke ligger vid gata, väg eller allmän plats, i vilken huvudledning finnes nedlagd, om biledningen måste hava större dimensioner än vanligt o. s. v. I en mängd städer och samhällen skola emellertid biledningarna bekostas helt av tomtägarna.

Vad beträffar stadsfullmäktiges befogenhet att genom beslut ålägga fastighetsägarna nya eller ökade förpliktelser i avseende å gatuhållningen, synes rättspraxis hava intagit den ståndpunkten, att stadsfullmäktige ej äga dylik befogenhet.

De skiftande förhållandena på gatuväsendets område hava framkallat krav på ett mera enhetligt ordnande av hithörande angelägenheter. I skrivelse den 21 mars 1908 anhöll Svenska kommunaltekniska föreningen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående de grunder, efter vilka utvidgning av kommunens väg-, gatu- och ledningsnät såväl inom som utom det planlagda området borde ske. I denna skrivelse anfördes, bland annat, att genom 1907 års stadsplanelag visserligen ordnats frågan om lösen av gatumark, men att däremot gatas anläggande och kostnaden härför lämnats oreglerade. De skulle behandlas så som i dessa fall gällde för varje stad. I detta avseende borde dock en principiellt lika behandling råda över hela landet. Avsevärda svårigheter torde ej heller möta att i princip ordna kostnadsfördelningen lika för alla samhällen. Ännu mindre hade i stadsplanelagen beaktats frågan om ledningars framdragande i gatorna. Dessa omnämndes ej i lagen, icke ens avloppsledningar, vilkas anläggande dock måste anses tillhöra en gatas iordningställande. I detta fall vore dock kostnadsfrågan betydligt svårare än angående gatans anläggning. Det kunde ifrågasättas att uppgöra kostnadsförslag för ett helt område och sedan uppdelat kostnaden efter viss lämplig grund. Härvid framträdde dock ännu kraftigare än vid själva gatuplanets anordnande nödvändigheten för samhället att träda emellan såsom central ordnande myndighet med eventuell rätt att till viss gräns från tomtägarna gottgöra sig för nedlagda kostnader för avloppsnätet, vilket dock liksom vid gatuarbetet nödvändiggjorde ett lagligt bestämmande av den myndighet, som hade att fastställa planerna för avloppets ordnande. Först härigenom kunde ernås en enhetlig princip, efter vilken alla städer hade att rätta sig.

Över denna framställning avgavs den 19 december 1908 yttrande av ordföranden i den då arbetande byggnadsstadgekommittén hovrättsrådet friherre Henrik Wrede, i vilket yttrande framhölls: Bestämmelser i oförmälda hänseende vore synnerligen välbehövliga. I fråga om gäldandet av kostnaderna för gatornas anläggning borde den princip läggas till grund, att tomtägare skulle vara skyldig skaffa sig nödig utfartsväg från sin tomt, och borde i överensstämmelse härmed tomtägare vara pliktig gälda vad som åtginge för gatumarkens försättande i sådant skick, att den verkligen kunde begagnas såsom utfartsväg. Vile samhället ordna en gata på ett dyrbarare sätt, borde samhället svara för de ökade kostnaderna. Samhället borde även svara för schaktnings- och fyllnadsarbeten, som enligt fastställd gatuprofil kunde erfordras, då dylika arbeten i de allra flesta fall torde nödvändiggöras av det samhälleliga kravet att på lämpligaste sätt inränga den nya gatan i det redan befintliga gatunätet. Beträffande avloppsledningar erinrades om, att vid tiden för byggnadsstadgans tillkomst regn- och spillvatten avleddes från tomten och gatan genom rännstenar. Underjordiska ledningar funnes vid denna tid endast i Stockholm och möjligen någon annan större stad. Först långt senare hade underjordiska ledningar kommit till någon allmänare användning. Då en tomtägare måste vara pliktig sörja för ej blott att regn- och spillvatten avleddes från hans egen tomt utan även att ovanför liggande tomter erhöles sådant avlopp förbi hans tomt, syntes kostnaden för rännstenars anbringande böra

drabba tomtägaren. Om samhället ur hygienens och prydlighetens synpunkt ville hava underjordisk ledning, medförde sådant knappast någon förpliktelse för tomtägaren att ersätta därav vållade kostnader. Dylika åtgärder vore vidtagna i samhällets intresse och borde av samhället bekostas.

Vidare hava yttranden i ärendet avgivits av Svenska stadsförbundets styrelse samt överståthållarämbetet och Konungens befallningshavande i länen.

Svenska stadsförbundets styrelse, som i frågans outredda läge ej ville närmare ingå på grunderna för lagstiftningen, uttalade dock, att beträffande tomtägares skyldighet att deltaga i gatukostnaden ej enbart gatans egenskap att vara utfartsväg för tomt borde vara bestämmande, utan jämväl det förhållandet, att fastighetsvärdet i icke oväsentlig mån påverkades av det skick, vari gatan befunde sig. Vad rörledningsnätet anginge borde delvis andra principer komma till uttryck än när det gällde gatorna, då avlopp och i viss mån även vattenledning väsentligen hade allmänna sanitära ändamål.

Konungens befallningshavande hava i allmänhet ansett lagstiftning i ifrågasvarande ämne vara av behovet påkallad. Beträffande kostnadernas gäldande och fördelning förklara sig flera Konungens befallningshavande icke kunna i ärendets outredda skick uttala någon bestämd mening, andra ansluta sig väsentligen till de principer, som finnas antydda av kommunaltekniska föreningen, friherre Wrede eller stadsförbundet, andra åter angiva vissa enligt deras mening lämpliga riktlinjer för en lagstiftning i ämnet (särskild gatuskatt, bidragsskyldighet i förhållande till förutvarande prestationsskyldighet eller till vederbörandes intresse av anläggningen).

Det första försöket till formulering av positiva lagstadganden i ämnet gjordes av kommittén för avgivande av förslag till lagstiftning angående kommunala nybildningar, vilken kommitté i sitt den 12 december 1917 avgivna betänkande bland annat framlade ett förslag till lag om särskild bidragsskyldighet för gatuhållning m. m. i vissa samhällen. Detta förslag var visserligen i främsta rummet avsett att bilda ett komplement till det av samma kommitté framlagda förslaget till lag om kommunal rote, men hade givits en avfattning, som åt detsamma förlänade en betydligt vidsträcktare räckvidd. Syftet härmed var, att detsamma skulle kunna tjäna som legalt underlag för en reglering av gatuväsendet i allmänhet i städer och stadsliknande samhällen, där de nuvarande förhållandena funnos kräva en sådan reglering.

Enligt detta lagförslag skulle i samhälle, där 1 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad ävensom ordningsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrives om stad eller någon av dessa författningar vore gällande, kunna — där tillämpning av sådan författning därtill föranledde och i övrigt med hänsyn till samhällets förhållanden prøvades lämpligt samt med rättvisa och billighet överensstämmande — för anläggning, underhåll och belysning av gator, vägar och andra allmänna platser, tillhandahållande av vatten samt avledande av vatten och annan allmän renhållning uttagas särskilt bidrag av de samhällets medlemmar, som för fastighet eller rörelse av anordningen hade särskild fördel. Sådant bidrag skulle

Kommittén
för kommunala
nybildningar.

utgå efter den grund, som prövades skälig med hänsyn till ändamålet med den kommunala anordning, varom fråga vore, och den särskilda fördel, som därav kunde komma fastighet eller rörelse till godo. För behandling av uppkommen fråga om dylik särskild bidragsskyldighet föreslogs ett förfarande, analogt med det i 59 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad föreskrivna, med tillägg att förslaget jämte den därom verkställda utredningen skulle under viss tid för granskning tillhandahållas samhällets medlemmar. Beslut om införande av särskild bidragsskyldighet skulle ej vara gällande, innan det blivit av Konungen fastställt.

De båda lagförslagen angående kommunal rote och angående särskild bidragsskyldighet blevo emellertid icke framlagda för riksdagen i sammanhang med övriga av kommunala nybildningskommittén avgivna förslag och anfördes av chefen för civildepartementet såsom skäl för att sistnämnda förslag ej framlades de betänkligheter, som föreläge mot att framlägga detta förslag för sig utan kännedom om de förslag, som kunde bliva resultatet av pågående bearbetning av förslaget till kommunalskattelag.

1916 års stadsplanelagskommitté upptog i sitt den 15 december 1920 avgivna betänkande i 54—56 och 59 §§ av förslaget till stadsplanelag bestämmelser angående skyldighet för tomtägare att bidra till gatas anläggning och kloakledning ävensom angående tomtägars skyldighet i fråga om gatas underhåll och renhållning. Kommittén har i nämnda §§ ej föreslagit några allmänna bestämmelser angående gatuhållnings fullgörande utan upptagit, att efter verkställd utredning ett förslag skulle uppgöras, vilket skulle angiva grunder för beräkningen av den kostnad, som skulle påföras tomtägarna, och för dess fördelning dem emellan ävensom tid och ordning för ersättningens utgörande. Stadsfullmäktige ägde därefter besluta i ärendet. Lades genom beslutet på tomtägarna skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, skulle detsamma underställas Konungens prövning. Prövade Konungen beslutet vara för samhällets förhållanden lämpligt samt motsvara skäliga krav på rättvisa och billighet, ägde Konungen fastställa beslutet till efterrättelse. Anläggning av torg, park eller annat dylikt för allmän samfärdsel avsett område, till den del det icke vore att anse såsom gata, skulle bekostas av staden. Beträffande anläggning av gata skulle ägare av tomt vid gata, som vid tiden för beslutet ännu icke upplåtits till allmänt begagnande, kunna genom beslutet åläggas att helt eller delvis bekosta anläggning av gatan. Därvid skulle iakttagas, dels att tomtägarna icke finge belastas med kostnad för gatas anläggning till större bredd än aderton meter, ej heller med kostnad, som utan motsvarande fördel för vidliggande tomtes bebyggande föranleddes därav, att gatans höjdläge skulle i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge, dels ock att, om tomter funnes endast på ena sidan av gatan, allenast hälften av kostnaden finge upptagas till fördelning dem emellan. Beträffande skyldighet att bekosta kloakledning skulle gälla enahanda bestämmelser som angående skyldigheten att bekosta anläggning av gata samt skulle dessutom iakttagas, att bestämmelse, varigenom å tomtägarna lades skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, ej finge

1916 års
stadsplanelagskommitté.

meddelas beträffande kloakledning, som vid tiden för stadsfullmäktiges beslut redan var anlagd, att tomtägarna icke finge belastas med större andel av kostnaden för kloaknätet än som kunde anses belöpa å avloppet från tomterna. jämfört med avloppet från gatumark jämte annat avlopp, som tilläventyrs skulle genom kloakledningen tillgodoses, att tomtägarnas bidrag till kloaknätet skulle fördelas på samtliga de tomter, vilkas behov av avlopp genom detsamma tillgodosåges, efter den grund, som funnes rättvis och billig, samt att, där höjdförhållandena föranledde, att särskilda kloaknät borde anordnas för olika delar av staden, uppskattning och fördelning av kostnaden borde verkställas särskilt för varje sådant kloaknät.

Stadsplanelagskommittén anförde beträffande det av kommittén framlagda förslaget: »Kommittén hade haft under övervägande att i lag uppställa vissa allmänna bestämmelser angående gatuhållets utgörande, vilka emellertid endast skulle hava karaktären av normalregler, från vilka avvikelser kunde ske i den mån bestående förhållanden eller andra omständigheter sådant föranledde. Kommittén hade emellertid utom i en punkt funnit sig böra avstå från denna tanke. Endast i fråga om torg eller annan dylik allmän plats, i den mån den ej vore att anse såsom gata, syntes den princip, att samhället skulle draga försorg om dess anläggning och underhåll vara så allmänt antagen och tillämplig, att den kunde lagfästas. Beträffande åter gata framför tomt hade ur de förhandenvarande förhållandena ej kunnat utdragas några mera allmänna grunder, som kunde anses hava vunnit den anslutning, att de borde tillerkännas normerande betydelse. Därtill komme, att dylika normalbestämmelser knappast skulle kunna vinna omedelbar tillämpning annat än för nya städer eller stadsdelar och att det även för sådana, särskilt samhällen på landet, där stadsplanelagen finge tillämpning, ej sällan kunde finnas önskvärt och lämpligt att ordna gatuhållningen på annat sätt. För övrigt syntes det kommittén ganska rimligt, att en angelägenhet av den eminent lokala natur som gatuhållet finge såsom hittills ordnas lokalt efter de särskilda orternas behov och förhållanden. Kommittén hade alltså velat bibehålla denna gatuhållets karaktär av lokal angelägenhet, som ordnades särskilt för varje samhälle. Om så skedde, framträdde med så mycket större styrka behovet av att i lag giva regler för det sätt, varå dylika angelägenheter skulle inom samhällena behandlas och avgöras, och om den statliga kontroll, som skulle krävas, innan beslutet finge tillämpas. Sådana regler hade kommittén inryckt i förslaget och hade därvid det förfarande, som funnes utstakat i § 59 av förordningen om kommunalstyrelse i stad, ansetts vara, med viss av ifrågasvarande ärendens natur föranledd utbyggnad, lämpligt att användas. Med hänsyn till den stora betydelse, som beslutet kunde äga för tomtägare och andra, som därav berördes, hade prövningen av dem ansetts böra hänskjutas till Konungen. Gatuhållningsskyldigheten vore i grund och botten en beskattningsfråga. Så hade den behandlats i det av kommunala nybildningskommittén framlagda förslaget till särskild skattelag. Det kunde därför ifrågasättas, om bestämmelser i detta ämne hade sin rätta plats i stadsplanelagen. Då emellertid gatuhållet av ålder utgjorts in natura såsom ett tomterna åliggande onus och understundom fortfarande så utgjordes, samt skyl-

digheten att bekosta gatuhållet för övrigt stode i mycket nära sammanhang med andra gatuväsendet rörande, i stadsplanelagen behandlade ämnen, funne kommittén det vara lika naturligt som lämpligt att nämnda skyldighet även där reglerades. Ett särskilt skäl att i detta sammanhang upptaga ämnet föreläge däruti, att omförmälda förslag till kommunal rote och det i sammanhang därmed stående förslaget till lag om särskild bidragsskyldighet för gatuhållning m. m. i vissa samhällen icke blivit av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda, under det att behovet av legala bestämmelser angående ordnandet av städernas gatuhållning vore trängande.»

I skrivelse den 7 mars 1921 hava stadsfullmäktige i Göteborg hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ett skyndsamt genomförande av sådan lagstiftning, som avsåges i det av kommittén för kommunala nybildningar avgivna förslaget till lag om särskild bidragsskyldighet för gatuhållning m. m. i vissa samhällen. Stadsfullmäktige hava därefter i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av den 10 december 1923 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag till lagstiftning angående skyldighet för jordägare att bidraga till kostnaderna för gator och ledningar.

Framställning av stadsfullmäktige i Göteborg.

Sedan jag, enligt nådigt bemyndigande, den 11 februari 1925 tillkallat tre personer att såsom sakkunniga inom justitiedepartementet biträda med fortsatt behandling av frågan om revision av gällande lagstiftning rörande stadsplan och tomtindelning jämte därmed sammanhängande författningar samt bemyndigat de sakkunniga att överväga, i vad mån inom området för de sakkunnigas uppdrag funnes fråga av beskaffenhet att böra lösas före slutbehandlingen av de sakkunnigas uppdrag i övrigt, hava de sakkunniga med skrivelse den 24 oktober 1925 till mig överlämnat ett förslag till lag om gatuhållningsskyldighet i stad. Nämnda skrivelse, med uteslutande av en däri intagen redogörelse för sakens tidigare behandling, jämte det vid skrivelsen fogade förslaget är av den lydelse bilaga A vid detta protokoll utvisar.

Stadsplane-sakkunniga.

Över förslaget hava yttranden infordrats från överståthållarämbetet, Konungens befallningshavande i länen, byggnadsstyrelsen, kammarrätten, kammarkollegium och medicinalstyrelsen, varjämte stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö, Svenska stadsförbundets styrelse, Kommunaltekniska föreningens styrelse och Stockholms fastighetsägareförening beretts tillfälle att yttra sig över förslaget. Yttrande har likväl ej inkommit från stadsfullmäktige i Malmö. Genom Konungens befallningshavandes försorg hava yttranden i åtskilliga fall inhämtats av magistrater, överlantmätare, länsarkitekter samt stadsfullmäktige och andra kommunala myndigheter, varjämte fastighetsägareföreningar i åtskilliga av rikets städer och Sveriges fastighetsägareförbund utan särskild anmodan inkommit med yttranden över förslaget. Ett sammandrag av inkomna yttranden finnes såsom bilaga B fogad vid detta protokoll.

Av de avgivna yttrandena framgår, att i rikets två största städer ett starkt behov gjort sig gällande av en lagstiftning, som giver städerna möjlighet att

Departementchefen

*Behovet av
lagstiftning
i ämnet.*

av fastighetsägarna utkräva bidrag för gatas iordningställande. Såsom yttrandena utvisa, har ett liknande behov gjort sig gällande inom åtskilliga andra städer och samhällen och överhuvud taget synas yttrandena giva vid handen, att ett dylikt behov framträtt över allt, där en kraftigare utveckling av staden eller samhället försiggår. Den omständigheten, att det ej varit möjligt för kommunen att av fastighetsägarna utfå ersättning för gatas iordningställande, har i många fall medfört, att städerna och samhällena dragit sig för att utsträcka stadsplanen till områden, beträffande vilka förhållandena i övrigt påkallat en dylik utsträckning, med mindre de kunnat med fastighetsägarna träffa frivillig överenskommelse om bidrag till kostnaderna för gatas iordningställande. Då dylik överenskommelse ofta nog varit omöjlig att träffa, har följden blivit, att stadsplan ej blivit fastställd för områden, som nu nämnts. Härigenom har givetvis, då områdena likväl bebyggts, ofta nog blivit följden, att bebyggandet skett mera planlöst och oregerat än som skulle hava varit förhållandet, om områdena blivit stadsplanlagda. På dessa grunder anser jag, att om en lagstiftning angående bidragsskyldighet för fastighetsägare till gatas iordningställande i övrigt skulle visa sig möjlig och lämplig att genomföra, den omständigheten att detta ej kan ske i samband med en revision av stadsplanlagstiftningen i övrigt ej bör tilläggas avgörande betydelse.

I några av de avgivna yttrandena, särskilt från fastighetsägarehåll, har mot den ifrågasatta lagstiftningen om fastighetsägares bidragsskyldighet till gatas iordningställande invänts, att lagstiftningen skulle vara gentemot fastighetsägarna obillig. Denna åsikt kan jag icke dela. I och med gatas iordningställande ökas ofta i högst väsentlig mån värdet av fastigheterna vid densamma och det kan förty ej anses såsom något obilligt, att fastighetsägarna inom gränserna för denna värdeökning åläggas att till staden, som utfört iordningställandet, utgiva ersättning. Föreligger ej dylik skyldighet för fastighetsägarna, blir följden den, att de genom stadens iordningställande av gatan beredas en oförtjänt värdeökning av sina fastigheter vid densamma.

Mot lagstiftningen har vidare i de avgivna yttrandena invänts, att genom densamma tillkomsten av nya bostadslägenheter skulle försvåras, enär den lägenhetsköparen pålagda skyldigheten att bidraga till gatas iordningställande i många fall skulle bliva för honom för tung att bära jämte de med bostadsbygget förenade kostnaderna. Förhållandet torde emellertid vara, att vid bestämmande av den köpeskilling, lägenhetsköparen haft att betala till ägaren av det större markområde, som utstyckats till bostadslägenheter, priset hittills ofta bestämts med hänsyn till fastighetens beräknade värdeökning genom stadens eventuella iordningställande av gata till densamma. Genom att förhållandet mellan staden och de enskilda markägarna i nu ifrågavarande hänseende framdeles ordnas på ett med rättvisa och billighet överensstämmande sätt och härigenom från början ordnade och reglerade förhållanden uppkomma, får den, som förvärvar en tomt för att åt sig uppföra ett eget hem, lättare att över-skåda de rättigheter och skyldigheter, han i samband därmed erhåller och ikläder sig. På så sätt komma enligt min åsikt genom lagstiftningen sundare förhållanden å bostadsmarknaden att tillskapas. Vid bestämmande av bidrags-

skyldigheten för sådana tomtköpare, som redan vid lagens ikraftträdande förvärvat sina tomter och på grund av hittills rådande oklara förhållanden kommit att såsom ovan nämnts för desamma betala allt för höga köpeskillingar, bör man taga skälig hänsyn till nu nämnda förhållanden, så att dylika tomtköpare ej bliva för hårt drabbade av lagstiftningen.

Den mening, som framkommit i vissa av de avgivna yttrandena, att frågan om fastighetsägares bidrag till gatas iordningställande borde lösas först i samband med den kommunala beskattningen, kan jag på de skäl, som härutinnan anförts av stadsplanelagskommittén och de sakkunniga, icke dela.

Däremot är på sätt kammarrätten i sitt avgivna yttrande anförut sambandet närmare mellan fastighetsägares skyldighet att besörja och bekosta gatas underhåll och renhållning samt den kommunala beskattningen och då därtill kommer, att lagstiftning rörande gatas underhåll och renhållning ej är av ett trängande behov påkallad, har jag funnit mig ej böra i detta sammanhang framlägga förslag till lagstiftning i denna fråga.

Beträffande frågan om fastighetsägares skyldighet att bidraga till gatas iordningställande d. v. s. dess anläggning och förseende med kloakledning har jag på nu angivna grunder ansett mig nu böra framlägga förslag.

I vissa av de avgivna yttrandena har berörts frågan huruvida i samband härmed borde genom lag regleras frågan angående fastighetsägares skyldighet att bidraga till sådana städernas kostnader i fråga om vatten-, gas- och elektriska ledningar, som icke täckas genom särskilda förbrukningsavgifter. Då det emellertid torde stå kommunerna öppet att i reglementen för vatten-, gas- och elektricitetsverk inrymma de bestämmelser angående täckande av anläggningskostnader, som kunna finnas erforderliga, har jag ej ansett mig böra framlägga förslag till lagstiftning rörande denna fråga.

Lagförslagets 1 § överensstämmer i huvudsak med 1 § i de sakkunnigas förslag. 1 §.

I några yttranden har påyrkats möjligheten av en sådan tillämpning av lagen, att kostnadsbidraget skulle kunna mellan tomtägarna fördelas ej blott beträffande var gata för sig utan jämväl i fråga om ett större område. Då den nuvarande lagstiftningen hänför tomtägares skyldighet att utgiva ersättning för gatemark till den framför hans tomt belägna marken, har jag emellertid, när nu förevarande fråga utbrytes ur sitt sammanhang, ansett tomtägares bidragsskyldighet i övrigt böra i lokalt avseende begränsas på enahanda sätt.

Beslut om bidragsskyldighet bör avse stads hela område, oavsett huruvida stadsplan för särskilda delar därav ännu blivit fastställd eller icke. Ett motsatt förhållande skulle lätt i tillämpningen kunna giva anledning till godtycklighet.

Frågan om lagens inverkan å före dess ikraftträdande tillkomna förhållanden har på sätt av sammandraget av de avgivna yttrandena framgår i flera av desamma berörts.

Beträffande denna fråga yttrade stadsplanelagskommittén i sitt betänkande: »Givet vore, att ett förfogande, som för tomtägare skulle medföra bidrags-

skyldighet, icke finge avse gata, som redan upplåtits till allmänt begagnande. Tomtägarna vid densamma vore då i fullt åtnjutande av rätten att begagna gatan som trafikled, och retroaktiv avgiftsskyldighet borde uppenbarligen vara utesluten. Ett beslut om bidragsskyldighet, som förut icke förefunnits, kunde alltså fattas allenast beträffande gata, som icke upplåtits till allmänt begagnande. Om fråga uppkomme att ändra tomtägarnas förpliktelser inom område, för vilket stadsplan faststälts före en ny lags ikraftträdande, borde naturligtvis synnerligt avseende fästas vid tomtägarnas förutvarande rättigheter och skyldigheter i ifrågavarande hänseende. De ägde och hade förvärvat sina tomter med de förpliktelser, som enligt gällande författningar och kommunala stadgar därå vilade, och även om det ej finge anses uteslutet, att en omreglering av dessa förpliktelser kunde äga rum, såvitt fråga vore om ännu icke till allmänt begagnande upplåtna gator, borde dock en tomtägarnas ytterligare belastning ej vidtagas utan synnerliga skäl och under alla förhållanden hållas inom mycket måttliga gränser. Att i nu angivna fall icke å tomtägarna lades oskäligen tunga torde bliva föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, då ett eventuellt beslut underställdes hans prövning.»

I några av de angivna yttrandena har hemställdan gjorts, att lagstiftningen måtte få tillämpning å jämväl före dess ikraftträdande utförda arbeten, i fall skyldighet att utföra arbetena ej förelegat för staden. Jag har ej funnit mig böra vidtaga den ändring, om vilken sålunda hemställdes. Enligt min åsikt är det ej skäligen, att bidrag utkräves beträffande arbete, som vid den tid, då fråga om åläggande av ersättningsskyldighet väcktes hos stadsfullmäktige, blivit fullbordat, eller av ägare av tomt vid gata, som vid samma tid upplåtits eller enligt 1 kap. 34 § av lagen om fastighetsbildning i stad skolat upplätas till allmänt begagnande. I enlighet härmed har början av andra stycket omformulerats.

Beträffande senare delen av andra stycket anförde stadsplanelagskommittén i sitt betänkande: »Det funnes vissa kostnader, som enligt kommitténs mening icke borde under några förhållanden få övervältas å tomtägarna. Även om man härutinnan icke ville gå så långt, som i ovan omförmälda, av byggnadsstadgekommitténs ordförande angivna betänkande föreslagits d. v. s. att göra tomtägarna ansvariga allenast för de kostnader, som kunde krävas för gatans försättande i sådant skick, att den kunde tjäna som utfartsväg för deras tomter, måste i allt fall den begränsning vara skäligen, att tomtägarna ej skulle deltaga i kostnad för bredare gata än 18 meter. Vad gatan i bredd översköte sagda mått vore uppenbarligen tillkommet i syfte att tillgodose ett stadens allmänna behov av rymligare trafikled och kostnaden härför borde alltså drabba staden ensam. Likaså kunde det ej vara skäligen att belasta tomtägarna med kostnad för större sprängnings-, schaktnings- eller fyllnadsarbeten, som erfordrades för gatans behöriga profilering, men som för vidliggande tomter understundom kunde medföra mera skada än gagn.»

Den i sista punkten av kommitténs yttrande angivna inskränkningen i tomtägares bidragsskyldighet har i några av de angivna yttrandena berörts och har därvid bland annat hemställdes, att berörda inskränkning måtte bortfalla. Då jag anser nämnda inskränkning av bidragsskyldigheten överensstämma

med billighetens krav, kan jag ej biträda vad sålunda hemställts. Däremot har jag ansett mig böra, i enlighet med vad i ett yttrande föreslagits, göra den ytterligare inskränkning i tomtägars bidragsskyldighet, att han ej må belastas med kostnad, som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes därav, att gatans anläggning av andra orsaker på grund av särskilda omständigheter ställer sig mer än vanligt kostbar. Särskilt i det fall, att gatan är avsedd för större genomgående trafik, kan det nämligen hända, att gatans byggande med hänsyn till nämnda trafik måste draga större kostnad än eljest skulle bliva fallet, och det kan icke anses billigt, att tomtägarna, om ej den genomgående trafiken för dem medför någon fördel, skola hava att svara för denna merkostnad.

Paragrafens sista stycke har blivit omformulerat för att av detsamma tydligare skall framgå, att meningen med detsamma icke är, att däri avsett nybyggnadsförbud behöver meddelas särskilt för varje tomt utan att detsamma kan givas en vidsträcktare räckvidd eller meddelas generellt. Att såsom i några av de avgivna yttrandena hemställts låta nybyggnadsförbudet automatiskt inträda, utan särskilt förordnande, synes på grund av de skiftande regler, stadsfullmäktiges beslut angående bidragsskyldighet kan innehålla, ej böra ifrågakomma.

Beträffande bestämmelserna om kloakledning anförde stadspanelagskommittén i sitt betänkande: »Beträffande gäldande av kostnad för kloakledning ansåge kommittén väsentligen samma principer böra gälla som i fråga om gatas anläggning. Avlopp vore för tomts utnyttjande lika nödvändigt som utfartsväg. Funne staden erforderligt, att avloppet anordnades i ledning under jord, borde tomtägaren i samhällets intresse vara pliktig att begagna sig därav och att bidra till kostnaden därför lika väl som till avloppet i dagen (rännstenarna å gatan). Därvid borde dock bestående förhållanden respekteras, intill dess ändring däri i laga ordning skedde, liksom ock sådan ändring borde kunna ske, då förhållandena det påkallade, lika väl som beträffande gatas anläggning. Kommittén hade alltså föreslagit, att vad vore stadgat angående skyldighet att bekosta anläggning av gata skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet att bekosta kloakledning. Emellertid hade kommittén ansett nödigt att i vissa hänseenden meddela särskilda bestämmelser angående kloaker. Till en början hade, liksom i fråga om gata, därvid utsagts, att bestämmelse, varigenom å tomtägarna lades skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, ej finge meddelas beträffande kloakledning, som redan var anlagd, då beslutet om bidragsskyldigheten fattades. Vidare borde beaktas, att kloakledning i hög grad tjänade allmänna sanitära intressen och beredde avlopp även för gator, torg, parker och andra allmänna platser. Sagda intresse och behov av avlopp borde det vara samhällets sak att tillgodose. Därför borde ej heller tomtägarna kunna förpliktas att helt ersätta kostnaden för kloaknätet. Det skäligen syntes vara, att kostnaden för kloakledningen uppdelades mellan å ena sidan tomterna och å andra sidan staden, efter ty som envar av dem kunde anses bliva genom anläggningen tillgodosedd, staden med hänsyn ej blott till

avlopp från staden tillhöriga områden utan även till allmänna sanitära intressen. Endast vad av kostnaden, som därvid funnes belöpa å tomterna, finge av tomtägarna utkrävas. I fråga om fördelning av den kostnad, som kunde vara tomtägaren pålagd, syntes det skäligt, att den fördelades mellan samtliga tomter, som genom kloakledningen finge avlopp, ävensom att grunden för fördelningen kunde bliva en annan än för gatanläggningens kostnaden. Kommittén hade tänkt sig, att vid uppgörande av planen för ett kloaknät bestämdes det område, vars behov av avlopp kunde genom nätet fyllas, och att därefter den kostnad, för vilken tomtägarna skulle göras ansvariga, uppdelades mellan samtliga inom området befintliga tomter efter någon skälig befunnen grund för att sedan av dem gäldas i den tid och ordning, som bestämdes i beslutet om ersättningens upptagande. Om en stad hade olika avrinningsförhållanden, kunde flera av varandra oberoende kloaknät bliva erforderliga. Tomtägarnas ersättningsskyldighet borde då därefter lämpas och regleras för varje avrinningsområde för sig. Även härom hade kommittén ansett en bestämmelse böra intagas i lagförslaget.»

2 § i de sakkunnigas förslag överensstämmer i huvudsak med stadsplanelagskommitténs förslag angående bidrag till kloakledning.

Vid det remitterade förslaget överbearbetning inom departementet har i likhet med vad som skett i 1 § den beträffande stadgandenas återverkande kraft kritiska tidpunkten bestämts till den tid, då frågan hos stadsfullmäktige väcktes.

3 §.

Såväl stadsplanelagskommitténs som de sakkunnigas förslag, så vitt de avse frågan om skyldighet för fastighetsägare att bidra till anläggning av gata och anbringande i densamma av täckt kloakledning, överensstämma därutinnan att de lägga bidragsskyldigheten på ägare av tomt. Förslagen avse sålunda, att bidragsskyldigheten skall kunna bestämmas och utkrävas först sedan tomtindelning ägt rum. På sätt som framhållits i några av de avgivna yttrandena, synes det emellertid vara av vikt, att ersättningsskyldigheten kan bestämmas på ett så tidigt stadium som möjligt, så att, där fråga är om styckande av ett större område till bostadslägenheter, ersättningsskyldigheten kan åläggas den ursprunglige jordägaren. Är vid stadsplans fastställande ett större däri ingående markområde i samme ägares hand, är det vidare lämpligt att redan i det sammanhanget föreskriva angående markägarens skyldighet att avstå gatumark. På dessa grunder har jag i lagförslaget 3 § infört en bestämmelse av innehåll, att Konungen må på framställning av stadsfullmäktige vid fastställande av stadsplan beträffande visst i samme ägares hand varande område på ägaren, såsom villkor för att tomtindelning skall få ske, lägga vissa i paragrafen närmare angivna förpliktelser under förutsättning, att området är till sin storlek, form och beskaffenhet sådant, att detta finnes kunna ske. För att förekomma försök att kringgå lagens bestämmelser stadgas, att frågan, huruvida området är i samme ägares hand, skall bedömas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt, då fråga om antagande av stadsplanen hos stadsfullmäktige väcktes. Med anledning av att 3 § införts i lagen, har dess rubrik blivit ändrad.

De sakliga bestämmelserna i paragrafen överensstämma i huvudsak med de bestämmelser stadsplanelagskommittén i sitt förslag till stadsplanelag föreslagit rörande de skyldigheter, som skulle åligga markägare, som mot stadsfullmäktiges önskan erhållit stadsplan fastställd å honom tillhörigt markområde. Sådant område skulle ej utan stadsfullmäktiges medgivande få tomtindelas (12 §), innan gatumark inom området fri från in-teckning till staden blivit avstädd utan ersättning intill en tredjedel av områdets hela areal (23 §) samt markägaren till staden gäldat ersättning för anläggning av gata, torg, park eller annat för allmän samfärd-sel avsett område, vartill mark skulle av honom upplåtas, ävensom kloakledning, som skulle där finnas, eller därför ställt säkerhet. Ersättningen skulle till staden utgivas i den mån arbetena bleve utförda. Ur ställd säkerhet skulle staden äga göra sig betalt, ändå att marken övergått i annan ägares hand. Från ställande av säkerhet skulle Kronan vara fri (58 §).

I det framlagda lagförslaget har $\frac{1}{3}$ av hela områdets areal bestämts såsom maximigräns för den mark, som skall avstås, samt stadgats, att Konungen vid förordnandets meddelande skall ange gränserna för nämnda mark. Då markägaren i nu avsedda fall, i motsats till vad som är förhållandet i det i stadsplanelagskommitténs förslag avsedda fallet, ej behöver hava själv begärt stadsplanen, har jag ansett skäligt, att Konungen må kunna, beroende på omständigheterna i det särskilda fallet, nedsätta markägarens skyldighet att avstå gatumark till mindre än $\frac{1}{3}$ av det stadsplanelagda områdets areal. Uppenbarligen bör emellertid den mark, som skall avstås, ej understiga det i 1 kap. 36 § i lagen om fastighetsbildning i stad angivna gatumarksområde, varför gatumark-sersättning av tomtägare skall utgivas. Då det icke kan anses billigt, att en enstaka exploatör kan åläggas att till staden utgiva bidrag till anläggning av gata och kloakledning, om bidragsskyldighet ej i övrigt finnes för fastighetsägarna i staden, eller att utgiva bidrag efter mera betungande grunder än dem som eljest gälla, har jag i andra stycket i paragrafen infört ett stadgande, som förhindrar en dylik tillämpning av lagen. Konungen skall i det meddelade förordnandet ange grunderna för bestämmandet och gäldandet av ersättning för gatas anläggning och förseende med täckt kloakledning.

Det i stadsplanelagskommitténs förslag upptagna villkoret att mark, som skall avstås, skall vara fri från in-teckning har i paragrafens fjärde stycke om-formulerats. Jag har nämligen ansett, å ena sidan att hänsyn bör tagas jämväl till fordran och rätt, som i fastigheten gälla utan in-teckning, och å andra sidan att endast sådan nyttjande- eller servitutsrätt, som avsevärt hindrar markens användande för avsett ändamål, bör tagas i betraktande.

Då det måste förutsättas, att understundom fall komma att inträffa, i vilka på grund av ändrade omständigheter synnerliga skäl påkalla ändring i av Konungen meddelat förordnande, har i femte stycket upptagits föreskrift, som åt Konungen inrymmer befogenhet att i ty fall förordna efter vad som prövas skäligt.

I paragrafens sista stycke har införts stadgande därom att för tomter inom område, beträffande vilket förordnande enligt första stycket är gällande, eljest för tomt i nu ifrå-gavarande avseende gällande stadganden ej skola tillämpas.

För att markägaren ej må kunna undandraga sig förenämnda skyldigheter, vilkas fullgörande gjorts såsom villkor för att markägaren skall kunna erhålla tomtindelning, är det av vikt, att markägaren ej må bereda sig tillfälle att, utan att tomtindelning skett, till bebyggande enligt stadsplanen utnyttja markområdet. Konungens befallningshavande bör förty ej begagna sin dispensrätt enligt 1 kap. 8 § i lagen om fastighetsbildning i stad för medgivande av byggnadsföretag, som innebära ett utnyttjande av stadsplanen.

4 §. Sedan på sätt, för vilket jag nu redogjort, stad erhållit möjlighet att av fastighetsägare i staden erhålla bidrag till anläggning av gata och kloakledning samt därvid i lag angivits vissa maximigränser för denna bidragsskyldighet, kan det ej anses billigt, om staden skulle kunna genom att gentemot en enskild fastighetsägare utnyttja sin maktställning av denne tilltvinga sig större vederlag för stadsplans utläggande å hans fastighet än fastighetsägaren eljest varit skyldig utgiva. Då den bidragsskyldighet, varom nu är fråga, därjämte i viss mån är att jämföra med en speciell beskattning, kan det ej heller anses överensstämmande med grunderna för vad eljest om beskattning gäller, om staden hade möjlighet att genom särskilda med enskilda fastighetsägare ingångna avtal av dem utkräva bidrag efter mera betungande grunder än dem, som för fastighetsägarna i övrigt gällde. Jag har därför såsom 4 § i lagförslaget infört stadganden, avsedda att hindra, att stad avtalsvägen söker mer än vederbör betunga enskild markägare.

5 och 6 §§. 5 och 6 §§ i lagförslaget överensstämma med 4 och 5 §§ i de sakkunnigas förslag.

*Lagens
ikraftträdande.*

Med hänsyn till det behov av lagstiftning i ämnet, som föreligger, har jag i lagförslaget upptagit, att lagen skall träda i kraft redan den 1 juli 1926.»

Föredraganden uppläser härefter *Förslag till lag om skyldighet i visst fall att upplåta mark till gata samt bidra till anläggning av gata och kloakledning*, av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttranden över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Arvid Torold.

F ö r s l a g

till

L a g

om skyldighet i visst fall att upplåta mark till gata samt bidra till anläggning av gata och kloakledning.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Väckes i stad fråga om meddelande av bestämmelse om skyldighet för tomtägarna att till staden utgiva ersättning för anläggning av gata eller om ändring i förut gällande dylik bestämmelse eller i bestämmelse angående skyldighet för tomtägare att besörja gatas anläggning, och finna stadsfullmäktige, att frågan bör komma under närmare prövning, låte stadsfullmäktige verkställa utredning i ärendet och uppgöra det förslag, vartill utredningen må föranleda. Förslaget skall angiva grunder för beräkningen av den kostnad, som skall påföras tomtägarna, och dess fördelning dem emellan ävensom tid och ordning för ersättningens utgörande. Vad nu sagts om gata skall jämväl äga tillämpning å torg och annan dylik allmän plats.

Vid uppgörande av förslag skall iakttas:

att ersättningsskyldighet ej må avse arbete, som vid den tid, då fråga om åläggande av ersättningsskyldighet väcktes hos stadsfullmäktige, blivit fullbordat;

att ersättningsskyldighet ej må åläggas ägare av tomt vid gata, som vid den tid, nyss sagts, upplåtits eller enligt 1 kap. 34 § av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skolat upplåtas till allmänt begagnande;

att tomtägare endast må belastas med kostnad för gatuanläggning framför sin tomt, vid torg och annan dylik allmän plats högst till nio meters bredd samt eljest vid gata till dess mitt, dock ej till större bredd än nio meter, därvid beträffande gatukors. ersättningsskyldigheten jämväl må omfatta den del av gatukorset, som inneslutes av den nyss angivna gatumarkens utdragna gränslinjer:

samt att å tomtägare ej må läggas kostnad, som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes därav, att gatas höjdläge skall i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge eller att gatas anläggning eljest på grund av särskilda omständigheter ställer sig mer än vanligt kostbar.

Utredningen och förslaget skola, sedan magistraten däröver avgivit yttrande, hållas stadens medlemmar för granskning tillgängliga under minst en månad efter det kungörelse blivit införd i den eller de tidningar, där kommunala meddelanden för staden införas. Sedan den tid tilländagått och förslaget undergått den ytterligare bearbetning, vartill anledning må hava förekommit, äge stadsfullmäktige att besluta i ärendet.

Lägges genom beslutet på tomtägarna skyldighet, som dem tidigare icke ålagt, skall detsamma underställas Konungens prövning. Prövar Konungen be-

slut vara för stadens förhållanden lämpligt samt överensstämma med rättvisa och billighet, äge Konungen fastställa beslutet till efterrättelse.

Konungen må på framställning av stadsfullmäktige meddela förbud för ägare av tomter, som äro pliktiga ersätta staden på tomterna belöpande anläggningskostnad, att å tomterna företaga nybyggnad, innan ersättningen guldits eller säkerhet ställts för ersättningens utgivande. Med avseende å nybyggnad, varom nu sagts, skall vad i 1 kap. 44 och 45 §§ av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad stadgas äga motsvarande tillämpning.

2 §.

Vad i 1 § första, tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet för tomtägarna i stad att bekosta täckt kloakledning.

Vid meddelande av bestämmelse angående skyldighet att gälda sådan kostnad skall iakttagas:

att bestämmelse, varigenom å tomtägarna lägges skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, ej må meddelas beträffande kloakledning, som vid den tid, då fråga om åläggande av ersättningsskyldighet väcktes hos stadsfullmäktige, redan var anlagd;

att tomtägarna icke må belastas med större andel av kostnaden för kloaknätet än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämfört med avloppet från gatemark jämte annat avlopp, för vilket kloakledningen tilläventyrs är avsedd;

att tomtägarnas bidrag till kloaknätet skall fördelas på samtliga de tomter, vilkas behov genom detsamma tillgodoses, efter den grund, som finnes rättvis och billig;

samt att, där höjdförhållandena föranleda, att särskilda kloaknät bära anordnas för olika delar av staden, uppskattning och fördelning av kostnaden bära verkställas särskilt för varje sådant kloaknät.

3 §.

Vid fastställande av stadsplan för stad må Konungen, där sådant finnes kunna ske med hänsyn till storlek, form och beskaffenhet av visst område, som, när fråga om antagande av stadsplanen hos stadsfullmäktige väcktes, var i samme ägares hand, på framställning av stadsfullmäktige, förordna, att ägare av samma område skall, innan tomtindelning må äga rum, hava att till staden utan ersättning avstå mark till gator, torg och andra allmänna platser intill högst en tredjedel av områdets hela areal ävensom till staden utgiva ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats å mark, som skall avstås, samt för anordnande av täckt kloakledning, som där skall finnas, eller å ogulden del av dylik ersättning utgiva förbindelse och för densamma ställa nöjaktig säkerhet. Från ställande av säkerhet, varom nu sagts, vare Kronan fri.

Förordnande att utgiva ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats eller för anordnande av täckt kloakledning må ej meddelas vid fastställande av stadsplan för stad, där eljest ersättningsskyldighet i nu näm-

da avseenden ej åligger fastighetsägare, eller efter grunder, som äro för markägaren mera betungande än de eljest för staden gällande.

I det av Konungen meddelade förordnandet skola angivas gränserna för den mark, som skall avstås, ävensom grunderna för bestämmandet och gäldandet av ersättning, varom ovan sägs.

Den mark, som skall avstås, skall ej besväras av fordran eller rätt till avkomst eller annan förmån, varför fast egendom på grund av inteckning eller eljest häftar, ej heller av sådan nyttjande- eller servitutsrätt att markens användande för avsett ändamål därigenom avsevärt hindras.

Har förordnande, varom nu sagts, meddelats och finnes förändring däri vara av synnerliga skäl påkallad, må Konungen därom förordna efter ty skäligt prövas.

För tomter inom område, beträffande vilket förordnande enligt första stycket är gällande, skall ersättning för gatumark enligt 1 kap. 36 och 39 §§ i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad ej utgå, ej heller vad som är gällande angående tomtägars skyldighet att bekosta gatas anläggande eller nedläggande i densamma av täckt kloakledning äga tillämpning.

4 §.

Har efter det denna lag trätt i kraft ägare av fastighet i stad utfäst sig att i ordning eller efter grunder, som för honom äro mera betungande än dem, vilka enligt denna lag blivit för staden fastställda eller eljest äro gällande, till staden avstå mark till gator, torg eller andra allmänna platser eller till staden utgiva ersättning för anläggning av gata, torg eller annan allmän plats eller för anordnande av täckt kloakledning, må sådan utfästelse i den mån genom densamma större tunga än vederbör läggas å fastighetsägaren ej göras gällande och vare denne berättigad utbekomma ersättning för vad han på grund av utfästelsen utöver vad honom eljest ålegat avstått eller utgivit.

Lag samma vare, där ägare av fastighet i stad eljest i anledning av stadsplans fastställande utfäster sig att avstå mark eller besörja arbete eller utgiva penningar eller annat utan motsvarande vederlag.

5 §.

Vad i denna lag stadgas beträffande stad äge ock tillämpning i fråga om annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

6 §.

I stad, där stadsfullmäktige ej finnas, skall allmän rådstuga och i samhälle, varom i 5 § sägs, den myndighet, som utövar samhällets beslutanderätt, äga den befogenhet, som enligt denna lag tillkommer stadsfullmäktige.

De åligganden, vilka enligt denna lag tillkomma magistraten, skola tillhöra i Stockholm överståthållarämbetet, i stad, där magistrat ej finnes, den för staden särskilt tillsatta styrelse och i samhälle, varom i 5 § sägs, dess kommunal- eller municipalnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926.

Till Herr statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Sedan herr statsrådet, jämlikt nådigt bemyndigande, den 11 februari 1925 tillkallat undertecknad Ehrenborg jämte fastighetsdirektören i Stockholm, kaptenen Nils Hasselqvist och magistratssekreteraren i Stockholm Wilhelm Hilarion Wistrand att såsom sakkunniga inom justitiedepartementet biträda vid fortsatt behandling av frågan om revision av gällande lagstiftning rörande stadsplan och tomtindelning jämte därmed sammanhängande författningar, ävensom förordnat undertecknad att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete, har för att tagas i övervägande vid fullgörandet av berörda uppdrag, genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1925 överlämnats en av stadsfullmäktige i Göteborg till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av den 10 december 1923, däri fullmäktige hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag till lagstiftning angående skyldighet för jordägare att bidra till kostnaderna för gator och ledningar.

Denna framställning ansluter sig till en av stadsfullmäktige i Göteborg i skrivelse av den 7 mars 1921 hos Kungl. Maj:t gjord framställning om ett skyndsamt genomförande av sådan lagstiftning, som avsåges i det av kommittén för kommunala nybildningar den 12 december 1917 avgivna förslag till lag om särskild bidragsskyldighet för gatuhållning m. m. i vissa samhällen.

Med anledning av de från Göteborgs stad framkomna önskemålen om en skyndsamt behandling av denna lagstiftningsfråga hava de sakkunniga, som bemyndigats överväga i vad mån inom området för de sakkunnigas uppdrag funnes fråga av beskaffenhet att böra lösas före slutbehandlingen av de sakkunnigas uppdrag i övrigt, ansett sig böra undersöka, huruvida möjlighet förefinnes att utbryta frågan om ifrågavarande bidragsskyldighet.

Härvid har då syntts böra först undersökas, i vad mån gatuhållningsskyldighetens ovan berörda karaktär av beskattningsfråga kan böra inverka på spörsmålets behandling och särskilt i vad mån, då nu ändock fråga är om dess utbrytning ur sitt sammanhang med stadsplanelagsförslaget, skäl kunde finnas att återgå till kommunala nybildningskommitténs ståndpunkt och alltså nu upptaga frågan ej blott om gatuhållningen utan även om de andra kommunala anordningar, till vilka enligt nämnda kommittés förslag bidrag skulle kunna utgå. Ett ytterligare skäl till en dylik undersökning kan måhända hämtas ur staden Göteborgs ovan omnämnda första framställning av år 1921, vilken såsom nämnts avsåg en lagstiftning i överensstämmelse just med kommunala nybildningskommitténs förslag.

Frågan om dessa lagstiftningsfrågors hänförande till skattelagstiftningen har, utöver vad ovan nämnts, ytterligare berörts i ett av kammarrätten den 30 september 1919 avgivet yttrande över kommunala nybildningskommitténs förslag till lag om särskild bidragsskyldighet. Kammarrätten har därvid, bland annat, i likhet med kommunala nybildningskommittén själv, betonat det samband, som föreligger mellan den föreslagna lagen, i vad den angår gatuväsendet, och stadsplanelagstiftningen, medan kammarrätten ansett eventuella

bestämmelser om bidrag till andra kommunala anordningar, varom ovan nämnts. böra inarbetas i kommunallagarna.

Vidare har samma spörsmål berörts, i samband med arbetet å ny kommunal-skattelagstiftning.

Då Kungl. Maj:ten den 27 maj 1921 beslöt tillsättande av 1921 års kommunal-skatteskommitté yttrade chefen för finansdepartementet (se denna kommittés betänkande sid. 119), bland annat, att till spörsmålet om grunderna för de allmänna kommunalutskylderna i de borgerliga primärkommunerna anslöte sig ett flertal utom detta spörsmål liggande speciella frågor, som väntade på sin lösning. I första hand erinrade finansministern här om frågan angående den s. k. speciella bidragsskyldigheten till kommunerna i form av avgifter och bidrag för särskilda ändamål. I åtskilliga hänseenden rådde för närvarande oklarhet angående kommunernas befogenhet att medelst upptagande av dylika avgifter eller bidrag tillgodose sina behov. Givet vore, att de spörsmål, som här gjorde sig gällande, icke vore utan sin inverkan på frågan om den allmänna kommunala bidragsskyldigheten. Skulle den ifrågasatta kommittén under sitt arbete finna, att ett klarläggande av nu berörda spörsmål borde betraktas som en förutsättning för lösningen av frågan om den allmänna bidragsskyldigheten, syntes anmälan därom böra göras hos chefen för finansdepartementet.

Kommunal-skatteskommittén yttrar i sitt den 15 oktober 1924 avgivna betänkande (sid. 121), att kommittén icke funnit anledning att till undersökning upptaga vare sig den s. k. speciella bidragsskyldigheten till kommunerna i form av avgifter och bidrag för särskilda ändamål eller de speciella skatter till kommunen, som nu utginge såsom hundskatt, nöjesskatt m. m. dylikt. Dessa och andra sådana bidrags- och skattefrågor ordnades enligt kommitténs mening lämpligast genom specialförfattningar utan sammanhang med och vid sidan av den allmänna kommunalbeskattningen.

Å sid. 147 återkommer kommittén till denna fråga och framhåller, att kommittén i nu förevarande sammanhang lämnar åsido bland annat avgifter för utnyttjande av kommunala anordningar av varjehanda art, såsom avgifter för vatten, ljus och elektrisk kraft, för anlitande av kommunala trafikinrättningar o. dyl., ävensom speciella bidrag till vissa kommunala anläggningar, som under stund kunde förekomma, såsom till anläggning eller underhåll av gata i stad m. m. sådant.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit hava de sakkunniga ansett sig oförhindrade att, i likhet med 1916 års stadsplanelagskommitté, behandla spörsmålet såsom en ren stadsplanelagstiftningsfråga. De sakkunniga hava därvid ock ansett lämpligast att icke gå utöver den ram, som utstakas av nämnda kommittés förslag, och sålunda ansett frågan om liknande bidragsskyldighet för andra kommunala anordningar böra för närvarande lämnas åsido.

Nästa fråga blir då, i vad mån 1916 års stadsplanelagskommittés förslag i denna del kan anses stå i sådant sammanhang med kommitténs förslag i övrigt, att en utbrytning på grund därav icke skulle låta sig göra. De sakkunniga hava väl funnit vissa betänkligheter möta mot att behandla gatuhållningen såsom ett från övriga delar av den blivande stadsplanelagstiftningen fristående spörsmål, men hava dock ansett, att nämnda betänkligheter ej äro så stora att de ej, därest ett verkligt behov att ordna ifrågakomna spörsmål genom en särslagstiftning visades föreligga, måste få vika. Ett visst stöd för frågans särbehandling synes jämväl kunna hämtas från kommunala nybildningskommitténs behandling av frågan, som ju utgick från att bestämmelser härutinnan skulle kunna lagfästas utan samband med den redan då påbörjade revisionen av stadsplanelagstiftningen.

En annan fråga är givetvis, huruvida denna möjlighet till utbrytning av denna lagstiftningsfråga verkligen bör begagnas. För att så bör ske, borde man, såsom förut nämnts, kunna påvisa ett verkligt behov. De sakkunniga hava av föreliggande uttalanden i frågan icke kunnat bilda sig någon fullt bestämd uppfattning, huruvida ett dylikt behov föreligger. Då de sakkunniga icke desto mindre ansett sig böra utarbета och härmed framlägga ett förslag till särslagstiftning om gatuhållningen, hava de sakkunniga räknat med, att de yttranden, som kunna komma att infördras över detta förslag, möjligen skola i detta hänseende giva ökad ledning.

Det sålunda utarbetade förslaget har givits formen av en särskild lag, då det icke ansetts lämpligt att infoga detsamma i den nuvarande fastighetsbildningslagen.

Förslaget ansluter sig i huvudsak till de regler, som i stadsplanelagskommitténs förslag återfinnas i §§ 54—56 och 59. Försiktigheten har dock ansetts bjuda att för närvarande i ännu högre grad än kommittén avstå från att giva materiella regler för gatuhållningsskyldighetens fördelning. De sakkunniga hava sålunda ej upptagit kommitténs ovannämnda bestämmelse om skyldighet för staden att bekosta anläggning av torg och annan allmän plats. Ej heller hava de sakkunniga kunnat i detta sammanhang reflektera på de i vissa yttranden över kommittéförslaget framkomna yrkandena på mera klagörande regler exempelvis om giltigheten av gamla likställighetsavtal o. dyl. eller eljest på ett ökande av städernas befogenheter, utöver vad kommittén föreslagit. Ej heller eljest hava de sakkunniga funnit innehållet i de avgivna yttrandena böra i detta sammanhang föranleda någon avvikelse från kommittéförslaget. I anledning av den i åtskilliga yttranden yppade tvekan, huruvida beslut om bidragsskyldighet måste avse hela stadens område eller kunde inskränkas till endast viss del därav, anse sig de sakkunniga böra uttala, att, då bestämmelsernas avfattning icke torde kunna anses påfordra den förra tolkningen, hinder icke bör möta mot en lokalt avgränsad tillämpning av desamma.

I fråga om de särskilda delarna i lagförslaget må i övrigt anföras följande.

I 1 § meddelas regler angående i vilka fall fråga om skyldighet att besörja eller bekosta gatas anläggning skall kunna i här föreslagen ordning komma under bedömande. Förslaget överensstämmer i huvudsak med kommitténs förslag i 55 §, sammanställd med 54 § andra och tredje styckena med den ändring, som föranledes av att reglerna gälla även torg och andra allmänna platser samt att i följd av bestämmelsernas utbrytning ur sitt sammanhang en särskild regel måst givas om gatukors i stället för det av kommittén i 78 § därom intagna stadgande, därvid de sakkunniga givetvis anslutit sig till gällande lags därifrån något avvikande regler om gatukorsets bestämmande. Att märka är vidare, att de sakkunniga ansett den av kommittén gjorda begränsningen till gator, som vid tiden för beslutet ännu icke upplåtits till allmänt begagnande, böra skäppas så att från ersättningsskyldighet undantagas även gator, som enligt 1 kap. 34 § fastighetsbildningslagen skolat upplåtas, ehuru upplåtande av någon anledning ännu icke skett.

I sista stycket av 1 § har intagits en bestämmelse, avseende att möjliggöra förbud för ersättningsskyldig tomtägare att företaga nybyggnad, innan ersättningen guldits eller säkerhet därför ställts. Motsvarighet härtill finnes i kommittéförslagets 13 § mom. i.

2 § motsvarar kommittéförslagets 56 § och avser skyldigheten att bekosta kloakledning. Den av kommittén omförmälda bestämmelsen om avledande av spillvatten m. m. i 1918 års vattenlag har numera genom lag den 11 juni 1920

ersatts av utförligare regler om kloakledning. Då dessa emellertid enligt uttryckligt stadgande icke avse avledande inom samhälles planlagda område av kloakvatten från byggnader, tomter, gator eller andra allmänna platser inom samhället, hava dessa bestämmelser i sak ingen inverkan på nu föreliggande spörsmål. Det av kommittén i detta samband nyttjade uttrycket kloakledning har i anslutning till terminologien i sistnämnda lag utbytt mot uttrycket *täckt* kloakledning. Anordnande av avlopp i dagen är att inbegripa i gatas anläggning.

I 3 § hava upptagits bestämmelser om underhåll och renhållning av gata i anslutning till 59 § i kommittéförslaget med den avvikelse, som följer av vad förut anförts angående torg och annan allmän plats.

Genom 4 § göres lagen i erforderlig mån tillämplig å annat samhälle än stad, och 5 § innehåller erforderliga regler om de myndigheter, som i särskilda fall skola fungera.

Bland de sakkunniga har vid behandlingen av föreliggande fråga ej yppats skiljaktig mening. Stockholm den 24 oktober 1925.

Michaël Ehrenborg.

F ö r s l a g

till

lag om gatuhållningsskyldighet i stad.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Väckes fråga om meddelande av bestämmelse om skyldighet för ägare av tomt vid gata i stad att till staden utgiva ersättning för anläggning av gatan eller om ändring i förut gällande dylik bestämmelse eller i bestämmelse angående skyldighet för tomtägare att besörja gatas anläggning, och finna stadsfullmäktige, att frågan bör komma under närmare prövning, låte stadsfullmäktige verkställa utredning i ärendet och uppgöra det förslag, vartill utredningen må föranleda. Förslaget skall angiva grunder för beräkningen av den kostnad, som skall påföras tomtägarna, och dess fördelning dem emellan ävensom tid och ordning för ersättningens utgörande. Vad nu sagts om gator skall jämväl äga tillämpning å torg och annan dylik allmän plats.

Därvid skall iakttagas, *dels* att ersättningsskyldighet ej må åläggas ägare av tomt vid gata, som vid tiden för stadsfullmäktiges beslut upplåtits eller enligt 1 kap. 34 § av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skolat upplåtats till allmänt begagnande, *dels* att tomtägare må belastas med kostnad för gatanläggning framför tomt vid torg och annan dylik allmän plats högst till nio meters bredd samt eljest vid gata högst till dess mitt, dock ej till större bredd än nio meter, därvid beträffande gatukors, ersättningsskyldigheten jämväl må omfatta den del av gatukorset, som inneslutes av den nyss angivna gatumarkens utdragna gränslinjer, *dels* ock att å tomtägare ej må läggas kostnad, som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes därav, att gatans höjdläge skall i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge.

Utredningen och förslaget skola, sedan magistraten däröver avgivit yttrande, hållas stadens medlemmar för granskning tillgängliga under minst en månad efter det kungörelse blivit införd i den eller de tidningar, där kommunala meddelanden för staden införas. Sedan den tid tilländagått och förslaget undergått den ytterligare bearbetning, vartill anledning må hava förekommit, äge stadsfullmäktige att besluta i ärendet.

Lägges genom beslutet på tomtägare skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, skall detsamma underställas Konungens prövning. Prövar Konungen beslutet vara för stadens förhållanden lämpligt samt motsvara skäliga krav på rättvisa och billighet, äge Konungen fastställa beslutet till efterrättelse.

Konungen må på framställning av stadsfullmäktige meddela förbud för ägare av tomt, som är pliktig ersätta staden på tomten belöpande anläggningskostnad, att å tomten företaga nybyggnad, innan ersättningen guldits eller säkerhet ställts för ersättningens utgivande. Med avseende å nybyggnad, varom nu sagts, skall vad i 1 kap. 44 och 45 §§ av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad stadgats äga motsvarande tillämpning.

2 §.

Vad i 1 § första, tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet för tomtägare i stad att bekosta täckt kloakledning.

Vid bestämmelse, som meddelas angående skyldighet att gälda sådan kostnad, skall iakttagas:

att bestämmelse, varigenom å tomtägare lägges skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, ej må meddelas beträffande kloakledning, som vid tiden för stadsfullmäktiges beslut redan var anlagd;

att tomtägare icke må belastas med större andel av kostnaden för kloaknätet än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämfört med avloppet från gatumark jämte annat avlopp, som tilläventyrs skall genom kloakledningen tillgodoses;

att tomtägares bidrag till kloaknätet skall fördelas på samtliga de tomter, vilkas behov genom detsamma tillgodoses, efter den grund, som finnes rättvis och billig;

samt att, där höjdförhållandena föranleda, att särskilda kloaknät böra anordnas för olika delar av staden, uppskattning och fördelning av kostnaden bör verkställas särskilt för varje sådant kloaknät.

3 §.

I den i 1 § första, tredje och fjärde styckena stadgade ordning må bestämmelse meddelas angående skyldighet att besörja och bekosta underhåll och renhållning av gata i stad eller ändring göras i bestämmelse, som på grund av sedvana eller särskild föreskrift därutinnan kan gälla.

Vad nu sagts beträffande gata skall med avseende å torg och annan dylik allmän plats tillämpas så, att marken till en bredd av aderton meter från tomtlinjerna betraktas såsom gata.

4 §.

Vad i denna lag stadgas beträffande stad äge ock tillämpning i fråga om annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

5 §.

I stad, där stadsfullmäktige ej finnas, skall allmän rådstuga och i samhälle, varom i 4 § sägs, den myndighet, som utövar samhällets beslutanderätt, äga den befogenhet, som enligt denna lag tillkommer stadsfullmäktige.

De åligganden, vilka enligt denna lag tillkomma magistraten, skola tillhöra i Stockholm överståthållarämbetet, i stad, där magistrat ej finnes, den för staden särskilt tillsatta styrelse och i samhälle, varom i 4 § sägs, dess kommunal- eller municipalnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1927.

Sammandrag av yttranden över förslag till lag om gathållningsskyldighet i stad avgivet av sakkunniga för revision av gällande lagstiftning rörande stadsplan och tomtindelning.

Behovet av en lagstiftning i ämnet och förslaget allmänna grunder.

Överståthållarämbetet: Det remitterade lagförslaget vilar säkerligen på en riktig tanke. För så vitt en tomt i stad eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande gäller, vinner i värde genom av staden eller samhället vidtagna åtgärder i fråga om anläggning av gator, utförande av täckt kloakledning eller gatuunderhåll eller renhållning, så är det fullt i sin ordning att vederbörande tomtägare deltaga i kostnaderna härför. Vad man har att vaka över, det är dels och först och främst att tomtägaren genom beslut i detta avseende icke bliver kränkt i sin enskilda rätt och dels att deltagandet i kostnaderna icke åläggas honom i vidare mån än skäligheten medgiver. I förstnämnda avseende möter tydligen avsevärda svårigheter. Man finner detta redan därav att man i fastighetsbildningslagen nödgats avstå från att stadga några grunder i detta hänseende utan i 1 kapitlet 35 § 2 mom. fått åtnöja sig med att stadga, att angående sättet för ordnande och anläggning av gata ävensom skyldigheten att ombesörja och bekosta gatas underhåll skall gälla vad för varje stad är föreskrivet. I det nu utarbetade lagförslaget har man velat gå längre och lämnat tillfälle till införande av nya bestämmelser, men man har tydligen haft på känn, att man såmedelst öppnar möjligheter för åläggande för tomtägare att underkasta sig skyldigheter, som de lagligen icke äro pliktiga att bära. Genom att ingå på s. k. likställighetsöverenskommelser med staden hava dessa nämligen mängen gång blivit för alla tider befriade från vissa åligganden och det är uppenbart, att det aldrig kan bliva tal om att genom en bakport söka på nytt påföra dem desamma. Skall förevarande lagförslag utbrytas ur sitt sammanhang med andra förslag rörande den blivande stadsplanelagstiftningen ävensom kommunalskattelagstiftningen, så vågar överståthållarämbetet hemställa, att nedannämnda synpunkter¹ måtte vinna beaktande vid lagförslaget fortsatta utarbetande.

Konungens befallningshavande i Stockholms län: Vad angår länet med dess 8 städer, 5 köpingar och 21 municipalsamhällen, måste det anses föreligga ett verkligt behov av lagstiftning på området. Saken är en dylik har vid flera tillfällen vållat Konungens befallningshavande svårigheter, då till avgörande förelegat frågor av sådan art, som innefattas i förslaget.

Konungens befallningshavande i Uppsala län: Behovet av lagstiftning i ämnet är icke tillräckligt starkt och trängande för att påkalla frågans isolerade lösning. Sammanhanget med stadsplanelagstiftningen är påtagligt. Dessutom kan det enligt Konungens befallningshavandes mening med allra största skäl ifrågasättas, huruvida ej lösningen bör föregås av ett åtminstone principiellt ståndpunktstagande i fråga om förhållandet mellan den allmänna kommunala skattskyldigheten särskilt för fastighet och den så kallade speciella bidragskyldigheten. Många andra kommunala åtgärder än de i förslaget avsedda äro uppenbarligen av beskaffenhet att medföra särskilda förmåner för vissa fastighetsägare. I en lag skulle man för övrigt vänta att finna angivna bestämdare grunder för tomtägars skyldigheter.

¹ Se i sammandraget under detaljanmärkingar.

Magistraten i Uppsala: Behovet av lagstiftningen är icke så trängande, att det överväger betänkligheterna emot sakens behandling såsom ett från stadsplanelagstiftningen i övrigt fristående spörsmål, i all synnerhet som magistraten förutsätter, att den även i andra avseenden angelägna revideringen av stadsplanelagstiftningen kommer att slutföras inom en nära framtid.

Uppsala fastighetsägareförening: Ett utbredande av staden över en alltför stor yta, vilket ofta blir en följd av de i vissa stadsplanebestämmelser givna föreskrifter om låga och fristående hus, föranleder ett mindre ekonomiskt utnyttjande av tomtmarken och avsevärt stegrade kostnader för dess förseende med vatten, gas, elektricitet och avlopp. Med nu gällande lagstiftning drabbar detta slöseri stadens samtliga skattdragare, däribland icke minst ägarna av tomter inom det redan bebyggda området. I den mån lagförslaget åsyftar att förbättra stadens ekonomi utan att på dessa gårdsägare lägga nya bördor, saknar föreningen givetvis anledning avstyrka detsamma. Möjligen kan likväl en lagstiftning i nu föreslagen riktning fortsättningsvis komma att medföra konsekvenser, som icke överensstämmer med rättvisa och billighet, för så vitt nämligen ägare av fastighet i denna egenskap åläggas att bekosta anstalter, som tillgodose ett för stadens alla invånare gemensamt behov. Detta borde gälla exempelvis gatas omläggning för tung biltrafik, varav andra än fastighetsägarna lära äga det övervägande intresset.

Konungens befallningshavande i Södermanlands län: Med förmålan att i länet knappast torde hava visat sig verkligt behov av att utbryta lagstiftningsfrågan från stadsplanelagstiftningen, instämde Konungens befallningshavande i vad överlantmätaren i länet anfört.

Överlantmätaren i Södermanlands län: Gatuhållningsskyldigheten är i själva verket en beskattningsfråga — av stor betydelse. Kravet att kostnaden för gatas anläggning, underhåll och renhållning samt för anläggning av kloakledning skall helt eller till viss del åläggas fastighetsägarna, är endast en ny form av beskattning på fastigheterna och kommer väsentligt att inverka på bärigheten och räntabiliteten av dessa. Den kommer därför ock i andra hand att förorsaka höjning av de hyror, som måste av hyresgästerna utkrävas. Dessa ökade kostnader på fastigheterna skola helt visst även komma att verka hämmande på byggnadsverksamheten och fördyra denna ävensom att motarbeta nu förekommande byggande av egna hem. Gatornas anläggning och tillfredsställande underhåll kan icke rimligen anses vara en angelägenhet, som enbart eller ens huvudsakligen berör fastighetsägare utan måste sägas vara ett alla trafikerandes lika intresse, ett samhällsbehov. Lagstiftning i dessa frågor måste framgå med största försiktighet, därest icke förhållandena på bostadsmarknaden skola bli svårare än de äro. Lagförslaget synes mig icke träffa just själva kärnpunkten i denna fråga. I 1 § av förslaget talas nämligen om »ägare av tomt» vid gata i stad. De sakkunniga hava härmed sålunda satt likhetstecken emellan »jordägare» och »ägare av tomt» och detta är enligt min mening icke riktigt. Det kommer alltid att finnas en del tomtägare, som sedan de köpt sina tomter och kanske redan helt eller delvis bebyggt desamma, icke kunna omslutas av de i förslagets 1 § andra stycke omförmälda undantag, och för vilka ett utkrävande av sådan extra ersättning lagen avser måste anses obilligt och orättvist. De måste nämligen anses bli oskäligt beskattade, därest man icke kan påvisa, att de redan före tomtköpet haft vetskap om skyldighet att utgiva ersättning och sådan varit avtalad eller på annat sätt lagligen bestämd. Skyldigheten att utgiva ifrågavarande ersättning bör således vara bestämd på ett långt tidigare stadium än i förslaget förutsättes, så att denna extra beskattning kommer att drabba *jordägaren*, som skördar vinsten av tomtupplåtelseerna. Ett dylikt fastslående av skyldighet att deltaga i eller svara för gatas byggande och underhåll eller för anordnande av kloak-

ledning torde därför böra förläggas till själva tomtbildningen, såsom vid tomtindelning eller ingå såsom ett led i avstyckningsförrättning, som erfordras för utbrytningen av en bostadstomt. Då först skulle enligt min tanke den verkliga betalningsskyldige drabbas av den skäliga ansedda ersättningen.

Konungens befallningshavande i Östergötlands län: Då det icke lärers förnekas, att fastighetsägarna i främsta rummet åtnjuta fördel av de gator eller andra i förslaget åsyftade anordningar, som direkt beröra deras fastigheter, synes det fullt riktigt, att vederbörande kommun beredes laglig möjlighet att av fastighetsägarna erhålla vissa bidrag för ändamålet och detta även i städer, där sådan skyldighet icke varit av ålder stadgad. I anslutning härtill anser sig Konungens befallningshavande böra förorda lagstiftning av i huvudsak det innehåll, som återfinnes i det utarbetade förslaget.

Drätselkammaren i Norrköping: Gator och ledningar i staden hade hitintills såsom regel framdragits över mark, som varit staden tillhörig. Flerfaldiga framställningar hava gjorts hos stadsfullmäktige och andra stadens myndigheter om gatas anläggande å och ledningars utdragande till mark, som äges av enskilda. Ehuru starka skäl för bifall till dylika framställningar ofta kunna sägas hava förelegat och fog sålunda ej heller saknats för områdets läggande under stadsplan, har lösningen av en sådan fråga i de flesta fall tyvärr fått anstå, då det visat sig omöjligt att av vederbörande markägare utfå det bidrag till kostnadernas bestridande, som staden ansett oundgängligt. Så länge städerna icke av den enskilde markägaren kan utfå ersättning för gatukostnaderna, bliva gatutläggningarna å enskild mark för städerna förenade med avsevärda uppoffringar, under det att den härav föranledda värdestegringen å marken helt och hållet tillfaller fastighetsägaren. För städerna är det därför av största vikt och av behovet synnerligen påkallat — helst i dessa för städerna i ekonomiskt hänseende mindre gynnsamma tider — att en lagstiftning, som reglerar dessa mellanhavanden, snarast möjligt kommer till stånd. En utbrytning ur stadsplanelagstiftningen i övrigt synes drätselkammaren väl försvarlig.

Magistraten i Norrköping: Magistraten anser i likhet med drätselkammaren behov föreligga av lagstiftning i ämnet och finner ej magistraten anledning till erinran mot att en lagstiftning kommer till stånd, grundad på de i förslaget angivna principer.

Norrköpings fastighetsägareförening: Angelägenheten är en kvarleva från den tidigare fastighetsbildningen, då varje gårdsägare i regel ensam med familj bebodde sitt lilla hus och följaktligen ansågs skyldig bekosta såväl gatuanläggningen, underhållet och renhållningen utanför sitt hus. I och med de stora hyreshusens tillkomst och den allt mer ökade gatutrafiken, som ställer andra krav på renhållning och underhåll, kan ifrågasättas, huruvida det kan anses förenligt med billighet och rättvisa, att fastighetsägarna ensamma få vidkännas denna utgift. Rättvisa och billighet synas i stället kräva, att utgifterna för gatuanläggning, underhåll och renhållning ävensom kloakledningar betraktas såsom en kommunal angelägenhet.

Magistraten i Linköping: Såvitt till magistratens kunskap kommit, har i Linköping något behov av lagstiftning i ämnet ej gjort sig gällande och magistraten håller för sannolikt, att om lagförslaget upphöjes till lag, lagen ej ofta skall komma till användning. Emellertid kunde nog fall tänkas, då en sådan lagstiftning skulle medföra avgjord nytta särskilt i fråga om skyldighet för tomtägare att bekosta täckt kloakledning.

Linköpings fastighetsägareförening: Möjligen kunde under äldre tider skäl föreligga för påståendet, att gårdsägarna hade största nyttan av gatorna men nu är ej så förhållandet. Gatorna äro lika oumbärliga för alla stadens invånare och gäller detta ej minst på den grund att gatumarken disponeras för

vatten-, avlopps- och elektriska ledningar. Fastighetsägaren har i denna sin egenskap intet intresse av gatorna, som han icke delar med övriga städernas invånare.

Konungens befallningshävande i Jönköpings län: Uppenbart är, att frågan om gatuunderhållsskyldigheten i stad står i mycket nära samband med stadsplanelagstiftningen. Denna upptager redan nu bestämmelser om skyldighet för vederbörande tomtägare att till staden utgiva ersättning för värdet av gatumark och det föreliggande förslaget avser att bereda städerna möjlighet att pålägga tomtägare skyldighet att till staden utgiva ersättning jämväl för gatas anläggning, underhåll och renhållning ävensom för anläggning av täckt kloakledning. Enligt Konungens befallningshävandes uppfattning böra alla dessa för fastighetsägarna synnerligen betydelsefulla frågor icke skiljas från varandra utan lösas i ett sammanhang. Konungens befallningshävande anser därför, i likhet med de sakkunniga, att frågan om gatuhållningen icke bör göras till föremål för särslagstiftning, såframt icke ett verkligt behov därav föreligger. De sakkunniga hava icke kunnat påvisa något sådant behov: ej heller har i de av Konungens befallningshävande i ärendet infordrade yttrandena gjorts gällande, att ett dylikt behov för detta läns vidkommande är för handen. Vid sådant förhållande anser Konungens befallningshävande sig icke kunna tillstyrka den ifrågasatta lagstiftningens utbrytande från arbetet på en reviderad stadsplanelagstiftning. För den händelse lag i ämnet dock skulle anses böra utfärdas utan samband med stadsplanelagstiftning, har Konungens befallningshävande icke något att erinra mot förslaget formella avfattning.

Överlantmätaren i Jönköpings län: Förslaget synes väl motsvara anspråken på lämpliga bestämmelser å ifrågavarande område, vadan detsamma synes från den synpunkten vara förtjänt av att bliva upphöjt till lag. Med hänsyn till det samband gatuhållningen emellertid har med övriga delar av blivande stadsplanelagstiftning, synes däremot mera tveksamt, om man kan anse, att ett verkligt behov för närvarande föreligger att genom en särslagstiftning ordna ifrågavarande spörsmål.

Byggnadsnämnden i Jönköping: Förslaget upphöjande till lag skulle för Jönköpings vidkommande innebära fördelar för staden, särskilt beträffande de områden av stadsplanen, inom vilka staden ej äger tomtmark. Det kunde ej anses stå i överensstämmelse med rättvisa och billighet, att den värdeökning å marken, som uppstår genom gator och avloppsledningar, odelat tillfaller tomtägarna på stadens bekostnad. Byggnadsnämnden vill tillstyrka förslaget upphöjande till lag.

Jönköpings stads fastighetsägareförening: Förslaget bör icke föranleda proposition i ämnet, då detsamma vore obehövt, obilligt och föga med rättvisa överensstämmande. Den å fastighetsägarna lagda nya pålagen måste för dem kännas ännu mer obillig, då såsom i Jönköping är förhållandet stadens fastighetsägare mot särskild ersättning, belöpande sig på åtskilliga 100.000-tals kronor, redan löst sig från skyldigheten att underhålla och bekosta gata. Den nya föreslagna ersättningen kan beträffande endast delvis bebyggda gator komma att drabba även sådana fastighetsägare, som redan guldit ersättning till staden för gatan i fråga och dess framtida underhåll.

Byggnadsnämnden i Huskvarna framhåller, att beträffande staden icke för närvarande är något trängande behov av det föreliggande lagförslaget, men anser nämnden på samma gång, att en lag om gatuhållningsskyldighet i stad kan vara motiverad, om densamma är avfattad så att den i sin tillämpning blir till rättvisa och nytta för både samhällena och dess enskilda medlemmar.

Byggnadsnämnden i Nässjö. Då förslaget om det upphöjdes till lag kan bliva till nytta för städerna, tillstyrker nämnden förslaget.

Nässjö stads fastighetsägareförening avstyrker lagförslaget, vilket icke torde vara förenligt vare sig med rättvisa och billighet eller med praktiska synpunkter.

Byggnadsnämnden i Vetlanda tillstyrker förslaget.

Konungens befallningshavande i Kronobergs län: Såsom de sakkunniga framhålla, äro för närvarande i hög grad skiftande regler inom olika städer och samhällen gällande i avseende å kostnaderna för byggande och underhåll av gator och ledningar. I brist på lagstiftning i ämnet står man emellertid ofta i ovisshet angående tillämpningen av sådana föreskrifter, som stadga särskild bidragsskyldighet för dessa ändamål av vissa samhällets medlemmar, och angående möjligheten att åvägabringa nya bestämmelser i sådant hänseende. Det synes därför i hög grad önskvärt, att genom en rättslig reglering bringa ordning och reda i de nuvarande förhållandena. Med hänsyn till den utveckling förhållandena på detta område tagit inom ett stort antal samhällen, synes det därvid böra beredas möjlighet att i nu ifrågavarande avseende uttaga särskilt bidrag av tomtägare, oaktat vissa principiella betänkligheter kunna anföras mot en dylik anordning. Då av de sakkunnigas betänkande synes framgå, att förevarande spörsmål ej kommer att upptagas till behandling i samband med frågan om grunderna för kommunalbeskattningen, samt det skäl, som tidigare år 1919 anförts mot framläggande inför riksdagen av förslag i ämnet, därmed förfallit, vill Konungens befallningshavande tillstyrka, att en lagstiftning i förevarande syfte nu kommer till stånd.

Magistraten och stadsfullmäktige i Växjö: I Växjö skall stensättning och anläggning av trottoar och körbanor utföras och bekostas av ägaren till angränsande tomt. Dessa bestämmelser måste anses föråldrade och otillräckliga. På grund härav och då för Växjö vidkommande allt större delar av stadens ytterområden tagas i bruk för bebyggande, synes det för Växjö stads del vara önskvärt, att förslaget snarast upphöjes till lag.

Kommunalfullmäktige och kommunalnämnden i Älmhult, kommunalstämman och kommunalnämnden i Tingsryd, municipalstämman, municipalnämnden och byggnadsnämnden i Växjö Östregård, municipalfullmäktige och municipalnämnden i Ryd, municipalfullmäktige och municipalnämnden i Alvesta, municipalfullmäktige i Ljungby tillstyrka förslaget eller hava intet att erinra mot detsamma.

Municipalfullmäktige och municipalstämman i Strömsnäsbruk avstyrka förslaget, då det skulle lägga för stora pålagor å fastighetsägarna.

Municipalstämman och municipalnämnden i Lidhult avstyrka förslaget, då en lag med så stränga bestämmelser icke borde få gälla för mindre municipalsamhällen.

Kommunalfullmäktige och kommunalnämnden i Markaryd avstyrka förslaget, då det å fastighetsägarna skulle ställa sådana krav i ekonomiskt hänseende att dess konsekvenser ej kunna överskådas.

Municipalstämman och municipalnämnden i Asheda avstyrka förslaget, då tomtägare skulle åläggas så stora kostnader att det, särskilt i mindre samhällen, kunde verka hämmande för byggnadsverksamheten och egnahemsbildningen.

Municipalstämman och municipalnämnden i Hormantorp anse förslaget ej lämpa sig för municipalsamhället.

Municipalnämnden i Vislanda avstyrker förslaget.

Municipalstämman i Vislanda lämnar förslaget utan erinran.

Konungens befallningshavande i Kalmar län: Konungens befallningshavande anser sig kunna till fullo vitsorda, att förhållandena i detta län med de skiftande bestämmelser rörande sättet för ordnande och anläggning av gata ävensom skyldigheten att ombesörja och bekosta gatas underhåll, som för närvarande

gälla i de olika städerna, synas påkalla, att enhetliga bestämmelser härvidlag snarast möjligt och utan avvaktan på den slutliga revisionen av stadsplanlagen komma till stånd; och tillåter sig för den skull Konungens befallningshavande tillstyrka lagförslaget.

Konungens befallningshavande i Gotlands län: Konungens befallningshavande anser det vara önskligt, att lagbestämmelser i förslagets syfte komma till stånd. Behov av dylika lagbestämmelser torde särskilt framträda beträffande sådana stadssamhällen eller delar därav, i vilka i stadsplanen ingående gator ännu ej blivit anlagda.

Drätselkammaren i Visby tillstyrker förslaget, då det kan vara av gagn i många avseenden och särskilt med avseende å bidrag till kostnaderna för avloppsledningar bör kunna medverka till att städerna i möjligaste mån bebyggas inifrån och utåt i stället för det nu använda spridda bebyggandet. (En minoritet avstyrker förslaget, enär det kommer att avsevärt fördyra byggnadstomterna och sålunda verka hämmande på de mindre bemedlades strävanden att skapa sig eget hem.)

Magistraten i Visby har ej något att erinra mot förslaget. Emellertid får magistraten tillika uttala, att förhållandena inom Visby för närvarande icke synas vara sådana, att det föreligger något behov att genomföra en särlagstiftning.

Konungens befallningshavande i Blekinge län: De flesta samhällen hava redan ordnat de i förslaget berörda frågorna. I den mån så icke redan skett lämna befintliga stadganden möjlighet till ett ordnande av dessa förhållanden, vadan något behov av en lagstiftning i ämnet icke kan anses förefinnas. åtminstone beträffande detta län. Konungens befallningshavande avstyrker därför tillkomsten av ifrågavarande särlagstiftning. I allt fall torde med denna lagstiftning saklöst kunna anstå för att möjligen upptagas i sammanhang med en allmän revision av stadsplanlagstiftningen.

Magistraten i Karlskrona: I nya stadsdelar i Karlskrona eller där i gammal stadsdel gata på grund av fastställd plan anlägges, verkställes anläggningen och övertages underhållet av dylika gator av kommunen, därvid kostnaden för sprängnings-, fyllnings- och andra planeringsarbeten i gata stannar å kommunen, varemot vederbörande tomtägare under 20 år skola vara förpliktade dels att till kommunen utgiva full ersättning för övriga arbeten såsom stensättning eller makadamisering, gångbanor och rännstenars anbringande m. m., som för gatas första försättande i fullgott skick erfordras, dels ock att i gatuskatt erlägga ett årligt belopp, som per kvm motsvarar medeltalet av gatuskatten i de gamla stadsdelarna. Denna gatuskatt, som utgår under 20 år, bestämmes till hälften av gatans underhållskostnad. För Karlskrona finnes alltså ej behov av lagstiftning i ämnet. Skulle nu en eller annan stad vara i behov av lagstadganden, så kan ju, såvitt dessa stadssamhällen angår, saken, såsom i Karlskrona skett, ordnas genom särskild stadga, som av Kungl. Maj:t fastställles. De för Karlskrona gällande bestämmelserna överensstämma mera med rättvisa och billighet än de som upptagits i förslaget särskilt för städer byggda på klippgrund. Beträffande kloakledningar bör såsom i Karlskrona samhället bekosta de allmänna ledningarna och tomtägarna biledningarna.

Magistraten, byggnadsnämnden och drätselkammaren i Ronneby hava intet att erinra mot förslaget.

Magistraten och stadsfullmäktige i Karlshamn avstyrka förslaget såsom ägnat att motverka byggnadsverksamheten.

Magistraten och stadsfullmäktige i Sölvesborg, där tomtägare har att utlägga gångbana, avstyrka förslaget, då det kommer att bidra till nybyggnadsverksamhetens avstannande.

Konungens befallningshavande i Kristianstads län: Av yttranden av magi-

straterna i städerna i länet framgår, att en särlagstiftning icke anses vara påkallad av något verkligt behov. Vid sådant förhållande och då en lagstiftning rörande skyldighet för fastighetsägare att särskilt bidraga till gatuhållningen torde böra föregås av en noggrann och allsidig utredning, finner sig Konungens befallningshavande sakna anledning att tillstyrka den nu ifrågasatta lagstiftningen.

Magistraten i Kristianstad anser, att för staden ej föreligger något verkligt behov av särlagstiftning.

Kristianstads fastighetsägareförening: Ett överflyttande på fastighetsägarna av skyldighet att bekosta nyanläggning av gator och kloakledningar samt underhåll och renhållning av gator i vissa nya stadsdelar utöver vad som redan förut kan vara gällande i respektive städer måste betraktas såsom en synnerligen allvarlig och betungande beskattning av fastighetsägarna i sådana nya stadsdelar, till fördel för dem som icke äro fastighetsägare i samhället. Rättvisa och billighet kräva att fastighetsägarna likställas med övriga samhällsmedlemmar och icke påläggas — direkt eller indirekt — skatter för nyttigheter, som ställas till alla medborgares begagnande, i synnerhet som fastighetsägarna utgöra en tämligen ringa minoritet och sålunda, såsom samhällsgrupp betraktad, i vida mindre grad än övriga medborgare begagna sig av, slita på eller nedsmutsa gator och avloppsledningar. Slitningen av gator sker huvudsakligen genom de ofta tunga fordon, som transportera varor från och till fabriker samt från köpmän och till köpare, vilken trafik dessutom ofta är genomgående från och till andra orter än den, där de fastigheter äro, som skulle få vidkännas underhållet av vederbörande trafikled. Att pålägga fastighetsägarna, vilka som sådana mindre än andra medborgare nyttja gatorna, kostnaden för gatornas underhåll vore en påtaglig orättvisa. Intresset av väl lagda och underhållna gator i en stad torde icke för fastighetsägarna vara större än för övriga medborgaregrupper, exempelvis för alla av transportväsendet sysselsatta, antingen med last- eller persontransporter, ävensom arbetare av olika slag, vilka på ett eller annat sätt, gående, cyklande e. d., behöva måhända flera gånger dagligen färdas längre eller kortare vägsträckor till och från sitt arbete. Läggnings och underhåll av gator och dess ledningar ävensom gatornas renhållning måste betraktas, icke minst ur hygienisk synpunkt, som en allmän kommunal angelägenhet, för vilken kostnaderna böra fördelas å alla skattepliktiga medborgare enligt i kommunalförordningen angiven grund och ej påföras en särskild klass. Jämlikt lagförslaget skulle nämnda kostnader utgå efter skälighet och rättvisa till fördelning å de ägare av fastigheter, som avses i förslaget. Oavsett att skälighet är ett synnerligen tänjbart begrepp torde den enklaste eftertanke klargöra, att vilken beräkningsgrund som än användes för sådan fördelning, densamma dock aldrig kan fullt rättvist uträknas utan måste bli till förfång för den ena eller den andra. Enbart utgiften för bokföring, uträkning och fördelning av dylika kostnader torde dessutom komma att uppgå till mycket betydande belopp och sålunda utgöra en ytterligare utgift, som kommer att drabba antingen fastighetsägarna eller det allmänna. Ett fastslående i lag av de principer, som äro tillfinnandes i lagförslaget, skulle dessutom verka som ett införande av vägs katt å stadsfastighet, en beskattningsform, som redan är utdömd för landsbygdens del såsom olämplig samt stadd på avveckling. Att nu söka införa ett dylikt föräldrat och orättvist skattesystem i städer måste anses vara ett betänkligt steg bakåt. Slutligen vill fastighetsägareföreningen framhålla, att en skattläggning som den nu föreslagna i nyuppväxande ytterområden till städer och stadsliknande samhällen måste allvarligt komma att hämma egnahemsbyggandet och otvivelaktigt avskräcka eventuella egnahemspekulanter från att bygga. En egnahemsägare i ett samhälle med genomförd beskattning enligt förslaget är ju aldrig säker på att icke år efter

är belastas med ett gatuunderhåll, som i en hänsynslös kommunalförvaltnings hand kan bli av på förhand oberäknelig storlek. Det föreliggande lagförslaget avser för närvarande endast nytillkommande stadsdelar, men det torde icke vara minsta tvivel underkastat, att om förslaget skulle komma att upphöjas till lag och få verka någon tid framåt, fastighetsägarna i de stadsdelar, som skulle bliva utsatta för dess verkningar, komma att med ett visst berättigande kräva att bliva likställda med övriga fastighetsägare, antingen så, att det dem pålagda särskilda onus borttoges, eller så, att samma gatuhållningsbesvär bleve likformigt pålagt alla fastighetsägare. Då man känner till svårigheten att få en avgift borttagen, sedan den en gång blivit pålagd, så torde det vara att frukta, att den senare vägen komme att väljas. Föreningen måste därför i det föreliggande förslaget se endast ett första steg mot införandet av skyldighet för alla fastighetsägare att helt och hållet bekosta alla de i lagförslaget nämnda, för alla samhällsmedlemmar i lika grad avsedda nyttigheterna, varigenom en ytterligare skatt skulle påläggas städernas fastighetsägare, utöver dem som redan påvila dem, dels som medborgare i allmänhet och dels som särskild klass. Med anledning av vad som anförts får föreningen som sin bestämda mening uttala, att det föreliggande lagförslaget är olämpligt och orättvist och kommer att även gentemot det allmänna verka hämmande på städernas normala utveckling, varför detsamma icke bör bliva upphöjt till lag.

Magistraten i Ängelholm: Anledning till särslagstiftning förefinnes icke.

Ängelholms fastighetsägareförening i huvudsak lika med Kristianstads fastighetsägareförening.

Magistraten i Simrishamn: Särslagstiftning är icke påkallad av något verkligt behov inom staden.

Konungens befallningshavande i Malmöhus län: Genom en lag i enlighet med förslaget erhålles icke någon likformighet mellan städerna. Visserligen är det så, att likformighet på ifrågavarande område icke heller under nuvarande förhållanden förefinnes, men härvid bör bemärkas, att den förefintliga olikformigheten är beroende på frånvaron av reglerande föreskrifter, vilken lämnat rum för en fri, måhända icke alltid lyckosam utveckling, under det att den olikformighet, som kunde uppkomma med tillämpning av de föreslagna bestämmelserna, skulle erhålla sitt stöd just i lagstiftningen. Konungens befallningshavande kan ej finna det principiellt riktigt att på ett område som det förevarande åvägbringa en lagstiftning, vilken avsiktligt möjliggör olika förfaringssätt vid reglerande av ensartade angelägenheter. Utgångspunkten för förslaget är uppenbarligen den, att ersättningskyldighet beträffande gatas och kloaklednings anläggande samt plikten att underhålla och rengöra gata anses kunna med iakttagande av full rättvisa påläggas tomtägarna i den särskilda ordning, som förslaget anvisar. För att bedöma, huruvida denna utgångspunkt är riktig, är det till en början nödigt att hava klargjort, vad det betyder att anlägga och underhålla en gata och anordna en kloakledning. Det finnes ju många slag av gator. Stundom består gatan av en konstrukt byggd förbindelseled, exempelvis en på betongunderlag uppbyggd körbana av i cement sammanfogad tuktad sten, ofta utgöres den av en enkel makadami-erad väg. På samma sätt äro kloakledningarna av olika värde och beskaffenhet, allt efter behovet därav för den trakt, där de dragas fram, och på samma sätt växlar underhållet av gata, dock att, vad underhållet angår, detsamma i fråga om kostnaden kan stå i motsatt förhållande till gatans dyrbarhet. Vidare bör beaktas den olikhet, som råder i fråga om de vid en och samma gata liggande fastigheters intresse av gatan. För en fastighet kan det vara av vikt, att en dyrbar och förstklassig förbindelseled finnes framför densamma: för en annan fastighet kan detta innebära rent av en nackdel och förringa dess värde. När alla dessa skiftande förhållanden tagas i betraktande, inställa sig lätt tvivel i fråga om

möjligheten att på den föreslagna vägen åstadkomma rättvisa vid påläggande av ersättnings- och underhållsskyldighet å fastighetsägarna. För sin del anser Konungens befallningshavande möjlighet därutinnan ej föreligga. Även om anspråken på en rättvis utskiftning av ifrågavarande börda ur praktisk synpunkt böra sänkas, är systemet dock enligt Konungens befallningshavandes förmenande förenat med betydande vanskligheter. Därest förslaget framkommit tidigare, skulle detsamma enligt Konungens befallningshavandes mening ägt större berättigande än nu. Under de sista decennierna hava nämligen förhållandena beträffande gatuhållningen undergått en genomgripande förändring tack vare trafikmedlens utveckling. Kostnaden för anläggning av en modern gata uppgår nu till belopp, som vida överstiger vad rimligtvis skulle kunna påläggas de fastigheter, som råka vara belägna vid gatan. De här berörda svårigheterna med avseende å fastställande av riktiga grunder för påläggande å tomtägarna av den börda, varom här är fråga, anvisa i själva verket en annan väg för lösning av spörsmålet, nämligen skattevägen. Det är enligt Konungens befallningshavandes förmenande uppenbart, att frågan äger samband med omläggning av kommunalbeskattningen och bör lösas i sammanhang därmed. I detta avseende må anmärkas, att, om å tomtägarna rimligen kunde läggas en större börda beträffande gatuhållning än å övriga skattedragare, detta kunde åstadkommas genom höjning av det för fastighetsbeskattningen eljest gällande repartitionstalet eller genom införande av en speciell beskattning. På grund av vad sålunda anförts får Konungens befallningshavande uttala som sin mening, att den föreslagna lagstiftningen icke måtte komma till stånd.

Fastighetsägareföreningarna i Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trälleborg och Eslöv = Kristianstads fastighetsägareförening.

Konungens befallningshavande i Hallands län: Konungens befallningshavande biträder åsikten, att spörsmålet i fråga bör behandlas såsom en ren stadsplanlagstiftningsfråga och att det sålunda kan lösas utan sammanhang med och vid sidan av den allmänna kommunalbeskattningen. Vid sådant förhållande bör emellertid, såsom jämväl de sakkunniga påpekat, tagas i noggrant övervägande, huruvida frågan om gatuhållningsskyldigheten kan och bör utbrytas från stadsplanlagstiftningen i övrigt och särskilt för sig göras till föremål för prövning. För sin del håller Konungens befallningshavande före, att denna fråga står i så intimt samband med sagda lagstiftning i dess övriga delar, att en sådan särslagstiftning som den nu ifrågasatta icke utan trängande skäl bör komma till stånd. Då, såvitt Konungens befallningshavande har sig bekant, ett så starkt behov av den föreslagna lagen icke gjort sig gällande, att skäl för en dylik utbrytning föreligger, anser sig Konungens befallningshavande böra hemställa, att det förevarande lagförslaget icke för närvarande måtte till vidare åtgärd föranleda, utan att frågan till behandling upptages i samband med revisionen av stadsplanlagen i övrigt.

Halmstads fastighetsägareförening = Kristianstads fastighetsägareförening.

Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län: Beträffande behovet att redan nu åstadkomma en särslagstiftning i fråga om gatuhållningen vill Konungens befallningshavande vitsorda, att sådant behov föreligger åtminstone med hänsyn till förhållandena i Göteborgs stad. Saknaden av lagbestämmelser har sålunda varit en väsentligt bidragande orsak därtill att stadsplan icke upprättats inom stora delar av den med staden införlivade Lundby socken, något som givetvis måste betecknas såsom en bestämd nackdel. De sakkunnigas föreliggande förslag ansluter sig i huvudsak till 1916 års stadsplanekommittés förslag. Emellertid hava de sakkunniga ansett försiktigheten bjuda att för närvarande i ännu högre grad än som varit fallet med kommittén avstå från att giva materiella regler för gatuhållningsskyldighetens fördel-

ning. För egen del kan Konungens befallningshavande icke annat än dela denna de sakkunnigas uppfattning, då man enligt Konungens befallningshavandes mening vid lagstiftningen i ämnet måste framgå med viss varsamhet under behörigt hänsyntagande till bestående förhållanden och andra av ortsförhållanden beroende omständigheter. Konungens befallningshavande får på grund av det anförda förorda lagstiftningen med nedan angivna jämkningar.¹

Konungens befallningshavande i Älvsborgs län: Ehuru något större behov av en omedelbar lagstiftning på området icke torde ha gjort sig kännbart inom länet, har Konungens befallningshavande dock icke någon erinran att göra mot den ifrågasatta särslagstiftningen.

Vänersborgs och Borås fastighetsägareföreningar i huvudsak lika med Kristianstads fastighetsägareförening.

Konungens befallningshavande i Skaraborgs län: Behov av legala bestämmelser angående ordnandet av gatuhållning har inom detta län gjort sig gällande icke minst inom länets nybildade municipalsamhällen. Till frågan om behovet av de i förslaget jämväl innefattade bestämmelser beträffande ordnandet av kloakledningar ställer sig Konungens befallningshavande visserligen något tveksam, då frågan om sådana ledningars anordnande hittills allmänt ansetts vara en samhällets gemensamma angelägenhet, till vilken samhällets alla skattskyldiga medlemmar ansetts böra bidraga. Enär emellertid även sistberörda bestämmelser liksom bestämmelserna om gatuhållningsskyldighet lära åsyfta allenast att lämna ett legalt underlag för en reglering av hithörande förhållanden inom de städer och stadsliknande samhällen, där de rådande förhållandena finnas kräva en sådan reglering, anser sig Konungens befallningshavande icke böra avstyrka den föreslagna lagstiftningen i denna del.

Magistraten och drätselkammaren i Skövde: I Skövde har sedan långliga tider gällt, att fastighetsägare bekostat första stensättningen av gata och trottoar men att staden därefter övertagit underhållet. Då i staden ej förspors något missnöje med denna ordning, synes från Skövde stads ståndpunkt något verkligt behov av lagstiftning ej förefinnas.

Magistraten och drätselkammaren i Lidköping förorda lagstiftningen, magistraten med tillägg att verkligt behov av densamma synes föreligga.

Drätselkammaren i Skara vitsordar att behov av lagstiftningen förefinnes.

Magistraten i Skara: Endast i sådana fall, där det kan visas, att en tomt får särskild nytta eller fördel av en ny gata, bör tomten därför lämna skäligt bidrag till stadskassan. De skyldigheter, som nu påvila tomterna i vissa städer, böra övertagas av städerna mot skäligt vederlag eller lösen av tomternas ägare. Magistraten anser sig icke kunna tillstyrka förslaget i oförändrat skick.

Magistraten i Falköping anser icke något verkligt behov av lagstiftningen förefinnas.

Konungens befallningshavande i Värmlands län: De föreslagna lagbestämmelserna synas visserligen vara väl lämpade för ernående av de syften, som genom förslaget avsetts att vinna. Städer och andra samhällen, där lagen komme att tillämpas, skulle kunna neutralisera den ofta osunda tomtpolitik, som drives i samhällenas nyare delar, de skulle med andra ord tillgodogöra sig en skälig andel av den jordvärdestegring, som eljest göres till föremål för enskild spekulation, och de skulle vidare, utan att behöva riskera alltför stora utgifter för gatanläggningar, kunna genomföra önskvärda inkorporeringar. Likaså torde de garantier, som förslaget uppställer till förhindrande av en alltför rigorös tillämpning av dess bestämmelser, få anses vara i stort sett betryggande. Den föreliggande frågan — införande av legala bestämmelser angående enskildas bidragsskyldighet till städernas gatuhållning — vilken

¹ Se i sammandraget under detaljanmärkingar.

fråga ju ingår som en viktig del i det pågående arbetet med revidering av gällande bestämmelser rörande stadsplan och tomtindelning m. m., är dock till sin natur i grund och botten en beskattningsfråga och bör således ej. utan att alldeles särskilda skäl därför förefinnas, utbrytas ur den blivande stadsplanelagstiftningen och göras till föremål för en separat lagstiftning, helt oberoende av de resultat, vartill det pågående arbetet med den nya kommunal-skattelagen kan leda. Då emellertid enligt Konungens befallningshavandes åsikt några sådana skäl, som kunde motivera föreliggande frågas behandling såsom ett fristående spörsmål icke äro för handen, anser sig Konungens befallningshavande icke kunna för närvarande tillstyrka, att förevarande förslag upphöjes till lag.

Stadsingenjören i Karlstad: Den föreslagna lagen skulle vara av synnerlig vikt för ett samhälle, vilket som Karlstad har stora förstadskolonier. Dessa måste ju förr eller senare intagas i stadsplanen och om staden ej då kan få uppgörelsen träffad med vederbörande markägare om deras bidrag till stadsplanens utbyggnad, blir helt säkert kostnaderna alltför betungande för samhället, så att detta i det längsta försöker uppskjuta stadsplans antagande och genomförande. Den föreslagna lagen lämnar staden en ovärderlig hjälp vid dylika uppgörelser, i synnerhet som hygieniska och andra skäl kunna utöva tryck på staden, så att stadsplan i varje fall blir nödvändig.

Drätselkammaren i Karlstad: Det kan ifrågasättas huruvida ej de med lagstiftningen avsedda syftena kunna vinnas utan några lagändringar. I staden hava i ett flertal fall fastighetsägare inom mera tätt bebyggda ytterområden gjort framställning om framdragande av vattenledning och även fått sina framställningar bifallna, men på det sätt, att de själva få ansvara för anläggningskostnaden, som visserligen förskottas av staden, men amorteras av fastighetsägarna efter för varje fall med drätselkammaren träffad överenskommelse, vilken underställes stadsfullmäktiges prövning. Ett dylikt förfaringsätt borde ej vara omöjligt att tillämpa även i fråga om gatuhållnings-skyldigheten. I varje fall synes det, som om ett tillrättaläggande av förevarande intresseförhållanden genom överenskommelser är att föredraga till en början för att därigenom vinna erfarenhet för att såmedelst erhålla en fastare grund att bygga på, innan man skrider till lagstiftning.

Magistraten i Karlstad har icke något att erinra mot förslaget.

Karlstads fastighetsägareförening: En stads utbyggande från centrum bör vara en kommunens gemensamma angelägenhet. Men erkännas måste, att fall kunna förekomma, då en lag sådan som den föreslagna kan lämna en stad eller stadliknande samhälle hjälp mot ohemula anspråk på gators och kloaklednings byggande t. ex. till avlägset liggande mark. I sådant fall kan en lagstiftning sådan som den föreslagna synas vara berättigad. Förslaget kommer emellertid, om det blir lag, att verka hämmande på förverkligandet av önskemålet om ett eget hem. Ty det finns ingen möjlighet att tänka sig, att den i ekonomiskt hänseende mindre välsituerade skall kunna utgöra lösen för tomt- och gatumark, betala byggnadskostnaderna, utgöra skatterna och därtill ikläda sig betalningsansvar för byggande av gata. 3 § bör utgå såsom icke hörande till byggande av gata.

Magistraten i Kristinehamn: Det kan med allt skäl befaras, att genom lagstiftningen nybyggnadsverksamheten skulle väsentligen försvåras eller ock fördyras så att i nya stadsdelar, lägenheterna måste betinga avsevärt högre belopp än eljest. Magistraten finner utredningen icke utgöra vägande skäl för lagstiftning i ännu.

Kristinehamns drätselkammare har icke något att erinra mot förslaget.

Stadsingenjören i Arvika: Förslaget synes motsvara skäliga krav på rättvisa och billighet och torde komma att bringa ordning och reda i de numera

dunkla och ovissa förhållanden i avseende å skyldigheten att iordningställa och underhålla gator och avloppsledningar m. m., som hittills varit rådande.

Stadsstyrelsen i Arvika åberopar stadsingenjörrens yttrande under betonande att lagen, då Arvika vore stadd i god utveckling, kunde i framtiden få betydelse för staden.

Konungens befallningshavande i Örebro län: Med hänsyn till de nuvarande oklara och skiftande bestämmelserna rörande gatuhållningsskyldigheten i stad är det otvivelaktigt i och för sig önskvärt, att en lagstiftning kommer till stånd, som är ägnad att åtminstone i viss mån reglera hithörande förhållanden. Emellertid måste å andra sidan framhållas, att svårigheterna vid en dylik lagstiftning äro synnerligen stora och detta med hänsyn ej mindre till nyss avsedda lokala skiljaktigheter, än även till frågans ekonomiska räckvidd och de stora intresseomsatser, som däri göra sig gällande. Det nya förslaget avser heller icke, lika litet som 1916 års stadsplanekommittés betänkande i ämnet, en definitiv, saklig och för alla orter lika reglering av gatuhållningsskyldigheten, utan innefattar allenast bestämmelser, med stöd av vilka vissa tomtägare kunna åläggas särskild bidragsskyldighet i sådant hänseende. Kravet på en dylik lagstiftning har tydligen föranletts närmast av det extensiva byggnadssätt, som nu under en följd av år förekommit inom ett stort antal stadssamhällen och som orsakat, att dessas utgifter för anläggning och underhåll av gator och avloppsledningar, där skyldigheten härutinnan ålegat samhället, blivit synnerligen betungande. Det är till följd härav väl förklarligt, om inom sådana samhällen den meningen gjorts sig gällande, att någon del av kostnaden härför bör bäras av vederbörande fastighetsägare och detta särskilt om, såsom ofta torde vara fallet, erforderlig tomtmark kunnat erhållas å annat område inom staden, där ett byggnadsföretag i ifrågavarande hänseende skulle föranlett väsentligt mindre utgift för samhället. Å andra sidan bör häremot erinras att, särskilt under nuvarande tid med dess så gott som allestädes rådande bostadsbrist, det måste anses såsom en angelägenhet av mycket stor vikt att icke genom särskilda pålagor fördyra de ändock höga kostnaderna för nya byggnader och därigenom även motverka den av stat och kommun sedan åtskilliga år bedrivna verksamheten för bostadsproduktion och billigare hyror. Rent principiellt måste emellertid medgivas, att grundade skäl föreligga för den ifrågasatta särskilda bidragsskyldigheten; och då det enligt förslaget skulle tillkomma kommunerna själva att i första hand avgöra, huruvida bestämmelserna härom skola träda i tillämpning eller icke, torde nyssberörda rent praktiska invändningar mot förslaget icke kunna tillmätas avgörande betydelse. På grund härav och enär lagens bestämmelser, rätt handhavda, otvivelaktigt tillika innefatta ett medel för kommunerna att i lämplig riktning reglera byggnadsverksamheten, anser Konungens befallningshavande sig böra i princip uttala sin anslutning till det föreliggande förslaget.

Magistraten, byggnadsnämnden och drätselkammaren i Örebro: I betraktande av det behov av lagstiftning, som måste anses föreligga, må frågan om sambandet mellan lagstiftningsfrågan och den allmänna kommunalskattelagstiftningen kunna tillsvidade ställas på framtiden.

Örebro fastighetsägareförening i huvudsak = Kristianstads fastighetsägareförening.

Magistraten och byggnadsnämnden i Askersund: Lagstiftningen vore så vitt rör anläggning av gata synnerligen lämplig. Det berättigade och behöfliga i att pålägga tomtägaren kostnaden för täckt kloakledning vore tvivelaktigt, enär en dylik ledning, ehuru visserligen till stort gagn för tomtägaren, dock i huvudsak är avsedd att fylla ett mera allmänt sanitärt behov samt möjlighet för kommunen finnes att genom fastställande av avgift för inkopp-

ling i dylik ledning från tomt nedbringa det allmännas utgifter för anläggningen.

Magistraten och byggnadsnämnden i Nora: Behov av särslagstiftning föreligger ej för Nora stads vidkommande.

Magistraten och byggnadsnämnden i Lindesberg: Det är lämpligt och av behovet påkallat, att lagstiftningen kommer till stånd.

Konungens befallningshavande i Västmanlands län: Syftemålet med förslaget uppgives vara att ersätta eller utfylla de skiftande regler, som för närvarande gälla i förevarande avseende, med en mera enhetlig lagstiftning i ämnet. Enligt befallningshavandens förmenande är förslaget icke särdeles ägnat att utfylla detta syftemål, då varje stad skulle äga att ålägga tomtägarna skyldigheter i fråga om gatuunderhåll och dylikt allt efter den mer eller mindre tillfällen majoritetens mening och utan annan begränsning än att beslutet skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, om genom detsamma på tomtägarna lägges skyldighet, som icke tidigare ålegat dem. Även i sistberörda fall kan ju tänkas, att allt efter regeringarnas olika sammansättning skiftande meningar kunna komma till uttryck. Enligt befallningshavandens förmenande bör förslaget kompletteras med vissa normerande materiella regler.

Magistraten och stadsfullmäktige i Köping hava ej något att erinra mot huvudgrunderna för förslaget.

Magistraten i Sala ställer sig tveksam, huruvida det är nödvändigt eller lämpligt att behandla de bestämmelser, lagförslaget innehåller, såsom ett från en blivande ny stadsplanelagstiftning fristående spörsmål. I händelse att detta emellertid anses lämpligt, synas förslagets bestämmelser innebära en väl avvägd lösning av frågan.

Kommunalfullmäktige och kommunalnämnden i Kungsör tillstyrka förslaget.

Municipalstämman i Norberg lämnar förslaget utan erinran.

Konungens befallningshavande i Kopparbergs län åberopar vad stadsfullmäktige i Falun anfört.

Stadsfullmäktige i Falun på förslag av *drätselkammaren* och med instämmande av *magistraten:* Då med förslaget icke avses ett ställningstagande till frågan om den s. k. speciella bidragsskyldighetens lämplighet i och för sig utan allenast att bereda *möjlighet* för stad att under vissa i lag bestämda former få en sådan bidragsskyldighet till stånd, hava fullmäktige icke något att erinra mot förslaget.

Falu fastighetsägareförening: Som Falu stads gårdsägare sedan åtskilliga år tillbaka befriats från allt gatuanläggningsbesvär mot en viss överenskommen gatuskatt till staden, påkallar denna del av förslaget ej någon åtgärd från fastighetsägarnas sida. Renhållningsbesväret bör såsom en allmän kommunal angelägenhet fördelas på alla kommunens skattedragare.

Konungens befallningshavande i Gävleborgs län: Rättsgrunden för överförande på en särskild grupp stadsinvånare, fastighetsägarna, av ifrågavarande skyldigheter vilar uppenbarligen på den uppfattningen, att fastighetsägarna, eller kanske rättare fastigheterna, skulle i särskild grad hava fördel och intresse av gatunätet. I allmänhet torde väl ock så vara fallet, ehuru med skäl torde kunna göras gällande, att gatorna tjäna även hela stadssamhällets intressen, och att många icke-fastighetsägare både hava större gagn av och slita dem mera än fastighetsägarna, och att därför kostnaderna för gatornas anläggande och underhåll borde bestridas av samhällets samtliga invånare i form av kommunalskatt. Med visst fog kan även anmärkas emot en överflyttning enligt förslaget av ifrågavarande skyldigheter på fastighetsägarna, att dessa kunna komma att mycket ojämt drabbas härav och ingalunda alltid i

proportion till det gagn, varje fastighetsägare kan hava eller få av gatunätet. En liknande ojämn fördelning följer dock även med ifrågavarande kostnaders uttagande på den allmänna kommunalskattens väg. Ej heller torde kunna med fog påstås, att fastighetsägarna alltid skulle hava möjlighet att genom förhöjda hyror hålla sig skadeslösa för de ökade krav, som genom berörda skyldigheter komma att ställas på dem, liksom ej bör förbises den fara, som onekligen ligger däri, att byggnadsverksamheten kan motverkas genom fastigheternas belastande med ifrågavarande onera. Emellertid torde det icke kunna bestridas, att i stort sett gatunätet med därtill hörande accessorier är av en alldeles särskild och stadigvarande betydelse för fastigheterna. Härtill komma rent praktiska skäl för att på fastigheterna överföra ansvaret för hithörande kostnader, nämligen bekvämligheten vid avgifternas debitering och den större säkerheten för deras utfående, som ligger däri att fastigheterna svara för dem. Konungens befallningshavande finner sig därför kunna, ehuru med tvekan, tillstyrka en lagstiftning i syfte att möjliggöra ifrågavarande skyldigheters överförande i viss omfattning på fastigheterna. Det torde dock kunna starkt ifrågasättas, huruvida hela kostnaden för gatas anläggande och underhåll lämpligen bör bestridas av fastighetsägarna och om det ej kunde vara ändamålsenligt att uppdelna berörda kostnader så, att en viss, skäligt begränsad kvotdel skulle betalas av fastighetsägarna och återstoden uttagas genom den allmänna kommunalskatten. Härigenom skulle i motsvarande grad kunna undvikas den obillighet, som onekligen förefunnes däri, att en korporation skulle äga att ensam bestämma om arbeten, som helt skulle bekostas av vissa skattedragare utan att dessa senare skulle hava någon garanti för att kunna inverka på berörda beslut eller övervaka och kontrollera arbetet. Alternativt synes kunna ifrågakomma att från fastighetsägarnas åligganden undantaga skyldigheten att bidraga till gatas underhåll. De många spörsmål, som med ifrågavarande skyldigheters överförande på fastighetsägarna kunna uppstå angående gatornas beskaffenhet, kostnadernas bestridande vid övergång från ett gatubeläggningsämne till ett annat eller vid onläggning eller utvidgning av kloakledning etc., för onläggning och underhåll av planteringar eller för gatornas upprivande och onläggning för ledningar för elektrisk ström, gas och vatten m. fl. detaljfrågor, synas böra bliva föremål för närmare bestämmelser i de utredningar och förslag, som enligt lagförslaget skola föregå vederbörande myndighets beslut i frågan, och vilket beslut skall, för att vinna gällande kraft, underställas Kungl. Maj:ts prövning och gillande. Därvid synes jämväl böra såvitt möjligt närmare utredas och klargöras de allmänna grunder, enligt vilka de kostnader, som föreslås överförda på fastighetsägarna, skola uppskattas och fördelas. Beträffande slutligen behovet av att redan nu utbryta förevarande lagstiftningsfråga ur den redan påbörjade revisionen av stadsplanelagstiftningen synes för detta läns vidkommande något sådant behov knappast kunna sägas föreligga.

Länsarkitekten i Kopparbergs, Västmanlands och Gärlborgs län: Då gatan är samhällets gemensamma tillhörighet, synes det fallt följdriktigt, att kostnaden för anläggning och underhåll bestrides av samhället. Förslaget kommer troligen i denna del att till viss grad verka hämmande på samhällets uppbyggande, då ökade direkta kostnader påläggas fastigheterna. Kostnaderna för kloakledningar däremot synes med större skäl kunna läggas på tomtägarna, då enligt förslaget endast så stor del faller på respektive tomter, som kan anses belöpa å avloppet från tomterna jämfört med avloppet från gatunäret och annat avlopp, som däri inledes. I fråga om tomtägares skyldighet att hålla gatan ren, finner jag icke heller något att erinra, då detta sannolikt nu torde vara regel.

Stadsarkitekten i Gärlc: Förhållandena hava visat, att städerna ur eko-

nomisk synpunkt äro obenägna att stadsplanelägga förstadssamhällen, till stor del beroende på gatuanläggningskostnaden och därmed förenat ansvar. Förslaget måste därför anses vara väl motiverat och önskvärt, om man än kan ställa sig tveksam om nödvändigheten av dess tillkomst, innan stadsplanelagstiftningen i sin helhet är utredd. För Gävle är lagens tillkomst icke av överhängande betydelse. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckligt skäl förefinnes för att i förslaget jämväl intaga bestämmelser om underhåll och renhållning av gata.

Gävle fastighetsägareförening: Skyldigheten att bekosta anläggning och underhåll av gata tillkommer av ålder städerna. »Städerna röje och hälle väg- och broar, så långt stadens ägor räcka (B 25:8).» Denna regel synes rättvis och riktig. Redan långt före världskriget hade nybyggnadsverksamheten praktiskt taget avstannat i Gävle. Den för närvarande vanliga typen av nybygge är en mindre villa med 2 å 3 lägenheter. I konkurrensen med de äldre under gynnsammare förhållanden tillkomna fastigheterna är det omöjligt att härav utfå den hyra, omständigheterna betinga. Ännu mera avskräckande skulle nybyggnadsverksamheten te sig, om de, som bygga nya hem åt människor, ytterligare kunna belastas med kostnaden för anläggning av gata. Det skulle i framtiden bliva en avsevärd skillnad mellan att bygga hus, där gata redan finnes, och där så ej är fallet. Man finge två olika slag av bebyggda tomter.

Söderhamns och Bollnäs fastighetsägareföreningar: Gatuhållet bör betraktas såsom en kommunal angelägenhet, varför förslaget avstyrkes.

Konungens befallningshavande i Västernorrlands län: Såvitt för Konungens befallningshavande är känt, har något större behov av den nu ifrågasatta lagstiftningen icke yppats, men det torde obetingat kunna sägas, att bristen på författningsbestämmelser i de ämnen, som i förevarande lagförslag avses, lämpligen bör avhjälpas.

Magistraten i Härnösand: Förslaget synes med hänsyn till den utveckling, stadsbyggandet tagit, vara riktigt och rättvist. Den ur social och hygienisk synpunkt tilltalande trädgårdsstaden kommer, för den händelse städerna skola bekosta alla ledningar och ordnande av gata, att medföra sådana kostnader, att städerna icke kunna gå i land därmed.

Magistraten i Sundsvall: Bättre beläggning av gångbarnor (asfalt, tegel och dylikt) bekostas i staden av tomtägaren, övriga arbeten av staden. För anslutning av enskild tomtdränring till stadens kloakledningsnät erlägges särskild avgift. Magistraten har ingen erinran att framställa mot förslaget.

Sundsvalls fastighetsägareförening: Förslaget är orättvist och förhindrar byggnadsverksamheten, vadan detsamma avstyrkes.

Magistraten i Örnsköldsvik: Då ett synnerligt viktigt strävande från det allmännas sida bör vara att bereda riklig tillgång på goda och billiga bostäder, bör detta strävande icke försväras genom en surlagstiftning, som kan komma att lägga hinder för det eftersträfvade målets vinnande.

Stadsstyrelsen i Sollefteå har ej funnit anledning till erinran mot förslaget.

Konungens befallningshavande i Jämtlands län: Oaktat den till övervägande del formella karaktären hos förslaget torde detsamma innebära en brytning med nu gällande rätt, sådan denna utvecklats efter kommunallagarnas tillkomst. I rättspraxis hava under senare år vid åtskilliga tillfällen behandlats dels frågor om vederbörande fullmäktiges befogenhet att genom sitt beslut ålägga fastighetsägarna nya eller ökade förpliktelser i avseende å gatuhållning (anläggning, underhåll), dels ock frågor om vem skyldigheten i sådana avseenden för närvarande skall anses påvila. I de senare fallen har avgörandet måst bero på utredningen i varje särskilt mål angående sedvanerätten eller fastställda överenskommelser eller eljest gällande särbestämmelser för orten

i fråga samt på tolkningen av de sålunda framdragna rättsgrundernas räckvidd (jämför t. ex. regeringsrättens årsbok 1915 sid. 134; 1922 sid. 99). I det förra fallet synes praxis hava intagit den ståndpunkten att icke stadsfullmäktige eller municipalfullmäktige genom något sitt beslut kunna ålägga tomtägarna nya eller ökade onera eller vissa tomtägare strängare förpliktelser än andra (jämför t. ex. regeringsrättens årsbok 1916 sid. 11; 1918 sid. 123; 1922 sid. 198; 1924 sid. 183). Med den ståndpunkt praxis sålunda intagit, synes uttalandena av den kommunala nybildningskommittén överensstämma. I denna gällande rätt öppnar nu förslaget möjlighet till ändring på det sätt, att vissa tomtägare kunna få sig särskild bidragsskyldighet pålagd. Möjligheten torde — avsiktligt eller icke — enligt lagförslagets formulering sträcka sig jämväl till sådana fall, då fastställd överenskommelse redan gäller beträffande ännu icke upplåten gata (jämför regeringsrättens årsbok 1922 sid. 198). Syftet lärer däremot icke vara att åstadkomma utjämning mellan olika medlemmar av kommunen, ett syfte, som torde kunna vinnas redan med nu gällande lagstiftning. Såsom kommunala nybildningskommittén och stadsplanekommittén betonat, gäller det här frågan, huruvida en särskild intresseskattning skall införas för vissa fastighetsägare i vissa kommuner. Huruvida en sådan beskattningsform över huvud taget är lämplig, är svårt att bedöma med ledning av de upplysningar, som för Konungens befallningshavande varit tillgängliga. Det kan i detta sammanhang erinras, att det vilande kommunalskatteförslaget upptager särskilda skatter på fastighet och på näring, vilka tydligen i verkligheten äro intresseskatter, fastän namnet undvikits. Det kan också erinras, att de större städerna genom gällande bestämmelser angående automobilskattens fördelning erhållit ett mycket avsevärt tillskott till sina utgifter för gatanläggningar. Att ett trängande behov skulle föreligga att just nu införa en specialskatt av den föreslagna beskaffenheten framgår åtminstone icke av den föreliggande utredningen. Ej heller torde det finnas något behov av lagstiftning för att råda bot på en besvärande rättsosäkerhet. Tvärtom synes praxis hava fört till en konstant rättsutveckling. Såvitt för närvarande kan bedömas, synes verkan av den ifrågasatta specialbeskattningen, med det begränsade tillämpningsområde, det remitterade lagförslaget skulle erhålla, i de större städerna huvudsakligen komma att drabba fastighetsägarna i nya stadsdelar och särskilt kännbart sådana i områden med glesare byggnadssätt. Oaktat de utgifter, dylika nybildningar säkerligen vålla städerna, måste det dock förefalla tvivelaktigt, huruvida det är klok politik att pålägga dessa fastighetsägare en särskild belastning, samtidigt som stat och kommun med stora kapitalinsatser befrämja bostadsbyggandet. I mindre, under utveckling varande samhällen skulle eu majoritet av mera lös befolkning med användning av den föreslagna lagen kunna lägga en viktig del av utgifterna för samhällets utveckling på dess bofasta invånare. Dessa anmärkningar, vilka icke i det skick, vari ärendet nu föreligger, kunna vara uttömmande, må dock anföras såsom stöd för Konungens befallningshavandes uppfattning att den ifrågasatta lagen icke för närvarande bör genomföras. Huruvida och i vilken omfattning en lagstiftning efter det ena eller det andra av de föreliggande förslagen över huvud bör komma till stånd, synes böra bliva föremål för närmare undersökning och icke avgöras förrän grunderna för den kommunala beskattningen blivit bestämda och det således kan bedömas i vad mån, utöver vad som sker genom nämnda grunder, ytterligare intresseskatt bör påläggas särskilda kommunmedlemmar. Om ny utredning kommer till stånd, är det önskvärt, att därvid ytterligare undersökes möjligheten att angiva åtminstone vissa riktlinjer för den särskilda beskattningens materiella innebörd, för vilken de formella bestämmelserna skola skapas genom lagstiftningen.

Konungens befallningshavande i Västerbottens län: Vad först angår anlägg-

ning av gata och täckt kloakledning vill Konungens befallningshavande framhålla, att förslaget upphöjande till lag kan komma att föranleda en mycket olika och därför orättvis behandling av fastighetsägare inom ett och samma samhälle. De, som sitta i stadens centrum vid redan ordnade trafikleder, kunna ej avfordras ersättning för redan utförda arbeten, under det att de, som äga fastighet eller vilja förvärva sådan i de mera perifera delarna, för vilka stadsplan redan kan vara upprättad, kunna få vidkännas högst betydande kostnader. Då det vanligen är de ekonomiskt mindre bärkraftiga, som begynna bebyggandet i städernas utkanter, drabbar lagförslaget antagande därigenom än hårdare. Såsom skattdragare hava de måhända redan bidragit att ordna förhållandena för sina mera lyckligt lottade medborgare. Det kan nu visserligen invändas, att den föreslagna bestämmelsen skulle verka nedsättande på tomtvärdena i samma grad, som de ifrågavarande anläggningarnas utförande kunde beräknas vara förenad med kostnader. Denna invändning har dock ej giltighet för dem, som redan köpt byggnadstomt och beräknat dess värde under förutsättning av att samhället skulle bekosta gata och kloakledning. Såvitt Konungens befallningshavande kan se, måste därför följderna av lagförslaget antagande bliva antingen en hämmad byggnadsverksamhet på grund av ovissa förhållanden, under vilka verksamhetens utöware komma att arbeta, eller ock höjda hyror för att neutralisera verkan av fastighetsägarens ej påräknade utgifter. Om Konungens befallningshavande ej anser sig kunna tillstyrka lagförslaget antagande för samhällen, vilka hittills själva bekostat anläggning av gator och ledningar, så anser Konungens befallningshavande dock, att fall givas, då bestämmelser, liknande de föreslagna, äro väl motiverade. Detta är särskilt förhållandet, när ägare av större område inom stad eller stadsliknande samhälle, för vilket område stadsplan ej upprättats, önskar få detta område reglerat. I dylika fall bör det åligga ägaren att bekosta anläggningar av såväl gator som ledningar. Vad nu beträffar underhåll och rengöring av gator, så vill det synas Konungens befallningshavande som om båda dessa snarast vore att betrakta som kommunens gemensamma angelägenheter, vilka icke böra åläggas fastighetsägarna ensamma. Det torde kunna påstås, att dessa i denna sin egenskap icke äro de, som huvudsakligen slita gatubeläggningen och mer än andra medborgarklasser göra dess förnyande nödvändig. Andra näringsidkare, som för utövande av sin verksamhet trafikera gatorna med tunga fordon, torde vara i än högre grad orsak till att kostnader måste nedläggas på dylika arbeten. Och vad nu särskilt renhållningen angår, så finner Konungens befallningshavande denna vara en för hälsovården i samhället så viktig angelägenhet, att den redan bör handhas av samhället såsom sådant. Såsom ytterligare skäl för att det nu föreliggande förslaget icke måtte vinna bifall får Konungens befallningshavande slutligen framhålla det enligt dess mening mindre välbetänkta uti föreskrifter, som överflytta samhälleliga uppgifter på de enskilda individerna. Däruti kan otvivelaktigt ligga en viss fara, att de, som representera samhället, vid behandlingen av dess budgetfrågor iakttaga mindre varsamhet än som måhända vore fallet, därest de även hade att taga hänsyn till utgifter för gatuhållningen. Den omständigheten att dessa utgifter måste erläggas, ehuru de icke synas på debetsedeln, utgör intet skäl, varför de icke böra tagas i betraktande vid stadsbudgetens uppgörande; de innebära icke desto mindre ett anlitande av vissa medborgares skatteförmåga, något som dock lätt förgätas av dem, som icke behöva erlägga utgiften. En erinran om densamma erhålla dessa, om de finna den såsom en icke obetydlig post i samhällets budget. En lagstiftning i ämnet bör alltså icke vila på de principer, som kommit till uttryck i det föreliggande förslaget.

Magistraten i Umeå: Skyldighet för tomtägare att utgiva ersättning för anläggning och underhåll av gator och kloakledning skulle oskäligt fördyra bygg-

nadskostnaderna, verka hämmande å byggnadsverksamheten och föranleda högre bostadshyror.

Drätselkammaren i Umeå: Förslaget bestämmer synas innebära en uppenbar orättvisa mot ägare av bebyggda eller obebyggda tomter i de delar av stad, som ännu ej fått gator framdragna förbi sina tomter. (Drätseldirektören Reis reserverade sig, enär det för städerna vore en stor fördel med en dylik lag.)

Magistraten och drätselkammaren i Skellefteå hava ej något att erinra mot förslaget.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län: I sak har Konungens befallningshavande ingen erinran att göra mot förslaget, varemot Konungens befallningshavande är tveksam om lämpligheten av att utbryta denna fråga ur dess sammanhang och göra den till föremål för särskild lagstiftning. Därest emellertid den åberopade framställningen från Göteborgs stad anses motiveras en sådan åtgärd, torde i varje fall den nu ifrågasatta lagen böra givas provisorisk karaktär och dess bestämmelser sedermera inarbetas i det blivande slutliga förslaget till ny stadsplanlag.

Byggnadsstyrelsen: Enligt byggnadsstyrelsens åsikt bör förevarande spörsmål om gatuhållningsskyldigheten upprepas i samband med stadsplanlagstiftningen. På grund av sin stora ekonomiska betydelse torde frågan få anses som en av de viktigaste i denna lagstiftning. Den är även en av de mest svårlösta, enär förhållandena i hithörande avseenden utvecklats på synnerligen skiftande sätt i olika samhällen. Det vill synas, som om stora svårigheter måste möta att söka lösa spörsmålet om gatuhållningsskyldigheten utan intimt sammanhang med stadsplanlagstiftningen i övrigt. Kostnaden för anläggning av gator och avloppsledningar och i viss mån även dess underhåll är givetvis beroende av de föreskrifter, som genom denna lagstiftning komma att meddelas. Byggnadsstyrelsen vill erinra därom att, bland annat, i fråga om genomgående trafikleder inom ett samhälle ett så betydande interkommunalt intresse kan föreligga beträffande gatanläggning och underhåll, att denna fråga måste särskilt beaktas i blivande stadsplanlagstiftning. Inom samhälle med nu åsyftade förhållanden kan icke rättvisligen krävas, att enskilda tomtägare inom den del av samhället, där sålunda genomgående trafikleder tillkomma, skulle ensamma hava att bekosta dessas anläggning och underhåll. Lika litet kan det vara lämpligt att, såsom nu ofta är fallet, i dylikt hänseende väsentligen olika regler för utbekommande av kostnadsbidrag utbildas inom de av frågan berörda samhällena. Motortrafiken å gatorna har numera ställt helt andra krav å dessa i fråga om utrymme och hållbarhet än förut förelegat. Gatorna hava blivit dyrare både i anläggning och underhåll, men därav har i regel tomtägaren icke någon fördel. Tvärtom torde ej sällan den starka gatutrafiken vålla tomtägare direkt skada; även dessa förhållanden böra i lagen beaktas. Byggnadsstyrelsen är livligt övertygad om behovet av att skyldigheten att bekosta gatas anläggning och underhåll samt anordnande av täckt kloakledning i lag regleras. Styrelsen finner emellertid det nu framlagda lagförslaget mindre tillfredsställande, enär detta icke lämnar några tillräckliga direktiv för spörsmålets rent praktiska lösande. På grund av de moderna stadsförhållandena kan enligt styrelsens mening en så vitt möjligt enhetlig lösning av dessa frågor ej längre undanskjutas. Enligt föreliggande förslag skulle Kungl. Maj:t hava att för vart fall i mån av frågornas upptagande inom samhällena företaga desamma till prövning. Därigenom skulle visserligen så småningom en praxis vara att förvänta i ämnet, men denna prövning skulle helt säkert betinga ett betydande arbete, enär städerna i brist på lagstadgade allmänna regler kunna antagas komma att framlägga sinsemellan mycket olikartade förslag i ämnet. Skulle, såsom byggnadsstyrelsen förmenar vara erfer-

derligt, ovanberörda direktiv för gatuhållningsskyldighetens ordnande meddelas i lagen, lär en fristående behandling av spörsmålet, såsom i föreliggande lagförslag skett, svårligen kunna ifrågakomma. Även med den begränsning lagförslaget har, finner byggnadsstyrelsen det betänkligt att behandla ämnet som ett fristående problem. Styrelsen anser det icke möjligt att ingå på någon närmare detaljgranskning av förslagets innehåll på grund av svårigheten att överskåda dess verkningar vid en tillämpning å nutida förhållanden, innan lagen i sin helhet omarbetats med hänsyn till dessa. Lagförslaget förutsätter, att gatuhållningsskyldigheten lägges å ägare av tomt vid gata. Det synes byggnadsstyrelsen som om riktigheten av denna princip i många fall kan ifrågasättas, då den i sin verkan kan bli alltför ojämn. Exempelvis må framhållas, att en ägare av tomt, varå uppförts större hyreshus, har en väsentligt annan möjlighet än ägare av en egnahemstomt att så gott som omedelbart tillgodogöra sig ersättning för den kostnad, som gatans iordningställande för honom medför. Den senare kan detta först i och med fastighetens försäljning. Är gatans anläggning dyrbar, torde egnahemsbyggaren med sin i regel ekonomiskt svaga ställning genom gatukostnadsbidraget riskera att komma i svårigheter. Det får ej heller förbises, att genom sagda princip med gatuhållningsskyldighetens förläggning endast å tomtägare en dubbelbeskattning kan sägas komma att äga rum i de fall, att tomtköparen redan vid erläggande av köpesumman inbetalt kostnaden för nödig vägs anläggande. I många fall vore det lämpligt, att markexploatörerna i så stor utsträckning som möjligt pålades kostnaderna för gatuhållningsskyldigheten. Detta önskemål synes icke genom lagförslaget bli fullt beaktat. Ehuru byggnadsstyrelsen alltså icke kan finna förevarande lagförslag tillfredsställande som mera permanent lagstiftning beträffande merberörda spörsmål, anser sig styrelsen dock icke böra avstyrka, att detsamma, efter att hava underkastats en överarbetning i de avseenden styrelsen antytt, lägges till grund för en provisorisk lagstiftning i ämnet, därest Kungl. Maj:t skulle finna en sådan vara trängande nödvändig.

Kammarrätten: Beträffande förslaget må framhållas, att detsamma torde böra prövas med avseende fäst å de linjer, efter vilka kommunalskattefrågan i dess helhet löses, och att den särskilda bidragsskyldigheten till gatu- och kloakanläggningar har samband med frågan om anordnande av jordvärdestegringsskatt. Det av 1921 års kommunalskattekommitté framlagda A-förslaget, som upptager objektskatt å fastighet jämsides med skatt för inkomst av fast egendom, innebär givetvis en relativt starkare kommunal belastning av fastighet än den nu gällande lagstiftningen. Denna förskjutning av skattebördan, som kammarrätten, på sätt i dess utlåtande den 30 juni 1925 anföres, funnit befogad, motiveras därav, att fastighetsägarna i högre grad än andra skattskyldiga inom kommunen hava fördel av vissa kommunala anordningar, däribland anläggning av gator och deras underhåll äro av stor betydelse. Även om det med ett sådant skattesystem kan befinnas förenligt, att tomtägare under vissa förutsättningar får bidra till en engångskostnad för anläggning av gata eller anläggning av täckt kloakledning, med hänsyn till att anläggningen omedelbart medför ett ökat värde å fastigheten, synes det däremot icke överensstämma med skattesystemet att, såsom 3 § i lagförslaget stadgar, en procedur införes, varigenom tomtägarna kan åläggas skyldighet att besörja eller bekosta underhåll eller renhållning av gata i samhälle, där denna skyldighet icke hittills ålegat dem. För det fall att skyldighet att besörja eller bekosta underhåll eller renhållning av gata på grund av sedvana eller särskild föreskrift nu föreligger, och beslut i den ordning, som stadgas i 1 § första och tredje styckena, fattas om ändring härutinnan, synes lämpligt föreskriva, att beslutet i likhet med vissa i kommunalförordningarna angivna beslut skall underställas Konungens befallningshavandes prövning. (Kammarrättsrådet Af-

zelius avstyrkte förslaget beträffande gatuunderhåll och renhållning på andra än majoritetens skäl.)

Kammarkollegium: Kollegium, som så långt dess erfarenhet på området sträcker sig, icke är i tillfälle att vitsorda förefintligheten av behovet av lagstiftningen, är för sin del av den meningen att i vilket fall som helst förevarande fråga icke bör lösryckas från sitt sammanhang med andra till den pågående revisionen av stadsplanelagstiftningen hörande lika viktiga och betydelsefulla frågor, särskilt dem som beröra samhällets förpliktelser mot markägarna. Förhållandet har sin särskilda betydelse i avseende å stadsplanens utsträckande över förut icke planlagt område. Enligt nu gällande rätt är det samhället allena, som härutinnan har rådigheten. På sätt i såväl det av särskilda kommitterade år 1904 avgivna förslag, som legat till grund för 1908 års stadsplanelag, numera 1 kap. i fastighetsbildningslagen för stad, som ock i stadsplanelagskommitténs betänkande av 1920 uppvisats, innesluter nämnda monopol fara för nog så allvarsamma missbruk — missbruk, vilka lära visat sig ingalunda verklighetsfrämmande. I stöd av sin allenarådighet över stadsplanen har nämligen samhället i sin hand att, såsom villkor för planens utläggande, av markägare, vilka ha oundgängligt behov att få sin mark planlagd, kräva alltför betungande motprestationer, som markägarna icke skäligen kunna underkasta sig. Det nödläge, vari markägarna sålunda kunna ställas, är i båda de omnämnda förslagen beaktat, särskilt i 1920 års förslag, som vill råda bot på förhållandet genom inrymmande av möjlighet för dem att under vissa förutsättningar även mot samhällets bestridande få stadsplanen utlagd över deras område, givetvis mot vissa särskilda, men dock till sin omfattning noga bestämda skäliga förpliktelser (1920 års förslag till stadsplanelag, 6, 23, 58 §§), däribland just skyldigheten att bekosta anläggning av gator och kloakledningar å området. Hithörande bestämmelser äro visserligen tänkta att behöva tillgripas endast i undantagsfall men indirekt böra de kunna få en vidsträcktare betydelse ur den synpunkten, att blotta förefintligheten av markägarnas tvångsrätt i berörda avseende rimligtvis bör underlätta åstadkommandet av skäliga och billiga uppgörelser. Annorlunda framställer sig förhållandet enligt det remitterade förslaget, som lämnar stadsplanemonopolet utan rubbning. Med detta förslag skall det kunna inträffa, att sedan samhället i förslagets ordning fått till stånd en legal reglering, varigenom markägarna ålagts t. o. m. nya och väl så tyngande skyldigheter i avseende å gatuhållningen m. m., samhället i allt fall skall finna sig oförhindrat att pålägga vederbörande markägare ytterligare vilka betungande förpliktelser som helst såsom villkor för en för markägarnas i sig självt fullt legitima exploateringsbehov oavvisligen nödvändig utläggning av stadsplanen. Detta synes icke tillfredsställande. En legalisering av samhällets makt att i fråga om gatuhållningen pålägga fastigheterna nya eller vidsträcktare skyldigheter än de förut på grund av lokala bestämmelser eller sedvanerätt haft, bör enligt kollegii mening icke komma i fråga annorledes än i samband med uppbyggandet av stadsplaneförfattningen i dess helhet, såsom den där bör ha till föremål att på en gång och i ett sammanhang uppordna alla »rättsförhållandena mellan staden, å ena sidan och den enskilda markägaren å den andra i fråga om den senares rätt att utnyttja sin mark och hans förpliktelser gentemot samhället samt samhällets gent emot honom» (1920 års kommittébetänkande sid. 87). Vid anförda förhållanden anser kollegium en särslagstiftning av nu föreslaget innehåll icke böra komma till stånd och avstyrker förty förslagets upphöjande till lag.

Medicinalstyrelsen förklarar sig icke hava något att ur sanitär synpunkt erinra mot förslaget.

Stadsfullmäktige i Stockholm åberopa *fastighetsnämndens skrivelse* den 27 februari 1925: Ett hinder för åstadkommande av ordnad och reglerad be-

byggelse inom stadens förortsområde ligger i de oreglerade och mindervärdiga stadsbildningar (s. k. kåkstäder), som uppkommit å stadens ytterområden och i dess omgivningar. Av fastighetskontoret har verkställt en undersökning av förhållandena i 57 privata villasamhällen i Stockholms närhet, av vilken undersökning framgår, att de sanitära anordningarna uti dessa samhällen liksom befintliga förbindelseleder i många fall äro synnerligen otillfredsställande. Över hälften av samhällena sakna sålunda avlopps- och vattenledningar. Flera samhällen äro även helt i saknad av tidsenliga vägar. För reglering och iständsättande av de oreglerade stadsbildningarna enbart inom Brännkyrka och Bromma skulle enligt fastighetskontorets beräkning ett belopp av omkring 25 miljoner kronor erfordras. Kostnaderna för genomförande av en sådan reglering skulle med tillämpning av nu gällande ordning till större delen komma att falla på staden. Med påpekande av dessa förhållanden har fastighetsdirektören i en av honom på uppdrag av fastighetsnämnden verkställd utredning betonat vikten av att åtgärder ofördröjligen vidtagas till motverkande och förhindrande av uppkomsten av mindervärdiga stadsbildningar inom stadens förortsområde. Under uttalande av att lagstiftningen icke för närvarande disponerar och sannolikt icke heller under lång tid framåt kommer att disponera effektiva medel för kåkstadsproblemets lösande, anser fastighetsdirektören, att enda möjligheten till problemets lösning är, att staden snarast möjligt söker skaffa sig en dominerande ställning i fråga om förortsbildningen genom att överföra flertalet av de nya byggnadsföretagen till sina egna områden. De av fastighetsnämnden tillsatta delegerade för utredning angående dels erforderlig revision av gällande tomträttsvillkor, dels sättet för upplåtelse av mark å stadens ytterområden instämna uti sitt den 30 december 1924 dagtecknade betänkande i den av fastighetsdirektören uttalade uppfattningen, att snara åtgärder äro i hög grad påkallade för att förhindra uppkomsten och utvecklingen av mindervärdiga stadsbildningar. Emellertid anse delegerade det icke antagligt, att en effektiv lösning av frågan skulle kunna ernås med de av fastighetsdirektören föreslagna åtgärderna. Enligt delegerades uppfattning är en skärpt stadsplanelagstiftning det enda medel, varigenom man kan komma till rätta med de oreglerade stadsbildningarna. I detta sammanhang framhålla delegerade, att staden för närvarande icke har annan möjlighet att förhindra olämpligt bebyggande å icke stadsplanelagt område än att begära stadsplans upprättande för området. Emellertid kan enligt gällande lagstiftning jordägaren icke åläggas att ikläda sig kostnaderna för stadsplanens genomförande, fränsett avstående av visst minimum gatumark. Med hänsyn härtill och då staden ej rimligen bör låta dessa kostnader, som avse iordningställande av mark i enskild ägo, bäras av samtliga skattskyldiga, beror tillkomsten av stadsplan vanligtvis på markägarens redobogenhet att åtaga sig de väsentliga utgifterna för planens genomförande. Då sådana överenskommelser i regel varit svåra att ernå, har följden blivit, att stadsplanen endast undantagsvis kunnat utsträckas över enskild tillhörig mark i den takt och omfattning, som för ett verkligt reglerande av bebyggandet skulle hava krävts. Ännu mindre äro möjligheterna att reglera bebyggandet utanför stadsgränsen. Där är nämligen byggnadsverksamheten i regel helt fri. Enligt tomträttsdelegerades uppfattning giver icke heller 1916 års stadsplanelagskommittés förslag tillräckliga möjligheter för staden att effektivt kunna ingripa mot de mindervärdiga stadsbildningarna. Härutöver fordras, anse delegerade, ytterligare, dels att möjlighet beredes staden att utfärda förbud mot utläggande av stadsplan över för bebyggande olämpliga områden samt även över för bebyggande lämpliga områden, om därmed försvåras genomförandet av en generalplan för stadens hela intresseområde, dels att kostnaderna för stadsplans genomförande å enskild tillhörigt område läggas på tomtmarken, på sätt som sker inom stadens

egna trädgårdsstäder. I detta syfte bör staden enligt delegerades mening beredas möjlighet att av de enskilda markägarna utan ersättning erhålla all för stadsplanen erforderlig gatumark ävensom rätt att av markägarna uttaga gottgörelse för kostnaderna för stadsplanens genomförande. Dessa bestämmelser böra, anse delegerade, gälla icke endast för inom stadens gräns belägen mark utan även för sådana utanför stadsgränsen belägna områden, vilka kunna anses ligga inom stadens intressesfär. Delegerade hemställa, att framställning göres hos Kungl. Maj:t om de ändringar i fastighetsbildningslagen och andra vederbörliga författningar, som kunna vara erforderliga för tillgodoseende av nu nämnda av delegerade framförda krav. Då emellertid förhållandena påkalla ett omedelbart ingripande, hemställes, att, i avvaktan på en revision av ifrågavarande lagstiftningsområde i dess helhet, en provisorisk lagstiftning om stadsplanetvång och ersättningsskyldighet om möjligt ofördröjligen måtte komma till stånd. Därjämte hemställas, att den sålunda föreslagna provisoriska lagstiftningen erhåller nödig retroaktiv verkan. En av fastighetsnämndens tomträttsdelegerade, herr A. E. Magnusson, uttalar uti till delegerades betänkande fogad reservation som sin uppfattning, att det enda sättet att effektivt lösa kåkstadsproblemet är att medgiva äganderättsupplåtelse å stadens lantegendomar för att på så sätt göra det möjligt för alla att bygga å stadens mark. Därmed vill reservanten dock icke hava sagt, att de av delegerade föreslagna åtgärderna till motverkande av oreglerade samhällsbyggnader genom skärpt stadsplanlagstiftning skulle vara obehövlige. Då de med »kåkstadsbyggnaden» förenade olägenheterna äro särskilt framträdande i huvudstaden och dess närmaste grannskap, har fastighetsnämnden i likhet med tomträttsdelegerade av flera skäl funnit det vara synnerligen angeläget, att åtgärder med det snaraste bliva vidtagna till förhindrande av mindervärdiga stadsbyggnaders uppkomst och utveckling. Med hänsyn härtill har nämnden ansett sig böra upptaga delegerades förslag i denna del till särskild behandling, innan nämnden ingått i prövning av övriga av delegerade framställda yrkanden och förslag. Nämnden delar delegerades uppfattning i hithörande hänseende såväl beträffande nödvändigheten av ändringar i angiven riktning uti fastighetsbildningslagen som i fråga om behovet av provisoriska lagstiftningsåtgärder i avvaktan på revision av ifrågavarande lagstiftningsområde i dess helhet. I anledning härav har nämnden nu velat framlägga frågan för stadsfullmäktige under hemställan, att framställning i ämnet, på sätt delegerade föreslagit, måtte göras hos Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill och då, såsom nämnden ovan framhållit, det för huvudstadens vidkommande är av särdeles stort intresse, att lagstiftningsåtgärder av här ifrågavarande slag bliva vidtagna snarast möjligt, får nämnden under hänvisning till vad sålunda anförts hemställa,

att stadsfullmäktige måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

1) om åtgärder för genomförande av sådana ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och i andra vederbörliga författningar att:

a) mindervärdiga stadsbyggnader å enskild jord effektivt omöjliggöras såväl inom städernas och särskilt storstädernas egna områden som ock å annan mark inom deras för överskådlig tid naturliga intressesfär;

b) kommunerna av exploaterer för stadsbyggnader å enskild jord utan gottgörelse erhålla all mark, som i godkänd stadsplan utlagts för gator, torg, parker och andra allmänna platser m. m. dylikt;

c) kommunerna beredas rätt att inom sistberörda stadsbyggnader, liksom sker inom huvudstadens kommunala trädgårdsstäder, av innehavarna av tomtmarken, den oexploaterade såväl som den sålda, i skälig ordning uttaga gottgörelse för de omkostnader, som nedlagts av kommunen för stadsplanens genomförande;

2) att för i punkt 1) här ovan angivna ändamål en provisorisk lag om stadsplanetvång och ersättningsskyldighet om möjligt ofördröjligen kommer till stånd

utan avvaktan på den förberedda revisionen av ifrågavarande lagstiftningsområde i dess helhet; samt

3) att här omförd lagstiftning jämväl erhåller nödig retroaktiv verkan.

Stadsfullmäktige i Stockholm åberopa vidare *fastighetsnämndens yttrande* över förslaget, vari *stadskollegiet* instämt: För huvudstadens del har stadsplans genomförande för vissa förstadssamhällen måst tills vidare undanskjutas på grund av frånvaron av bestämmelser av här ifrågavarande slag. Svårigheterna att på överenskommelsens väg — den enda, som nu står öppen — träffa för staden godtagbart avtal om fördelning av anläggningskostnaderna för vägar och ledningar växa givetvis, i den mån tomtförsäljningen inom ett icke stadsplanelagt område fortskrider och därmed den exploaterande markägarens ekonomiska intresse i företaget minskas. Den återhållsamhet ur ekonomisk synpunkt beträffande stadsplanläggandet, som blir från stadens sida nödvändig i avvaktan på att vederbörandes andelsskyldighet i kostnaderna genom lagstiftning klarlägges, kommer självfallet att vara en besvärande olägenhet för såväl staden som tomtägaren och markexploatören. Med hänsyn härtill och då kostnaderna för genomförandet av stadsplan enligt nämndens mening i huvudsak böra belasta tomtmarken, vill nämnden även nu betona den synnerliga angelägenheten av, att ifrågavarande lagstiftning snarast möjligt genomföres. För det nu föreliggande lagförslaget torde kunna anses såsom karakteristiskt, att detsamma i stor utsträckning överlämnar till kommunerna att uppgöra de närmare grunder, efter vilka kostnader för gatuhållning skola på tomtägarna fördelas. Läggas genom kommunens beslut skyldigheter på tomtägarna, som ej tidigare åvilat dem, skall beslutet emellertid underställas Konungens prövning. Denna lagförslagets bärande huvudprincip synes nämnden antagbar med hänsyn till de med gatuhållningen samhörande frågornas efter olika lokala förhållanden mycket växlande natur.

Borgmästaren Carl Lindhagen, som reserverat sig mot fastighetsnämndens sista yttrande, anför i en senare ingiven skrift: Vid fastighetsnämndens granskning förbisågs, att förslaget endast avser redan officiellt tomtindelas mark. Sedermera har upplysts, att förslaget av sakkunnige i justitiedepartementet ansetts ej böra omfatta den ursprungliga exploatörens ej tomtindelade mark. I denna del förmenades nämligen några bestämmelser ej lämpligen kunna utbrytas provisoriskt från den definitiva lagstiftningen. Det synes mig svårt att förstå en sådan betänksamhet. Det går för sig att komma överens med markexploatören, att han ersätter staden dess utgifter, och då bör det väl också kunna provisoriskt föreskrivas en liknande skyldighet för den händelse överenskommelse ej kan träffas. En stadsplan bör ock helst avse ett någorlunda avrundat område och kan svårligen sönderdelas med hänsyn till redan skedda tomtindelningar. Slutligen kan en sådan begränsning av förslaget lätt bliva ett krokben för detsamma i dess helhet. Det måste nämligen förefalla mången egendomligt att stifta en lag, som ingriper mot de små tomtägarna men icke mot den store jordägaren. Jag är övertygad om att denna erinran skulle delats av fastighetsnämnden i sin helhet, därest den kommit under diskussion i nämnden.

Stadsfullmäktige i Göteborg hava den 17 september 1925 förnyat sin framställning, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och förelägga 1926 års riksdag förslag till lagstiftning ang. skyldighet för jordägare att bidra till kostnaderna för gator och ledningar. I yttrande över förslaget förorda stadsfullmäktige lagstiftning i förslagets syfte under åberopande av yttrande av *andre stadsingenjören*, däri det bland annat heter: I Göteborg finnas för närvarande inga bestämmelser, som stadga skyldighet för jordägare att vidkännas kostnader för anläggning av gator och ledningar. Detta oaktat hava de kommunala myndig-

heterna i stort sett hittills lyckats genomföra den grundsatsen, att tomtmarken ensam bör bära alla kostnader för stadsplanens genomförande. I och med stadsplanens utsträckning till delar av de på senare tider inkorporerade socknarna Lundby och Örgryte hava emellertid visat sig svårigheter att upprätthålla denna grundsats. Detta förnämligast av den anledning, att marken här redan före inkorporeringen i stor utsträckning var sönderstyckad i småfastigheter, som med tiden kommit i en massa olika ägares händer, ofta till priser, som på grund av bl. a. livlig spekulation nått en alltför hög nivå, för att jordägaren skulle kunna pålägga jorden kostnaderna för gator och ledningar utan att samtidigt göra förluster. Många av dessa småfastigheter äro redan bebyggda och andra hava förvärvats av sina nuvarande ägare i fullt lojal avsikt att av dem bebyggas. — Den största delen av den ännu ej exploaterade jorden i Göteborg torde dock utan svårighet kunna tåla att belastas med gatuansläggningskostnaderna. — Det är således tydligt, att de smärre fastighetsägarna, om uttrycket tillåtes, vilka förvärvat sina fastigheter från de större tomtexploatörerna, bli hårdast drabbade, såvida ej vid bestämmandet av grunderna för beräkning av den kostnad, som skall påföras de olika tomtägarna, berättigad hänsyn tages till den artskillnad, som faktiskt förefinnes mellan tomtexploatören och den mindre fastighetsägaren. En viss garanti för att denna omständighet kommer att beaktas, torde dock ligga däri, att Kungl. Maj:t ej äger fastställa stadsfullmäktiges beslut om gatuhållningsskyldighet, med mindre beslutet prövat vara för stadens förhållande lämpligt samt motsvara skäligen krav på rättvisa och billighet.

Stadsfullmäktige i Göteborg åberopa vidare yttrande av *fastighetsdirektören*, däri det bland annat heter: Anledningen till de svårigheter, som efter Lundby kommuns införlivning år 1906 med staden mött att genomföra grundsatsen om, att jorden skall bära kostnaderna för gator och ledningar, torde huvudsakligen vara att söka däri, att jorden i Lundby före införlivningen var föremål för en ganska livlig spekulation, därvid jordprisen uppdrevos åtskilligt över jordens verkliga värde. Att så kunde ske berodde säkerligen i stor utsträckning därpå, att spekulanterna icke hade klart för sig skillnaden i värde mellan en med gator och ledningar försedd tomt och ett jordområde, som icke är försett med dessa anordningar. Spekulanterna hade kännedom om, vilka pris, som betalts för tomter inom det äldre stadsområdet, och värderade den oreglerade jorden i Lundby i förhållande till dessa priser utan att betänka, att i priset på tomterna i den äldre staden ingingo kostnader för gatumark samt för utläggning av gator och ledningar. Prisnivån å tomter i Lundby kom därigenom att nå en sådan höjd, att jordägarna i ett flertal fall icke utan förlust kunde pålägga jorden kostnaderna för gator och ledningar. En annan omständighet, som också bidragit till svårigheten att förmå jordägarna i Lundby att vidkännas kostnaderna för gator och ledningar, är den omfattande styckning, jorden därstädes varit föremål för. Inom det förutvarande stadsområdet var den enskilda tillhörande jorden i allmänhet samlad på få händer och varje ägare hade ett större område. I Lundby var däremot jorden redan vid införlivningen till stor del uppdelad i mindre områden, s. k. tomter, fördelade mellan ett flertal ägare. En överenskommelse om gatu- och ledningskostnader kan som regel icke träffas endast för ett så litet område som en tomt, utan överenskommelsen måste i allmänhet avse ett större sammanhängande område. Det faller av sig självt, att om ett sådant område på exempelvis en hektar är uppdelat mellan tio ägare, det måste vara förenat med betydligt större svårighet att få en överenskommelse i förevarande hänseende till stånd, än om det äges av en person. Efter den med början av år 1922 ikraftträdde införlivningen av Örgryte har staden fått ännu ett område, där liknande

svårigheter i förevarande hänseende som i Lundby göra sig gällande. Dock äro dessa svårigheter här något mindre än i Lundby, beroende därpå, att jorden i Örgryte före införlivningen icke varit föremål för en så stark spekulation som jorden i Lundby och ej heller för en så omfattande styckning. I Örgryte har staden också lyckats i betydligt större utsträckning än i Lundby träffa överenskommelser med enskilda jordägare, varigenom dessa åtagit sig kostnaderna för gator och ledningar. Fortfarande finnas dock inom Örgryte betydande jordområden i enskild ägo, där frågan, vem som skall bestrida kostnaderna för gator och ledningar, är svävande. Sannolikt torde det väl icke gå, att på den frivilliga överenskommelsens väg få denna fråga ordnad beträffande samtliga dessa enskilda områden. Ett frångående av ovan angivna grundsats, att kostnaderna för gator och ledningar skola påvila jorden, skulle givetvis betyda en avsevärd belastning av de skattskyldiga. Beträffande ett område i Lundby, för vilket stadsplan för icke så länge sedan fastställts, och vilket är beläget öster och norr om Ramberget, har drätselkammaren verkställt undersökning om, vad kostnaderna för områdets iordningställande med gator och ledningar skulle belöpa sig till. Därvid har befunnits, att dessa kostnader för nämnda område, som i areal innehåller omkring 42,3288 hektar, därav omkring 28,2000 hektar skola ingå i tomtkvarter, uppgå till i runt tal 2,500,000 kronor. I detta belopp ingå kostnaderna för gatornas utläggning samt för anordnande av ledningar för avlopp, vatten och gatubelysning. Den huvudsakliga delen av detta område äges av enskilda personer och bolag och staden kan således icke beräkna att genom tomtförsäljningar återfå mer än en mindre del av dessa kostnader. Vad övriga enskilda områden i Lundby beträffar hava några detaljerade kostnadsberäkningar angående utläggning av gator och ledningar för dessa områden icke verkställts. Den enskilda jorden i Lundby innehåller, med frånräknande av nyssnämnda område samt de mindre områden, beträffande vilka överenskommelser med jordägarna träffats, i areal omkring 1,650 hektar. Därest av denna areal 1,000 hektar beräknas komma att ingå i byggnadskvarter och om man uppskattar kostnaderna för gator och ledningar så lågt som till fem kronor kvadratmetern av den i byggnadskvarter ingående marken, skulle dessa kostnader alltså för den i Lundby belägna enskilda jorden kunna beräknas till 50,000,000 kronor. I Örgryte innehåller enligt å fastighetskontoret verkställda beräkningar den i enskild ägo befintliga jorden med avdrag av den jord, beträffande vilken överenskommelser träffats, en areal av omkring 1,200 hektar. Om man beräknar, att härav 700 hektar komma att ingå i byggnadskvarter, skulle efter samma beräkningsgrunder, som ovan använts i fråga om Lundby, kostnaderna för utläggning av gator och ledningar för denna mark uppgå till 35,000,000 kronor. Ovan beräknade belopp torde utgöra minimikostnader. I verkligheten komma kostnaderna säkerligen att ställa sig betydligt högre. För Lundby och Örgryte kunna ifrågavarande kostnader sammanlagt därför beräknas till minst 100,000,000 kronor. Ehuru dessa utgifter givetvis komma att fördelas på en lång tidrymd, måste det dock betyda åtskilligt för stadens skattskyldiga invånare, om utgifterna skola läggas på jorden eller uttagas av samtliga skattskyldiga. För det sistnämnda förfaringssättet, eller att de skattskyldiga i gemen skola betala dessa kostnader, kan knappast anföras något rimligt skäl. Utgiften skulle i verkligheten bliva en ren gåva till jordägarna. Genom att gator och ledningar anordnas för ett område stiger jorden betydligt i värde och värdestegringⁿ uppgår som regel till minst lika stort belopp som gatu- och ledningskostnaderna. Denna värdestegring är givetvis lika stor vare sig staden eller de enskilda jordägarna bekosta gator och ledningar och priserna på de färdigställda tomterna komma i båda fallen att bliva desamma. En annan sak är, att det inom såväl Lundby

som Örgryte finnas åtskilliga jordägare, vilka i spekulationssyfte inköpt sin jord och därvid betalt ett för högt pris. Såsom jag förut nämnt hava köparna vid inköpen ofta värderat jorden i förhållande till värdet å reglerade med gator och ledningar försedda tomter med förbiseende av att det är förenat med kostnader att få den oreglerade jorden iordningställd till sådana tomter. Följden härav har blivit, att priset mängen gång satts så högt, att värdestegringar å densamma efter dess iordningställande med gator och ledningar knappast kan beräknas bliva så stor, att värdestegringen betäcker gatu- och ledningskostnaderna. De, som sålt sådan jord, hava med andra ord lyckats i förväg uttaga en del av den värdestegring, som uppkommer genom gators och ledningars utläggning. Det är givet, att jordägare, vilka förvärvat sin jord under sådana förhållanden, med all makt skola söka att få kostnaderna för gator och ledningar överflyttade på staden. Men staden torde knappast hava någon anledning att hålla dem skadeslösa för en felaktig spekulation. Den övervägande delen av jorden torde dock icke stå respektive ägare i högre pris, än att jorden mycket väl tål att belastas med kostnader för gator och ledningar och dessutom kan lämna ägaren en icke obetydlig vinst. Detta gäller givetvis först och främst sådan jord, som ej varit föremål för spekulation. Men även i fråga om spekulationsjorden torde det pris, vari jorden står vederbörande ägare, oftast icke vara högre, än att jorden kan bära gatu- och ledningskostnaderna. Härpå har man bevis i åtskilliga av de överenskommelser, som träffats mellan staden och enskilda tomtbolag.

Svenska stadsförbundets styrelse: I överensstämmelse med den uppfattning, styrelsen förut uttalat, tillstyrker styrelsen på det livligaste åtgärders vidtagande i syfte att förslaget snarast måtte upphöjas till lag. Bärande skäl torde ej finnas att låta anstå med reglering av den s. k. speciella bidragsskyldigheten för gatuväsendet och därmed sammanhängande uppgifter till den måhända ganska avlägsna tidpunkt, då en fullständig revision av stadsplane- och byggnadslagstiftningen kan bliva verklighet. De otillräckliga möjligheter, som nu erbjuda sig, när det gäller att efter rationella grunder fördela kostnaderna för stadsplaner genomförande mellan vederbörande samhällen och fastighetsägare, utgöra otvivelaktigt ett av de allra svåraste hindren för en ordnad samhällsbildning. Tydligt skulle en lagstiftning av här ifrågasatt slag i många fall avlägsna detta hinder och därmed underlätta tillkomsten av erforderliga nya stadsplaner. Då bidragsskyldighetens legala reglering sålunda är ägnad att ur allmän synpunkt medföra betydande gagn, bör enligt styrelsens mening denna angelägenhet icke vidare undanskjutas utan bringas till avgörande i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Kommunaltekniska föreningens styrelse: Det nu föreliggande lagförslaget överlämnar till städerna själva att besluta om de närmare grunder, efter vilka kostnaderna för gatuhållningen skola på tomtägarna fördelas, samt om tid och ordning för ersättningens utgörande. Lägges därvid på tomtägare skyldighet, som dem tidigare icke ålegat, skall ärendet underställas Konungens prövning. Denna lagförslagets huvudprincip synes styrelsen vara under rådande förhållanden lämplig med hänsyn till de växlande lokala bestämmelserna för gatuhållning och därmed samhörande frågor.

Stockholms fastighetsägareförening: Att fastighetsägarna mer än övriga skattedragare skulle vara skyldiga att bidra till gatuhållningen synes förestavas av den allmänt spridda åsikten att fastighetsägarna skulle hava större fördel av gatunätet än andra medborgare, en åsikt som torde ligga till grund för det hela föreliggande lagförslaget och av reformivrare i tid och otid framhållas som självklar. Denna som »självklar» ansedda sats är emellertid högst felaktig. Fastighetsägaren driver numera i regel såsom näringsfång lägenhetsuthyrning och denna näringsutövning är givetvis i viss mån beroende av

gatuunderhållet. Men det är icke svårt att påvisa andra grupper av enskilda och näringsidkare, vilka härutinnan hava ett betydligt mycket större intresse. exempelvis företag, som forsla personer eller gods med vagnar, lastbilar eller omnibusar och som utan tvivel åstadkomma det mesta av den slitning av gatorna, som nödvändiggör stora kostnader för dessas byggande och underhåll. Ofta har, såsom många gånger framhållits, fastighetsägaren direkt skada av denna trafik, på grund av det buller och de skakningar densamma åstadkommer, en skada, som kan medföra stora förluster. Att märka är, att fastighetsägarna ej nöta eller smutsa gatorna mer än andra invånare, exempelvis industriföretag, reparationsverkstäder, åkeriägare, torghandlare, reklamutdelare m. fl., snarare mindre, och det är långt ifrån givet att de ivrigast trafikerade och för slitning mest utsatta gatudelarna äro de för fastighetsägarna mest ekonomiskt inbringande. Bullrande, genomgående och stark trafik är exempelvis ur butiks- och bostadssynpunkt icke till fördel och tendensen för stadsbildning torde för framtiden bliva ett särskiljande mellan trafikleder och bostads- och butiks-gator. Föreningen vill i detta sammanhang även framhålla, att kloakväsendets underhåll och fullkomnande, likaväl som tillhandahållandet av friskt och hälsosamt vatten, är en allmän, hygienisk och social samhällsuppgift, av största vikt för kommunens samtliga medlemmars sundhet och trevnad, icke enbart för fastighetsägarnas. Genom den föreslagna lagen skulle uppstå det egendomliga förhållandet, att en del av kostnaderna för gators anläggning och underhåll skulle betalas av fastigheterna, en annan del betalas av skattemedel, vari även de få deltaga, som drabbas av lagen. När lagen varit tillämpad några år kommer ganska visst förslag att framställas om densamma utvidgande att omfatta kostnader även för andra ledningar än kloakledningar och sannolikt kommer att inryckas även gamla gator, till och med där fastighetsägarna fått lösa sig till »likställighet», till vilket senare skall återkommas. Alldeles säkert kan man vänta sig, som en följd av detta övervältrande på en klass av skattedragare, att den nu ofta, exempelvis i Stockholm och sannolikt även i andra städer, förekommande bristen på samarbete mellan olika organ, vilken brist visar sig i gatornas upprivande och återställande för ett ändamål, kort tid efteråt följd av samma åtgärder för ett annat ändamål, kommer att bliva än mera framträdande, då kostnaderna helt eller delvis tagas ut av fastighetsägarna. Man torde ej misstaga sig, om man ser åtminstone en av orsakerna till att denna fråga nu framkommit, i den omständigheten, att städerna tenderat att utbreda sig över allt för vidsträckt områden och därvid i stor utsträckning invecklats uti subventioneringsverksamhet beträffande särskilt nyanlagda trädgårds- och villastäder, vilken verksamhet redan medfört för städerna betydande utgifter och säkerligen under den närmaste framtiden kommer att förorsaka vissa städer högst avsevärda förluster. Kommunalrepresentationerna synas i många fall ej hava gjort klart för sig, att denna politik kommer att medföra mindre angenäma följder på debetsdelarna, och då det nu är en allmän fordran att dessas belopp måste sänkas, är man angelägen om, att kunna på fastighetsägarna avlasta en besvärande del av kommunens utgifter för att på så sätt finna en utväg att icke nödgas alltför mycket öka skattebördan. Man glömmer emellertid därvid, att vad kommunen på så sätt slipper ifrån att utdebitera såsom skatt, nödgas fastighetsägaren uttaga genom hyresförhöjning, och det må klart och tydligt sägas ifrån att det enligt föreningens åsikt alldeles icke kan vara klok politik att stifta lagar, som ofrånkomligen måste medföra hyresförhöjningar. På grund härav får föreningen bestämt avråda från den föreslagna lagstiftningen i nu föreliggande lydelse. Det förefaller emellertid att den tanke, som ligger till grund för denna lagstiftning, kan vara berättigad försåvitt densamma avser exploatering av förut ej stadsplanlagda områden, dock under förutsättning att redan träffade avtal mellan kommunen och enskilda markägare

genom lagstiftningen icke komma att kränkas. Uppstår fråga om läggande av stadsplan över område, som förut ej varit stadsplanebelagt, kan nämligen genom en dylik åtgärd för markägarna inom området uppstå så stora fördelar, att dessa markägare rättvisligen böra till staden utgiva en mot den vunna fördelen svarande kompensation. I praktiken torde i många fall denna angelägenhet hava ordnats på så sätt, att markägarna avgiftsfritt som kompensation till staden överlätit gatemarken, försedd med behörig gatubeläggning och nödiga ledningar. Där så icke skett bör emellertid enligt föreningens åsikt icke stadsfullmäktige utan en opartisk nämnd, om vars tillsättande lagbestämmelser böra givas, avväga intresset för stadsplanens läggande mellan kommunen och markägarna och mellan markägarna inbördes, därvid avgörandet bör ske med hänsyn till den fördel, envar kan förväntas hava av stadsplanens genomförande. Uppskattningsnämndens beslut böra kunna överklagas hos Konungens befallningshavande och hos Konungen. Sedan rättsförhållandena i samband med stadsplans läggande blivit i nu angiven ordning reglerad mellan markägare och kommun, bör kommunen hava skyldighet ombesörja all vidare gatuläggning, gatuunderhåll och ledningsunderhåll samt gatuhållning. Stockholms fastighetsägare hava genom erläggande av dryga löseskillingar redan friköpt sig från såväl gatuhållningsbesväret som gatuläggningskostnader m. m. Från skyldigheten att ersätta gatanläggning hava stadens fastighetsägare enligt bestämmelserna i Kungl. brevet av den 24 april 1868 friköpt sig mot en till åtskilliga miljoner kronor uppgående löseskillning, vilken löseskillning, åtföljd såsom den var av ett överlåtande till kommunen av åtskilliga fastigheter och annan egendom, säkerligen nu med tillagd ränteavkastning får anses representera ett synnerligen respektgivande kapitalvärde. Enligt bestämmelserna i Kungl. brevet skall gälla, att i den mån kostnaderna för nattbevakning, fattighus, inkvartering, båtsmanshåll, *gatuläggning* och gatubelysning ej kunna bestridas med ett av fastigheterna efter 2 rdr för 1,000 rdrs taxeringsvärde utgående årligt bidrag, vad därutöver erfordras utdebiteras å kommunens samtliga skattskyldiga medlemmar efter den i gällande kommunalförordning stadgade allmänna grund. Beträffande hela den genom bestämmelserna i Kungl. brevet fastställda transaktionen är att märka, att med densamma åsyftats att mot särskilt vederlag från fastighetsägarnas sida tillförsäkra dem full likställighet med kommunens övriga skattedragande medlemmar i bl. a. bestridandet av gatuläggningskostnaderna. Att, såsom nu föreslås, ånyo ålägga visserligen icke alla fastighetsägare i huvudstaden, men dock en ej obetydlig del, att betala gatuläggningskostnad, från vilken fastighetsägarna såsom samhällsklass friköpt sig, synes föga överensstämmande med rättvisan, och den farhågan har på många håll uttalats, att om nu ägare av tomt vid ny gata drabbas av gatukostnader, torde i likställighetssträvandets namn snart yrkande framkomma att enahanda tunga skall bäras av samtliga huvudstadens fastighetsägare. Föreningen nödgas å huvudstadens fastighetsägares vägnar bestämt protestera mot att först få mot dryg löseskillning förvärva rätten till likställighet med andra skattedragare och därefter ånyo åter påläggas helt eller delvis det onus, från vilket friköp ägt rum.

Sveriges fastighetsägareförbund: Genom förslaget synes man vilja återgå till äldre principer, som flerstädes redan frångåtts och gå vidare på vägen att beskatta fastighetsägarna som klass och pålägga dem den ena bördan efter den andra, oavsett om de mera än andra hava gagn av de anordningar, som måste finnas i ett ordnat samhälle. Denna tendens torde hava framkallats, dels därav, att fastighetsvärdet, särskilt markvärdet ofta stiger genom vissa samhällets åtgärder, såsom framdrangandet av gator och ledningar, dels av en benägenhet att draga så mycket som möjligt av ett samhälles utgifter från beskattningen och överflytta dem på fastigheterna, en benägenhet, som samman-

hänger med den säkerhet fastigheterna erbjuda att medlen verkligen kunna indrivas. Vad stegringen av fastighetsvärdet beträffar, så är att märka, att denna, där den inträffar, kommer till synes vid taxeringen och blir beskattad i vanlig ordning. Det bör icke heller förbises, att om en stad har dryga kostnader för att åstadkomma gator, så hava fastighetsägarna ännu större kostnader för att åstadkomma de fastigheter, som ligga invid gatorna och utan vilka gatorna icke hava något värde. En stad får sitt huvudsakliga värde genom fastigheterna, dess bästa beskattningsobjekt och dess avnämare av elektrisk ström, gas och vatten, till vars framförande och distribuering gatorna bland annat tjäna med monopolistisk rätt för samhället. Det torde vara minst lika viktigt att genom lagstiftningsåtgärder underlätta fastighetsbildandet och bygandet genom enskilda företagare med relativt mindre resurser, som att underlätta anordnandet av gator för samhällena med dess större möjligheter att anskaffa kapital och täcka sina utgifter. Säkert är, att den föreslagna lagen är ägnad att i hög grad hämma byggnadsverksamheten. Vad beträffar benägenheten att täcka en del av städernas utgifter genom beskattning av en viss klass i stället för genom allmän uttaxering, så är den lätt förklarlig, men den är därför ingalunda försvarlig och åtgärder av dylik art måste få en menlig inverkan på sparsamheten och ansvarskänslan hos en kommunalförvaltning, på vilken i allmänhet endast respekten för skattedragarna i gemen och strävan att hålla ned kommunalskatten kan utöva den oftast välbehöfliga tillbakahållande verkan i fråga om samhällsutgifterna. Fastighetsägarna hava, säkerligen till skada för det allmänna, oftast mycket ringa inflytande på såväl den kommunala som statliga förvaltningen och de skulle tydligtvis komma att så gott som helt och hållet sakna inflytande på de dryga kostnader, som genom den föreslagna lagen skulle kunna påläggas dem. Särdeles anmärkningsvärt synes det, att ett så djupt ingripande lagförslag som det ifrågavarande icke anger några som helst direktiv för de förslag, som stadsfullmäktige skola låta uppgöra, och vilka skola »angiva grunder för beräkning av den kostnad, som skall påföras tomtägarna och dess fördelning dem emellan samt tid och ordning för ersättnings utgivande». Det är möjligt, att man tänkt sig, att dessa direktiv skola givas av Kungl. Maj:t i form av kungörelse eller förordning. Här är fältet öppet för diverse antaganden och det synes icke uteslutet, snarare högst antagligt, att en hel del olika bestämmelser komma att bliva rådande, till och med inom ett och samma samhälle. Redan den dualism borde väcka betänkligheter, vilken skulle uppstå därigenom att vissa gator i ett samhälle skulle anläggas och underhållas på samhällets bekostnad och kostnaderna uttagas skattevägen, medan åter andra skulle bekostas av fastighetsägare, vilka dessutom — något som bör särskilt betonas — skulle med skatt bidra även till övriga gators anläggning och underhåll och vilka sålunda finge betala på två vägar för samhällsnyttigheter, som komma alla innevånare till gagn och många innevånare till vida större gagn än fastighetsägarna såsom sådana. Ännu mera betänkligheter borde det väcka, att ingenting föreskrives om en nämnd för uppgörande av dessa förslag, så sammansatt att fastighetsägarna bleve vederbörligen representerade. Säkerligen skulle i många fall fördelningen av kostnaderna komma att ske på samma summariska sätt, som nu i allmänhet torde tillämpas i fråga om ersättandet av kostnaderna för gatemark. Nu föreslås emellertid i särskild lagstiftning ännu mera otillfredsställande bestämmelser utan angivande av några rättsgrunder för fördelning och uttaxerande av de dryga pålagor, som kunna bliva en följd av denna lagstiftning. Man synes föreställa sig, att fastighetsägaren alltid och under alla förhållanden kan fullgöra vilka och huru dryga beskattningar man än pålägger honom. Men är det så alldeles säkert, att han kan det? En stad kan taga upp lån och använda dem för olika ändamål, bland annat till att anlägga gator. Dessa

gator bliva då betalade i samma mån som därtill använda lånebelopp amorteras. Men ersättning såväl för gatumarken som för gatuaneläggningen kan staden uttaga av fastighetsägare, det förra så snart fastigheten blivit bebyggd, det senare i den ordning, som kan bliva fastställd, och båda delarna oavsett om fastigheten blivit uthyrd eller över huvud taget ger någon avkastning. Det bör härvid bemärkas, att på fastighetens avkastningsförmåga har stadens mark- och bostadspolitik ett väsentligt inflytande, som t. o. m. kan bliva i detta avseende ödesdigert. Upptagande av nya trafikleder kan exempelvis medföra trafikförskjutningar, som kunna verka i hög grad deprimerande på fastighetsavkastningen utmed äldre trafikleder, och den subventionerade byggnadsverksamheten kan komma att medföra stora rubbningar i samma avseende. Utan tvivel skulle denna lag komma att få en mycket vittgående inverkan på städernas mark- och bostadspolitik. Tidigare har denna oftast karakteriserats av stor försiktighet, som tillsammans med andra omständigheter lett till ett stundom alltför hopträngt och ohygieniskt byggande. På senare tider har tendensen gått i motsatt riktning, till en alltför kraftig expansion. Det skulle vara välgörande för städernas ekonomi och för en stund utveckling, om man följde en medelväg mellan dessa båda utvecklingsriktningar. Men nu föreslagna lagstadganden skulle med visshet komma att leda till en stegrad expansion, med därav försämrad kommunal ekonomi. På grund av vad här ovan framhållits, får förbundet hemställa, att det nu framlagda lagförslaget ej måtte av Kungl. Maj:tt föreläggas riksdagen.

Konungens befallningshavande i Östergötlands län: Förslagets benämning täcker ej fullt dess innehåll, i det att ärenden om bidrag till kloakledningar knappast kunna hänföras till frågor om gatuhållningsskyldighet.

*Detalj-
anmärknin-
gar.*

Kammarrätten: Lagens rubrik bör ändras exempelvis till »lag om särskild bidragsskyldighet för gatuhållning m. m. i städer och vissa samhällen». Det kan ifrågasättas om icke föreskrifterna om proceduren lämpligen böra skiljas från de materiella bestämmelserna och bilda en särskild §.

*Rubriken
och uppställ-
ningen.*

Drätselkammaren i Norrköping: Städernas kostnader för vatten- och elektriska ledningar o. d. äro visserligen icke upptagna, men hava de sakkunniga härvidlag tydligen förmenat, antingen att städerna genom särskilda förbrukningsavgifter skulle åtminstone i viss mån få sina utgifter ersatta eller ock att kostnaderna för vissa av dessa anordningar icke äro av större betydelse. I praktiken och med hänsyn till den oklarhet, som gör sig gällande i fråga om möjligheten för kommun att kunna ålägga sina invånare avgifter efter olika beräkningsgrunder, kunna dock svårigheter tänkas uppstå för städerna att utan stöd i lag få dessa kostnader ersätta.

*Vatten- och
elektriska
ledningar
m. m.*

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Vatten-, gas- och elektriska ledningar äro ej upptagna. I den mån kostnaderna för ledningarna ej beräknas skola förräntas genom utgående konsumtionsavgifter, torde kunna fordras, att vederbörlig anpart av desamma bäras av tomtägarna. Det framgår ej om de sakkunniga dela denna åsikt. Då det emellertid torde stå kommunerna öppet att i respektive reglementen inrymma de bestämmelser ang. täckande av stadens anläggningskostnader, som kunna finnas erforderliga, har nämnden ej velat påyrka förslagets komplettering härutinnan.

Borgmästaren Lindhagen: Någon anledning att från lagen undantaga omkostnaderna för vattenledning, som ej gottgöras med servisavgifter, finnes icke.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av *andre stadsingenjören:* Att ej vatten-, gas- och andra ledningar, som normalt tillhöra en gatas utrustning, jämställts med kloakledning torde väl bero på, att staden anses kunna i av-

gifterna för distribution av vatten, gas m. m. inräkna även kostnaderna för erforderliga ledningar och deras underhåll.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av *fastighetsdirektören*: Anledning saknas att fränkänna stad rätt att av jordägare uttaga även ersättning för ledningar för gatubelysning.

Kommunaltekniska föreningen = fastighetsnämnden.

»Tomt» och »tomtägare». *Konungens befallningshavande i Västerbottens län*: Orden i 1 § »tomt» och »tomtägare» torde böra utbytas mot andra t. ex. »mark» och »markägare». De förra uttrycken synas giva vid handen, att tomtindelning av kvarter, som beröres av gata, verkligen ägt rum, innan gatan anlägges. Detta är dock icke visst och under sådant förhållande motsvarar ordet »tomt» icke det lagtekniska begreppet.

Tidpunkten för ersättningens gäldande. *Kommunaltekniska föreningen*: Skulle meningen vara att bidraget liksom gatumarkersättning icke skulle kunna utkrävas, förrän nybyggnad blivit å tomten uppförd, får föreningen yrka sådan ändring, att kommunen erhåller möjlighet att ålägga tomtägare att utgiva eller ställa säkerhet för gatuhållningsbidraget, så snart denne efter gatans färdigställande framför tomten vill betjäna sig av någon av de i gatan framdragna ledningarna. Eljest finge städerna vänta på ersättning under oberäknelig tid.

Retroaktivitet. *Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm*: Det förutsattes, att den omständigheten, att en gata sammanfaller med av staden före stadsplans fastställande i behörigt skick iordningställd och till allmänt begagnande upplåten väg, icke må utgöra hinder för att staden skall äga rätt till ersättning i samma omfattning, som om gatan anlagts efter det stadsplan faststälts. Det synes nämligen icke vara rättvist och billigt, om staden vid ett framtida stadsplanläggande icke ägde möjlighet att utkräva ersättning för de allmänna vägar inom enskild mark å stadens ytterområden, som staden, oaktat stadsplan ej finnes fastställd, funnit sig nödsakad att anlägga.

Borgmästaren Lindhagen: Lagens retroaktiva verkan med nödiga förbehåll även på områden, som inom en viss nära förfluten tid blivit stadsplanlagda, synes vara ett rimligt önskemål.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av *andre stadsingenjören*: Det förefaller skäligt, att staden får rätt att uttaga bidrag till kostnaderna för sådana gator, som efter stadsplanlagens ikraftträdande den 1 januari 1908 blivit upplåtna utan att skyldighet enligt lag härtill förelegat.

Kommunaltekniska föreningen: I 1 §:s andra stycke insattes i st. för i förslaget befintligt uttryck »enligt 1:34 FBL i behörigt skick upplåtits eller skolat upplåtas». Åtskilliga kommuner hava nämligen i väntan på lagstiftningen sett sig nödsakade att trots frånvaron av stadsplan inom vissa områden nedlägga avsevärda kostnader på gatu- och ledningsarbeten, utan att någon skyldighet därtill funnits. Staden borde äga utkräva bidrag även för sådana redan utförda arbeten. Jämväl inom fastställd stadsplan borde lagen retroaktivt gälla arbeten, som staden utan att någon skyldighet därtill ålegat staden utfört.

Byggnadsnämnden i Askersund: Att tomtägare ej bör avfordras ersättning för redan före bestämmelsens antagande havda kostnader å gatan är fullt berättigat, men om, såsom är vanligt, gatan iordningställd endast provisoriskt eller på ett enklare sätt, synes det ej oberättigat, att tomtägare tillförbindes kostnaden för senare arbeten å gatans förbättring. Något annat skäl emot tomtägares skyldighet att deltaga i kostnad för gata, som redan före beslutet skolat hava upplåtits, kan nämnden ej finna än att tomtägarens rättsliga ställ-

ning skulle anses fixerad genom stadsplanens fastställande, men av samma skäl skulle samtliga områden inom den fastställda stadsplanen uteslutas från inverkan av ifrågavarande bestämmelser, vilken konsekvens i förslaget emellertid ej kommit till synes.

Stockholms fastighetsägareförening: Det borde klart uttryckas, att ägare av tomt vid gammal gata, som vidgas, ej skall drabbas av ersättningsskyldighet. Vidgning av gammal gata.

Konungens befallningshavande i Östergötlands län: Möjligen hade det varit välbetänkt, om något större åtskillnad kunnat göras mellan å ena sidan gator samt å andra sidan torg och andra dylika allmänna platser, som i högre grad än gator gagna stadens invånare i gemen. Bidragsskyldigheten betr. torg.

Konungens befallningshavande i Blekinge län: Uttryckligt stadgande bör meddelas om samhälles skyldighet att bekosta anläggning av torg och annan allmän plats, såvitt detta ej ålagts tomtägarna.

Byggnadsstyrelsen: Ordalydelsen synes giva vid handen, att tomtägares bidragsskyldighet skulle vara begränsad till den del av gatan, som ligger intill hans tomt. En ändring torde böra ske så att kostnaden kan efter någon lämplig grund fördelas å samtliga tomtägare inom ett för ändamålet avpassat område. Bidragsskyldigheten bör ej bindas till närgränsande gatuumråde.

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Tomterna borde få belastas i förhållande till sin utnyttjningsbarhet. En tomt, som må bebyggas med sammanhängande flervåningshus, bör sålunda oavsett arealen erlægga större avgift för gatuhållningen än en tomt, avsedd för mindre enfamiljshus. Lagtexten bör för att möjliggöra detta förtydligas.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av *andre stadsingenjören:* Det rationella, ja, rent av enda i praktiken genomförbara torde vara att kostnaderna för samtliga gator inom viss i stadsplanehänseende enhetlig rayon sammanräknas, varefter bestämmes, hur stor del som belöper sig på hela tomtmarken inom sagda rayon. Den kostnad, som faller på tomtmarken, fördelas sedermera på de olika tomterna efter vissa enhetliga normer såsom storlek, värde, utnyttjningsbarhet etc.

Kommunaltekniska föreningen: Fördelning bör ske för hela stadsområdet, men i varje fall åtminstone inom ett med lämpliga gränser avdelat stadsplaneområde efter sådana grunder att hänsyn tages till tomternas areal, befintlig bebyggelse och möjlighet att utnyttjas enligt stadsplanen samt den större eller mindre värdeökning, stadsplanens genomförande kan beräknas medföra. Någon generell regel kan ej givas utan bör var kommun med hänsyn till lokala förhållanden söka erhålla en rättvis fördelningsgrund. I 1 § första stycket borde orden »vid gata i stad» uteslutas och efterföljande ordet »gatan» utbytas mot »gata».

Konungens befallningshavande i Kronobergs län: I anledning av yppad tvekan, huruvida beslut om bidragsskyldighet måste avse hela samhällets område eller kunde begränsas till endast viss del därav, hava de sakkunniga uttalat, att då bestämmelsernas avfattning ej torde kunna anses påfordra den förra tolkningen, hinder icke borde möta mot en lokalt avgränsad tillämpning av desamma. Konungens befallningshavande anser övervägande skäl tala för att bidragsskyldighet skall avse hela samhällets område. En differentiering kunde tänkas innebära frestelse till missbruk. Lokal begränsning av bidragsskyldigheten.

Kammarrätten: Av de sakkunnigas betänkande framgår, att de ansett, att beslut om bidragsskyldighet må kunna inskränkas till viss del av stads område. Detta torde i lagen böra uttryckligen angivas.

Förhållanden, som minska bidragsskyldighet.

Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län: Även andra omständigheter än ändring av naturligt höjdläge kunna föranleda, att ett samhälle anser sig böra anordna en gata på ett dyrbarare sätt än som är erforderligt för tillfredsställande av de närbelägna tomternas behov. I den härigenom uppkomna merkostnaden torde väl knappast något rimligt skäl föreligga att låta tomtägarna deltaga. Erinran därom torde böra intagas i lagen.

Konungens befallningshavande i Örebro län: Efter »markens naturliga höjdläge» borde tilläggas »dock att härigenom inskränkning icke sker i den skyldighet i ifrågavarande hänseende, som i vissa städer enligt därstädes tillämpade bestämmelser må åligga tomtägare».

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Inskränkningen i bidragsskyldighet bör endast avse större bergskärningar och bankfyllningar för huvudtrafikleder och ej sprängnings- och fyllningsarbeten för de lokala vägarna. Därest kostnaderna fördelas på ett större område och möjlighet beredes att anpassa bidragen efter tomternas utnyttjningsbarhet, torde nämligen inverkan i kostnadshänseende av profilregleringar av sist angivna slag bliva av mindre betydelse.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av andre stadsingenjören: Uttrycket »utan motsvarande fördel för tomts bebyggande» torde få anses hava den innebörd, att kostnaderna för sprängnings-, schaktnings- och fyllningsarbeten för de lokala gatorna i regel skola påvila tomterna men däremot ej kostnaderna för större skärningar och bankfyllningar i huvudtrafikleder o. d. Detta framgår ej tydligt av formuleringen, varför denna bör förtydligas. Därtill bör »gatans höjdläge» utbytas mot »gatas höjdläge», ty i annat fall får man den uppfattningen, att gatukostnaderna för en viss tomt endast bestämmas av gatudelen omedelbart intill tomten.

Kommunaltekniska föreningen: Inskränkningen i bidragsskyldighet vid ändring i höjdläge borde helt bortfalla. Bestämmelsen skulle icke kunna tillämpas i praktiken utan ständiga tvister med tomtägare, vilka kunna hava en mot kommunen stridande uppfattning av den gräns, vid vilken gatans höjdläge kan menligt inverka på tomtens bebyggande. Bestämmelsens formulering förhindrar icke, att tomtägarna vid bedömandet av de olägenheter, de förmena sig hava av gatans avvikande i höjdläge, även kunna anlägga estetiska synpunkter. Det kan ifrågasättas, om det ej ligger i varje tomtägars intresse att gatans profilering sker i enlighet med trafikens krav.

Förberedande åtgärder.

Överståhållarämbetet: Ämbetet borde ej hava att avgiva förberedande yttrande i frågan, i vilken stadsfullmäktige sedan skulle besluta.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av andre stadsingenjören: I fråga om bestämmelserna om utredningens och förslagets kungörande och utställande för allmänheten är det ur flera synpunkter önskvärt, att dessa bringas i full överensstämmelse med vad som i detta hänseende gäller i fråga om stadsplan och särskilda bestämmelser i avseende å sättet för byggnadskvarterens användande.

Kvalificerad majoritet.

Konungens befallningshavande i Kronobergs län: Det kan ifrågasättas, om ej i analogi med vad som angående befrielse att bidraga till visst företag stadsgats i 33 § 2 mom. lagen om landsting kvalificerad majoritet bör fordras för sådant beslut, varigenom tomtägare åläggas skyldighet, som icke tidigare ålagt honom.

Underställning av stadsfullmäktiges beslut.

Konungens befallningshavande i Skaraborgs län: Det kan ifrågasättas, huruvida icke stadsfullmäktiges beslut med hänsyn till dess karaktär av ordningsstadgande bör underställas statlig myndighet även om ny skyldighet ej

genom detsamma påläggas. I sistberörda fall synes dock möjligen kunna vara tillfyllest, att beslutet underställes Konungens befallningshavandes prövning.

Överståthållarämbetet: När de sakkunniga velat skydda tomtägarna hava de valt en utväg, som måste betecknas som den sämsta möjliga nämligen prövning av Kungl. Maj:t. Vidare vore anmärkningsvärt, att det ej är tal om rättssynpunkten utan allenast om »skäliga» krav på rättvisa och billighet. Det är alldeles tydligt, att de sakkunniga endast haft tanke på vad representationens beslut innebär för framtiden, men icke på beslutets förhållande till föregående avtal eller överenskommelse. Följden har blivit att man långt ifrån att skydda tomtägarna lyckats åstadkomma precis motsatsen. Om ingen sådan bestämmelse som nu föreslagits förefunnes, så hade varje tomtägare rätt att i vederbörlig ordning hos Konungens befallningshavande och regeringsrätten överklaga detsamma såsom kränkande hans enskilda rätt och i sista hand få saken prövad av domstol. Nu däremot skulle det till en början icke bliva möjligt att överklaga beslutet, då detsamma endast kan anses innefatta ett förslag till bestämelse, som för att bli gällande skall av Kungl. Maj:t fastställas och som, därest det blir sålunda fastställt, måste gälla, även om det kränker enskilds rätt så mycket som helst. Vårre kan man således svårigen avfatta föreskriften än som här skett. Det synes tillrådligt att alldeles avstå från Kungl. Maj:ts prövning och lämna tomtägarna tillfälle att enligt nu gällande ordning bevaka sin rätt. De övriga här ovan nämnda instanserna bliva då i tillfälle att undersöka, huruvida tomtägarens rätt blivit kränkt vare sig med hänsyn till förut ingångna överenskommelser eller på grund av själva beslutets egen innebörd.

Konungens befallningshavande i Västmanlands län: Förslaget bör kompletteras med vissa normerande materiella regler för gatuhållningsskyldighetens utgörande och fördelning eller åtminstone med en viss lagfästad begränsning av de skyldigheter, som må kunna åläggas tomtägarna.

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Det är angeläget, att frågan om stadens möjlighet att av tomtägarna uttaga bidrag för ifrågavarande ändamål lösgöres från beroendet av äldre, för nutida uppgifter otjänliga kostnadsregleringar. Frågan bör lämnas åt kommunens eget avgörande allenast med den inskränkning att åt Kungl. Maj:t förbehålles att pröva skäligheten av de bidrag staden önskar avkräva tomtägare inom samhället i dess helhet eller vissa delar därav. Det synes för Stockholms stads del vara av stor vikt, att lagen på ifrågavarande punkt ej erhåller en formulering, som kan komma att utgöra hinder för staden att oberoende av för staden gällande likställighetsöverenskommelse uttaga bidrag, varom här är fråga.

Borgmästaren Lindhagen: Det måste förordas, att förslaget åtminstone stabiliseras så mycket att därav klart framgår, att rättvisa och billighet skola gälla och vad därutinnan blivit fastslaget icke får av regeringen rubbas. I motiven bör dessutom saken närmare klarläggas.

Konungens befallningshavande i Stockholms län: Förbudet bör inträda automatiskt, vadan sista stycket bör ändras sålunda »Tomtagare, som är pliktig ersätta staden på tomten belöpande anläggningskostnad, må icke å tomten företaga» etc.

Magistraten i Uppsala: Det förefaller naturligare att, i analogi med vad som gäller i fråga om tomtägares skyldighet att lösa gatumark, omedelbart i lagen stadga förbud mot nybyggnad till säkerhet för ersättningens utfående.

Konungens befallningshavande i Uppsala län: Utvägen att genom nybyggnadsförbud framtinga betalning eller säkerhet synes icke tilltalande. I och för sig är det sålunda relativt fördelaktigt, att bestämmelsen härom åtminstone

Nybygg-
nadsför-
budet.

ej gjorts ovillkorlig, ehuru därigenom uppkommit den av magistraten anmärkta olikheten mot vissa föreskrifter i fastighetsbildningslagen.

Magistraten, byggnadsnämnden och drätselkammaren i Örebro: Det vore ej tydligt, om ett generellt förbud beträffande samtliga tomter med ersättnings-skyldighet kunde meddelas.

Byggnadsnämnden i Askersund: Om byggnadsförbud bibehölles såsom tvångsmedel, borde det inträda automatiskt. Men vilka tvångsmedel skola till gripas gentemot bebyggd tomt? Det hade varit lyckligt, om kommunens fordringar för gatuanläggning kunnat beredas en förmånsberättigad ställning uti tomten.

Konungens befallningshavande i Örebro län: Förbudets meddelande bör anförtras överexekutivt eller eventuellt Konungens befallningshavande.

Stadsarkitekten i Gävle: Önskligt vore, om bestämmelsen om nybyggnadsförbud kunde ersättas med en mera effektiv, som gav möjlighet att erhålla ersättning för ägare, som bebyggt sin tomt, innan den lades under stadsplan.

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Formuleringen giver möjlighet till den tolkningen att framställningen skall ske vid varje tillfälle, då byggnadslov begäres. Framställningen bör kunna ske en gång för alla för samtliga tomter, som beröras eller komma att beröras av beslut om ersättnings-skyldighet. Det vore dock lämpligast, om lagen utan vidare fastslog dylikt byggnadsförbud.

Stadsfullmäktige i Göteborg på förslag av *andre stadsingenjören* = fastighetsnämnden.

Kommunaltekniska föreningen = fastighetsnämnden.

Redaktionell anmärkning.

Konungens befallningshavande i Stockholms län: 1 § första stycket sista punkten bör lyda: »Vad nu sagts om gata» etc. I 1 § sista stycket bör det heta »tomtägare, som» i stället för »ägare av tomt, som».

Kloakledning.

Magistraten, byggnadsnämnden och drätselkammaren i Örebro: Huruvida med kloakledning avses även ledning för dag- och regnvatten är oklart. Tredje stycket synes giva vid handen, att med kloakledning kan avses även ledning för dag- eller regnvatten. Å andra sidan lämnar emellertid 8 kap. 1 § 2 st. vattenlagen en definition av kloakledning, enligt vilken med dylik ledning icke torde avses ledning för avledande av allenast dag- eller regnvatten. Med hänsyn härtill och då mångenstädes liksom i Örebro helt skilda ledningssystem användas för avledande av spillvatten och för avledande av dag- eller regnvatten, torde ett förtydligande vara av nöden.

Konungens befallningshavande i Örebro län gör samma anmärkning.

Stadgan-dena böra avse jämväl område ut-om stads-plan.

Magistraten i Linköping: Magistraten skulle för sin del gärna se att bestämmelserna om kloakledning utsträcktes att gälla utom städernas planlagda område.

Konungens befallningshavande i Östergötlands län anser anmärkningen vara värd allt beaktande.

Omläggning av kloakledning.

Stockholms fastighetsägarförening: Uttrycklig bestämmelse bör lämnas därom, att kostnad för underhåll, ändring i sträckningen, förstoring eller ombyggnad av befintlig kloakledning ej må påföras fastighetsägare, som redan förut från sin tomt har anslutning till stadens kloaknät.

Retroaktivitet.

Magistraten och stadsfullmäktige i Köping: I fråga om kloakledning bör hinder ej möta för stadsfullmäktige att ålägga tomtägare dem förut ej åliggan-

de skyldighet beträffande sådan ledning, som vid beslutets fattande redan var anlagd, så mycket hellre som beslutet komme att underställas Konungens prövning i avseende å dess lämplighet och billighet.

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Staden bör kunna få efter stadsplans fastställande från vederbörande tomtägare utkräva bidrag till kostnaderna för tidigare anlagda kloakledningar, som ingå i det stadsplane-lagda områdets avlopps nät. Bestämmelse härom synes böra intagas i lagen.

Kommunaltekniska föreningen: Staden bör även bliva ersatt för avloppsanläggningar, vilka, därest desamma fått anstå tills lagstiftningen träder i kraft, skulle kommit att bekostas av tomtägarna. En uttrycklig bestämmelse därom bör införas i lagen.

Fastighetsnämnden och stadsfullmäktige i Stockholm: Till tomtägares avrinningsområde bör läggas gatumark, för vars iordningställande kostnaderna åvila dem. Aavrinnings-
området.

Kommunaltekniska föreningen gör samma anmärkning.

Drätselkammaren i Skara anser, att mera detaljerade bestämmelser böra givas, huru kostnaderna för täckt kloakledning böra fördelas mellan staden och tomtägarna samt på tomtägarna sinsemellan. Behov av
mer detalje-
rade bestäm-
melser.

Konungens befallningshavande i Blekinge län: Grunderna för tomtägares bidragsskyldighet, sådana dessa angivas i 2 § av de sakkunnigas förslag, synas vara väl mycket obestämda.

Borgmästaren Lindhagen: Underhållet avser mera framtiden och kan sålunda lättare hänskjutas till den definitiva lagstiftningen. Underhålls-
kostnader.

Konungens befallningshavande i Örebro län: I förslaget har upptagits, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1927. Här torde lämpligen böra tilläggas, att utan hinder härav utredning och övriga förberedande åtgärder för uppgörande av förslag enligt 1 § ävensom antagande av dylikt förslag samt underställning därav dessförinnan må äga rum, så att de avsedda bestämmelserna måtte i förekommande fall kunna träda i tillämpning samtidigt med själva lagen. Ikraftträ-
dandet.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 mars 1926.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 februari 1926, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till lag om skyldighet i visst fall att upplåta mark till gata samt bidra till anläggning av gata och kloakledning.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Michaël Ehrenborg.

I anledning av förslaget yttrade lagrådet:

Frågan om revision av gällande lagstiftning rörande stadsplan och tomtindelning jämte därmed sammanhängande författningar är för närvarande under behandling av särskilt tillkallade sakkunniga. Enligt inhämtad upplysning kan förslag i ämnet vara att förvänta före innevarande års utgång. Att, såsom nu föreslås, utan avvaktan å detta arbetes slutförande utbryta den viktiga frågan om skyldigheten att bekosta anläggning av gata och kloakledning och till viss del frågan om fastighetsägares skyldighet att upplåta mark till gata samt provisoriskt ordna dessa frågor genom särlagstiftning måste naturligtvis väcka starka betänkligheter. En sådan utbrytning bör tydligen ifrågakomma allenast under förutsättning å ena sidan att utbrytningen lämpligen och utan väsentlig olägenhet låter sig genomföras och å andra sidan att behovet av en provisorisk lagstiftning är så trängande, att det kan betecknas som fara i dröjsmål att låta med lösningen av frågorna anstå, tills reformen av stadsplanelagstiftningen i övrigt kan hinna genomföras.

Ingendera av dessa förutsättningar synes emellertid vara för handen. Frågan om de skyldigheter, som uti ovan angivna hänseenden böra åligga ägare av fastigheter i stad, torde knappast kunna vinna en i alla avseenden fullt tillfredsställande lösning utan att samtidigt vederbörlig hänsyn tages såväl till de övriga skyldigheter i förhållande till staden, vilka enligt stadsplanelagstiftningen böra åligga denna grupp av samhällets medlemmar, som å andra sidan till de motsvarande förpliktelser, vilka enligt samma lagstiftning böra åligga staden gentemot fastighetsägarna. I detta sammanhang må vidare

framhållas, hurusom vissa av de frågor, vilka beröras i den nu föreslagna lagstiftningen, icke blivit där reglerade med den fullständighet, som torde kunna förväntas i en definitiv lagstiftning. Sålunda saknas här något stadgande — motsvarande 47 § i stadsplanekommitténs förslag — varigenom fastslås de olika slag av arbeten, som äro att hänföra till anläggning av gata, liksom här icke heller lämnas någon vägledning beträffande frågan, huruvida omläggning eller utvidgning av gata skall bedömas enligt reglerna för anläggning.

Vad angår behövligheten av särslagstiftning å området, är till en början att beakta, att de sakkunniga själva vid sitt förslag anknutit det yttrande, att de icke av då föreliggande uttalanden i frågan om gatuhållningen kunnat bilda sig någon fullt bestämd uppfattning, huruvida ett dylikt behov föreläge. Av de utlåtanden, som sedermera inforrats, framgår visserligen, att särskilt i Stockholm och Göteborg ett starkt behov yppats att kunna med stöd av lagstiftning och icke blott såsom för närvarande på den frivilliga överenskommelsens väg av fastighetsägarna bekomma bidrag i angivna hänseenden till stadsplanens genomförande. Men att vare sig i dessa städer eller i andra, där liknande behov yppats, bristen å lagstiftning i ämnet skulle innebära sådana vådor för samhällsutvecklingen, att man icke skulle kunna avvakta lösningen av dessa frågor i deras naturliga sammanhang med stadsplanelagstiftningen i övrigt, synes näppeligen ådagalagt.

På grund av vad sålunda anförts avstyrkes det remitterade förslagens upphöjande till lag.

Under förutsättning att en lagstiftning i ämnet anses böra omedelbart genomföras, har lagrådet funnit detaljerna i förslaget giva anledning till följande erinringar.

R u b r i k e n.

Till bättre återgivande av förslagens syfte och innehåll synes rubriken böra ändras till: Lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata.

1 §.

I paragrafens andra stycke upptages bland andra begränsningar i tomtägares ersättningsskyldighet, dels att sådan skyldighet ej må avse arbete, som vid den tid, då frågan hos stadsfullmäktige väcktes, blivit fullbordat, dels ock att ersättningsskyldighet ej må åläggas ägare av tomt vid gata, som vid samma tid upplåtits eller lagligen skolat upplåtas till allmänt begagnande. I de sakkunnigas förslag förekom endast den senare av nämnda bestämmelser; den förra har tillagts i det remitterade förslaget. Fråga synes nu kunna uppstå om den rätta innebörden av detta tillägg, särskilt vilken betydelse uttrycket fullbordat arbete här må äga. Att därmed icke kan avses allt det arbete, som erfordras för en gatas iordningställande för allmän trafik, är tydligt redan därav, att bestämmelsen i sådant fall icke skulle innehålla något utöver vad

som följer av det ursprungliga stadgandet. Å andra sidan lärer med fullbordat arbete ej heller avses varje del av det för gatans tillkomst nödiga arbetet, som blivit utförd, såsom t. ex. bortsprängning av viss kubikmassa berg, när ytterligare dylikt arbete ännu återstår. Den mening, åt vilken man velat giva uttryck, lärer vara, att därest viss sammanhängande avdelning av arbetet, exempelvis all för en gatas framdragande erforderlig sprängning och schaktning, slutförts, ehuru gatan ännu icke kommit i färdigt skick utan vissa andra fristående arbeten återstå, tomtägaren icke må belastas med kostnad för den sålunda fullbordade avdelningen av arbetet. Det kan dock icke förnekas, att gränsen mellan ett fullbordat arbete i denna mening och vad som är att betrakta endast som en verkställd del av ett arbete i särskilda fall måste bliva synnerligen vansklighatt uppdraga, och det synes ingalunda uteslutet, att härigenom kunna uppstå svårlösta tvistigheter vid tillämpningen av stadsfullmäktiges beslut.

Stadgandet i paragrafens sista stycke synes närmast föranleda den uppfattningen, att det däri avsedda förordnandet om nybyggnadsförbud må äga rum allenast i det fall att skyldigheten att ersätta kostnad för gatuansläggning blivit bestämd enligt förevarande lag. För en sådan uppfattning talar också i viss mån vad departementschefen till remissprotokollet anfört i fråga om berörda stycke. Emellertid lärer meningen vara, att på stadgandet skall kunna grundas dylikt förbud även där ersättningsskyldigheten är reglerad i annan ordning än enligt denna lag, såsom genom tidigare meddelad föreskrift eller sedvana. Huruvida detta må vara lämpligt, kan dock med fog dragas i tvivelsmål. Anses stadgandet böra erhålla dylikt tillämpning, bör i varje fall åt en sådan mening givas tydligt uttryck, och då härigenom skulle i lagen införas en bestämmelse av fristående och självständig innebörd, torde densamma icke böra meddelas i omedelbar anslutning till stadganden, som utgå från andra förutsättningar, utan böra upptagas i en särskild paragraf.

Genom den i andra punkten av förevarande stycke lämnade föreskriften skulle handräckning enligt 1 kap. 44 § fastighetsbildningslagen kunna äga rum för borttagande av nybyggnad, som företagits, innan ersättning för gatuansläggningskostnad guldits eller säkerhet ställts för ersättningens utgivande. De fall, då sådan handräckning eljest enligt nämnda lagrum må ske, äro emellertid av annan art än det nu ifrågavarande, i det att i dessa är fråga om nybyggnad å gatumark eller utöver gällande tomtgräns eller innan tomtindelning faststälts, medan här frågan endast gäller framtvingande av ersättning eller säkerhet därför. Större likhet erbjuder det i 1 kap. 38 § fastighetsbildningslagen avsedda fallet, att nybyggnad ej må företagas, innan säkerhet ställts för utgivande av ersättning för gatumark, men i detta fall, som icke är upptaget i 44 §, kan handräckning enligt samma lagrum således icke meddelas, utan vederbörande äro hänvisade att förfara enligt bestämmelserna i 45 § byggnadsstadgan. Då sistnämnda bestämmelser torde även i hithörande fall lämna tillräcklig garanti för förbudets upprätthållande, synes stadgandet i denna punkt böra begränsas till att avse endast 45 § i 1 kap. fastighetsbildningslagen.

3 §.

Det torde böra uppmärksammas, att enligt första stycket i denna paragraf skyldigheten att avstå mark avser mark till gator, torg och »andra allmänna platser», således bland annat även mark till parker och liknande utrymmen, medan den skyldighet att ersätta anläggningskostnad, varom i 1 § förnäles, är begränsad till gata, torg och »annan dylik allmän plats», vilket sistnämnda uttryck icke läser inbegripa t. ex. park. Den ersättningsskyldighet, som enligt samma stycke kan åläggas markägaren, avser likaledes anläggning av gata, torg eller »annan allmän plats», således även anläggande av en park. Emellertid är att märka, att då enligt paragrafens andra stycke för dylik ersättningsskyldighet icke må stadgas grunder, som äro för markägaren mera betungande än de eljest för staden gällande, kostnad för anläggande av park icke kan åläggas markägare i stad, där ersättningsskyldigheten i allmänhet blivit ordnad jämlikt bestämmelserna i förslaget 1 §. eller överhuvud i annat fall än där tilläventyrs enligt gällande äldre regler eller sedvana markägare har att vidkännas dylik kostnad.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, lagrådets den 11 mars 1926 avgivna utlåtande över det den 5 februari 1926 till lagrådet remitterade förslaget till lag om skyldighet i visst fall att upplåta mark till gata samt bidraga till anläggning av gata och kloakledning.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets utlåtande anför föredraganden:

»Lagrådet har avstyrkt det remitterade förslagets upphöjande till lag, enär ifrågavarande lagstiftningsfråga ej borde lösas före genomförandet av ny stadsplanlagstiftning i övrigt under andra förutsättningar än att dels utbrytningen lämpligen och utan väsentlig olägenhet låte sig genomföras dels ock behovet av en provisorisk lagstiftning vore så trängande, att det kunde betecknas såsom fara i dröjsmål att låta med lösningen av frågan anstå. Ingendera av dessa förutsättningar har dock syntts lagrådet vara för handen. Enligt min åsikt bör man emellertid varken överskatta de med frågans lösning genom sär-lagstiftning förknippade olägenheterna eller underskatta det behov av en omedelbar lösning av frågan, som gjort sig gällande.

Vad angår spörsmålet huruvida en fullt tillfredsställande lösning av förevarande fråga kan vinnas utan att samtidigt regleras de övriga skyldigheter, vilka fastighetsägarna i stad samt staden enligt stadsplanlagstiftningen gentemot varandra böra vara underkastade, må framhållas följande. Väl är det sant, att genom förevarande lagförslag frågan huruvida markägare må kunna under vissa förutsättningar gentemot staden genomdriva stadsplanläggande av honom tillhörigt område ej blivit löst, men denna omständighet torde ej vara av större betydelse, enär, på sätt av lagförslagets 4 § framgår, staden icke kan begagna sin rätt att avgöra huruvida visst område skall stadsplanläggas till att avfordra områdets ägare alltför höga ersättningsbelopp. Att lagförslaget på sätt lagrådet framhållit saknar bestämmelse motsvarande 47 § av 1920 års förslag angående vad som är att hänföra till anläggning av gata torde sakna väsentlig be-

tydelse, då nämnda paragraf i huvudsak ej innefattar annat än vad som redan nu utan uttryckligt stadgande ansetts gälla i fråga om stads skyldighet att anlägga gata. Lagförslaget avser icke omläggning eller utvidgning av gata, vilket förhållande torde framgå såväl av förslagets lagtext som av en jämförelse med 36 och 39 §§ i 1 kap. fastighetsbildningslagen.

Vad angår behovet av en omedelbar lösning av frågan anser jag, i motsats till lagrådet, att för stadssamhällen, där utvecklingen försiggår raskt, bristen å lagstiftning i ämnet innebär sådana olägenheter, att frågans lösning bör så fort ske kan åvägbringas. Att så är förhållandet finner jag särskilt bekräftat av de yttranden över de sakkunnigas förslag, som avgivits av stadsfullmäktige i Stockholm och Göteborg samt Svenska stadsförbundets styrelse. De för revision av stadsplanelagstiftningen m. m. tillkallade sakkunniga hava uppgivit, att det förslag, som av dem kommer att framläggas, troligen kommer att innehålla så stora avvikelser från det av stadsplanelagskommittén utarbetade förslaget, att det kan visa sig behövt att infordra förnyade yttranden från myndigheter och kommunala representationer. Blir så fallet — en fråga, till vilken jag ännu icke varit i tillfälle att taga ståndpunkt — kan en överbearbetning av de sakkunnigas förslag bliva erforderlig. Tidpunkten för genomförandet av en reviderad stadsplanelagstiftning måste alltså betraktas såsom oviss.

På grund härav synas de övervägande skälen tala för att denna fråga bör lösas genom särslagstiftning.

Lagförslagets rubrik har blivit ändrad i enlighet med lagrådets hemställan.

Med anledning av vad lagrådet anfört angående viss i 1 § andra stycket föreslagen begränsning i tomtägars ersättningsskyldighet vill jag framhålla, att stadgandet bör anses äga den innebörd lagrådet angivit. Möjligheten att vid tillämpningen tvistigheter kunna uppstå kan icke förnekas, men torde stadgandet, beträffande vilket lagrådet ej hemställt om någon omformulering, giva tillräcklig ledning för avgörandet.

På grund av vad lagrådet anmärkt beträffande 1 § sista stycket har jag låtit på det sätt ändra lagförslaget, att meddelat förbud endast skall gälla tomtägare, som är ersättningsskyldig enligt beslut, meddelat på grund av bestämmelserna i denna lag, samt att i stycket gjord hänvisning till 1 kap. 44 § fastighetsbildningslagen fått utgå.

Den av lagrådet påpekade olikheten i uttryckssättet i 1 och 3 §§ i lagförslaget såvitt angår allmänna platser har föranletts därav, att det ansetts riktigast att i 1 § följa uttryckssättet i 1 kap. 36 § sista stycket fastighetsbildningslagen, under det att i 3 § sådant uttryckssätt valts för att utmärka, att under allmänna platser jämväl inbegripes t. ex. park.

I redaktionellt avseende hava ändringar vidtagits i vissa paragrafer.»

Föredraganden uppläser härefter ett i enlighet med vad sålunda anförts omarbetat förslag till lag om *äläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata* och hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Arvid Torold.